ДЕТИЊСТВО
DETINJSTVO

1992/1,2

Jelačić Miodrag
Rođen u Novom Sadu 1955, diplomirao na Akademiji umetnosti u Novom Sadu, na odseku grafike u klasi profesora Živka Đaka.
Član ULUV-a od 1984. godine.
Adresa: 21000 Novi Sad, Vršačka 24, tel.: 392-319

IZLOŽBE
GRUPNE – ZAJEDNIČKE

Novi Sad, Sombor, Beograd, Ivanjica, Sarajevo, Liege, Vršac, Sremska Mitrovica, Kraljevo, Niš, Požarevac, Titov Vrbas, Karlovac, Zadar, Subotica, Kikinda, paris, Graz, Priština, Zrenjanin, Toronto, Bečej, Smederevo, Maribor, Zemun i Cetinje

SAMOSTALNE IZLOŽBE

1983. Novi Sad, Galerija u prolazu, KCM "Sonja Marinković"
1984. Novi Sad, Likovni salon "Tribine mladih"
1985. Apatin, Galerija Kulturnog centra Apatin
1987. Sveti Stefan, Galerija Sveti Stefan
1988. Novi Sad, Galerija SULUV-a
1989. Ljutomer, Galerija "Ante Trstenjak"
1990. Svedala (Malmö), Galerie "Tittenté"

DETINJSTVO
ДЕТИЊСТВО

časopis o književnosti za decu
godina XVIII broj 1– 2,
proleće – leto 1992.

Redakcija:

Stojanka Grozdanov Davidović, Miron Kanjuh, dr Slobodan Ž. Marković (glavni i odgovorni urednik), Miroslav Nastasijević, Rade Obrenović, Milutin Petrović, Pero Zubac

Lektor
Dragana Zubac

Korektor
Dragana Zubac

Likovni urednik
Oskar Štefan

Naslovna strana i ilustracije
Miodrag Jelačić Jelača

Sekretar redakcije
Beka Deak

Izdavač
Zmajeve dečje igre

Za izdavača
Rade Obrenović, direktor
Zmajevih dečjih igara

Časopis "Detinjstvo" izlazi tromesečno.
Cena ovog dvobroja 4.000 dinara.
Godišnja pretplata 8.000 dinara,
za inostranstvo 24.000 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.

Adresa: Zmaj Jovina 26/II, 21000 Novi Sad
Telefon: (021) 611-266
Fax: (021) 26-245
Žiro račun: 65700-603-2437 SDK Novi Sad

Slog
Laser Studio, Novi Sad

Tiraž
1000 primeraka

Štampa
Stojkov, Novi Sad

Štampanje završeno: maj 1992.

Sadržaj

I STVARAOCI I POJAVE 3
Zvonimir Opačić: Pesnik seoskog detinjstva i zavičajne prirode 5
Milutin Ž. Pavlov: Poetika roditeljskih zavrzlama i urnebesa dečje maštarije 9
Slobodan Ž. Marković: Novo u književnom stvaralaštvu za decu devete decenije XX veka 16
II TRIBINA 21
25 godina *Plavog čuperka* Miroslava Antića 22
III MOJI SAVREMENICI 53
Dragan Lukić: Slobodan Stanišić 54
Dragan Lukić: Zlata Vidaček 54
IV IZABRANO IZ NOVIH RUKOPISA 55
Jovan Dunđin: Nove pesme Milovana Danojlića 57
Milovan Danojlić: Gde spava vrabac 58
Milovan Danojlić: Kako se crta pašnjak 58
Milovan Danojlić: Najveća zagonetka 58
Milovan Danojlić: Uzroci nesanice 59
Milovan Danojlić: Brđani u trci za boljim životom 59
Milovan Danojlić: Psi i progres 60
Milovan Danojlić: Da mi je... 60
Milovan Danojlić: Sonet 61
Milovan Danojlić: Helikopter i leteći ćilim 61
Milovan Danojlić: Nesanica kuvajtskog emira 61
Milovan Danojlić: Karađorđe po drugi put među Srbima 62
Milovan Danojlić: Srbi 62
Milovan Danojlić: P.P.P.P.P.P. 63
V UPOZNAVANJE 65
Pavel Mučaji: Odisanje sopstvenim jezikom 66
VI OSVETLJENJA 79
Radomir Životić: Neobična antologija poezije za decu 80
Dragutin Ognjanović: Na fonu klasične bajke 81
Veliša Joksimović: Višeznačna slika sveta 83
Dragan Lukić: Nevenka Čuturić – "Prve tri godine života" 85
Tome Arsovski: Iluminacija detinjstva 86
Dobrica Erić: Blage reči Blagojeve 88
VII PREGLED ČASOPISA 89
Gordana Stojković: Lecture jeunesse 90
Gordana Stojković: La revue des livres pour enfants 90
SADRŽAJ SEDAMNAESTOG GODIŠTA 92

I

Stvaraoci i pojave

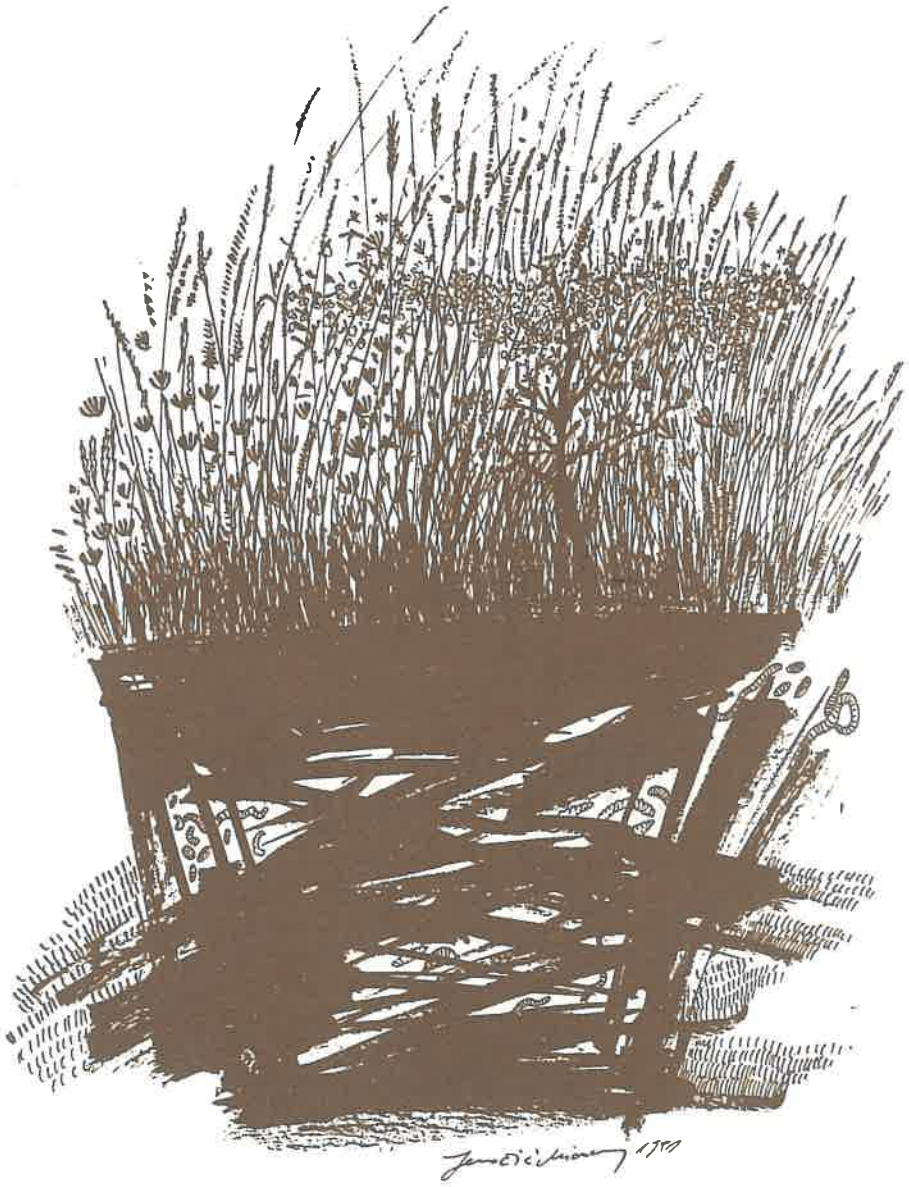

Звонимир ОПАЧИЋ

МОМЧИЛО ТЕШИЋ – ПЕСНИК СЕОСКОГ ДЕТИЊСТВА И ЗАВИЧАЈНЕ ПРИРОДЕ

Момчило Тешић – самоуки, тихи, плодни песник сеоског детињства и завичајне природе, упркос многим својим вредним песмама, дуго је био изван пажње издавача и критичара. Но, то га није обесхрабило, па је и даље писао и као "песник из прикрајка даривао деци своју распевану, ведру, експесивну, ритмички разиграну поезију пуну боја, чиме је остварио прави песнички подвиг.*

Тек после двадесет и пет година плодног рада примљен је у Савез књижевника Југославије, а деценију касније, изабран за председника Удружења песника са села, окупљених око "Расковника". Ускоро, потом, скренуо је пажњу неких критичара и песника. Тада су стигла и признања, награда "Младог покољења" и "Вукова награда" за књижевни и рад у култури. То је допринело, да се књижевна јавност још више заинтересује за личност и дело Момчила Тешића.

Рођен је у селу Глумачу, код Ужичке Пожеге, 1911. Завршио је малу матуру и остао на селу. Целог живота се бавио земљорадњом и писањем поезије. Написао је више књига за децу и одрасле. За децу је објавио књиге поезије и прозе: *Тракториста пева* (1948), *Три пионира* (1951), *Чиме се ко храни* (1951), *Од куће до шуме* (1953), *Дечја радост* (1953), *Такмичења* (1955), *Мачке* (1957), *Поштована торба* (1964), *Сеје бака брашно* (1970), *Добро јутро, добар дан, добро вече* (1973), *Пада киша ситница* (1974), *Цветник детињства* (1975) и друге.

Тематика његове поезије могла би се пратити по збиркама, или по актуелностима времена, у којем су песме настајале, али је најбоље, да се интерпретира по најдоминантнијим поетским мотивима.

За песника са села, завичајна природа, у којој живи и ради, била је стално присутна, неисцрпна инспирација. Као сликар, будним оком је пратио њене промене и бележио их песничком речју. Отуда читав низ необично лепих песама о зими, пролећу, лету и јесени. Неке од њих су прави поетски бисери. Тако он пева о зими, њеним пахуљама (*Пахуље*), снежним вејавицама, промрзлим пределима, боровима, јелама, шумским животињама и кијавицама, које зима доноси (*Кијавица на Златибору*) али пише и о крају зиме, када ничу нежне висибабе, а јужњак стреса са грана снег, лед пуца на реци, када блиста поток као срма, пупи цвеће, птице граде гнезда, орачи ору, а деца калеме младице (*Март*).

Кад пева о пролећу, његове су песме пуне живота и шароликости, топлине, сјаја и мириса. Таква је његова песма "Зрак чудотворац", у којој топли сунчев зрак буди пчеле које су се успавале и позива их да се насисају меда, јер су "воћке процветале, па су као ружа беле". Као пролеће је љупка и песма *Булка*, у којој песник, очима детета, види и доживљава булке као прекрасне "лепотице" и "румене лептирице", и као "занесене играчице у трави", које "на зеленој глави" носе "рујне беречице" и, најзад, као девојчице којима ноћ поклања "од бисера минђушице". По лепоти, овој поетској минијатури,

* Драгиша Витошевић: *Дело и подвиг Момчила Тешића, "Жетеоц добар дан"*, предговор, Дечје новине, 1978.

слична је и мала, љупка песма о игри божура и ветра (*Црвени шеширић*) а уз ове и песма о лету, као што је, на пример, *Јунска песма*.

Песника је у његовом завичају, осим природе, често инспирисао и свет дивљих и домаћих животиња и птица. Из тих инспирација потекле су неке веома лепе, уметнички успеле и антологијски вредне песме. То су врло једноставне, али упечатљиве песме. Таква је, на пример, песма "Брига", која дочарава забринутост мајке за одлутало младунче, затим песма *Надгробница мишу*, која представља читав један живот, па хумористичке песме, као што је песма о муви и крављем репу (*Шта ко жели да буде*) или песма о мечки, која је хтела да мења бунду (*Замена*). У овом тематском кругу посебно је лепа песма *Медвеђе бабине*:

"Медведица сред планине
љуља малишана,
Дошли су јој у бабине
гости са свих страна.
Донела јој веверица
крупне крушке с грана,
хрчак жито, а лисица
печеног ћурана.
И рој пчела кроз зрак хита,
носи мед од биља,
пролазнике уз пут пита:
"Где је породиља"?

Захваљујући успелој персонификацији, слика породичне атмосфере у медвеђем дому је баш "као у срећном сеоском дому"? У првој слици је сцена пећине и мајке како љуља свог мечића, и гостију са свих страна. Друга слика приказује поклоне гостију: крушке, жито, печеног ћурана, а у трећој, најлепшој слици, приказане су пчеле, које доносе медведици најдражи поклон – мед од ливадског биља. Песма није само вредна због, персонификацијом приказане медвеђе породице, као сеоске, срећне породице, већ су њени уметнички квалитети у њеној сценишности (три сцене), сликовитости (медвеђи дом), концизној наративности (прича о поклонима), експресивности (језик пчеле као људски говор), ритмичности и музикалности (реченице су преломљене на осмерце и шестерце) и у укрштеној рими, која је у естетском садејству са стиховима ова три катрена.

Слична претходној је песма *Лек*. У њој је песник познати мотив о лукавости лије опевао на нов, комичан начин. Лија, овога пута, својом лукавошћу, претварајући се да је болесна, да се "суши као грана", да је болест незнана "све јаче стеже", не вара своје уобичајене жртве, већ свог лисца, који "зечеве у фијакер преже" и спреман је, да "пређе сто гора", преплива "двеста плавих мора", само да јој нађе лек, па лисица, лијући горке сузе, изражава жељу: "кад бих гуску појела, лакше би ми било". И у овој песми уметничка вредност није само у успелој персонификацији, већ и у погођеној лукавости ове и сваке лије (као и сваке веште супруге) и у композицији фабуле (лијина болест, као експозиција и заплет, све теже стање, као успон, спремност лисца на пожртвовани подвиг, као врхунац, најзад, лијина "наивна" жеља, као комичан обрт и расплет) у песничком језику, који одговара дечјем изражавању и, најзад, у успелим изразима: "болест незнана" (епитет)" суши се као грана" (поређење) "све је јаче стеже (метафора) спремност лисца да "пређе сто гора" и "преплива двеста мора" (хипербола). Чак су и глаголи, којима се писац служи у функцији стила. Песник аористом (разболе се) саопштава изненадну лијину болест, презентима: "суши се" и "стеже" указује на трајне лијине болести, а футуром исказује обећање лисца, да ће јој наћи лек.

По лепоти поетске слике, полетном, одушевљеном казивању, парној рими дистиха и поетским изразима песма *Ждребе* прави је дитирамб животне радости и чари постојања:

"Расте ждребе путоного,
волимо га, много, много,
Длака му је дораста,
Хитро је ко брза ласта,
На челу му звезда бела,
гргурава грива бела.

Паметно му црно око,
а лепо му име Соко.
Умиљато као јање,..
Ал' ће бити за јахање!"

У песми није само дочаран упечатљив, мио "портрет" путоногог", "брзоногог", "дорастог" ждребета, које краси "бела звезда на челу", "гргурава грива" и "паметно, црно око", већ је изражена дечја љубав према ждребету, понос, јер је брзо и нада дечја да ће га ускоро узјахати. Само је песник са села могао, да у оваквој поетској слици изрази дечју љубав према домаћим животињама, њихово одушевљење, радост и наду. Лепоти песме доприносе одабране речи и изрази. Када песник каже: "Расте ждребе", као да наговештава да расте дечја нада. Таутологијом "волимо га много, много" описује велику љубав, а поређењем "хитро, као брза ласта" изражава дечје дивљење. "Белом звездом на челу" и "гргуравом гривом" дочарава лепоту ждребета, а поређењем "умиљато као јагње" исказује нежна, тепајућа осећања деце.

Песма *Кос* нимало не заостаје за претходном, по сликовитости, а изузетном звучношћу и ритмичношћу, је чак и надмашује. У њој песник с пуно љубави слика неуморног, скакутавог, распеваног, гаравог младог коса, који непрестано "звиждуће, звиждуће" изнад наше куће, скакуће "по зеленом жбуну", "по јутарњој роси" "преноси" сламчице и "ново гнездо гради".

"Звиждуће, звиждуће
више наше куће
у зеленом жбуну.
Скакуће, проноси
по јутарњој роси
сламчицу у кљуну.
Звиждуће, скакуће
више наше куће
кос гарави мали.
Усред ниског жбуна
птица жутокљуна
ново гнездо гради".

Подражавајући експресивним изразима "звиждуће, звиждуће" весели цвркут птичице, дочаравајући одговарајућим изразима "скакуће", "проноси", "гради" неку радну живост, а склопом и врстом стихова полетни ритам, песник, као кос гнездо, гради прекрасну песму о неуморној живости, прегнућу, стваралаштву и животном оптимизму. Зато је ова лирска минијатура, у којој "пластичност и звучност произилазе једна из друге и једна другу допуњују"* не само Тешићев лирски бисер, већ и прави бисер наше поезије за децу. То потврђује њена присутност у скоро свим антологијским изборима наших најлепших песама за децу.

Осим песама о природи, животињама и птицама, Тешић је доста песама посветио деци, чија су понашања, склоности, осећања, игре, радости и потребе за топлином, нежношћу и сигурношћу – непресушно инспиративно врело.

Једна од таквих песама је *Први кораци*, у којој мала *Цвета*

"Најпре пође два корака
да је види њена бака".

што показује, да је покретачка снага за прве, најважније кораке у животу љубав, а тек за следеће кораке поклон, који ће добити, па жеља, да је "увис дигне бата", кад стигне до врата. Тако песник, психолошки мотивисано и поетски сликовито, приказује прве дечје кораке, који су и сами својеврсна поезија детињства.

Сликајући дечју радозналост, непрестана запиткивања, чуђења, несташлуке и шеретлуке, песник испољава способност изванредног опсерватора, проницљивог психолога, маштовитог импровизатора и духовитог наратора.

Тако, на пример, у популарној песми *Шта сунђер једе и пије*, чији је наслов једно од типичних дечјих питања, маштовито персонифицирани школски сунђер који "ко од шале

* Драгољуб Ђурић: Стваралачки поступак Момчила Тешића, В. Марјановић, Дечја књижевност у књижевној критици, Београд 1982.

поједе све децимале", кошуте, носороге, китове, планине, троуглове, египатске пирамиде, и све што се на школској табли нађе. Уметнички квалитети песме су у маштовитој персонификацији сунђера, у брзом смењивању неочекиваних речи, које имају карактер градације, у духовитим изразима, као што су: поређење "ко од шале", хипербола: "једе куће и трапезе, троуглове, трње, цвеће и копите магареће", метафора "гадних ствари" и иронија "може стомак да поквари".

У Тешићевом хумору нема подсмеха. Његов "подсмех", боље речено, смех, присан је, благ и добронамеран, било да се смеје дечјем прижељкивању *Чаробног млина*, који од јединица и двојки меље четворке и петице, било да се у понашању персонификираних предмета подсмева кукумавчењу, као у песми *Укор*, у којој се кука куки обраћа речима: "Куку кукавка кумо..."

Осим споменутих, у Тешићевој поезији за децу је још много вредних песама, које би могле претстављати песника и нашу поезију за децу. Таква је, на пример, једна од родољубивих песама *"Домовина"*:

"Домовина у срцу ми расте
шуми море и пролећу ласте.
Ту творнице и бикови ричу
и кладенци први жубор сричу.
Ничу школе, пшенице и гљиве,
зелени се поље, плаве шљиве...
Сита пушке, митраљеза, топа
љубав нуди, учи, светли, копа.
Домовина у мом срцу расте,
брује шуме, лете брзе ласте.
Њено сунце у мом оку сија,
у њеноме срцу растем и ја.

Ова песма, у антологији *Домовина у мом срцу расте*, представља прави поетски бисер. Сама чињеница, да је аутор антологије Воја Марјановић за наслов антологије узео стих из ове песме, говори да је та песма изузетне вредности и по израженој љубави према домовини и по оригиналној композицији и метафоричком поетском изразу.

Песник у песми не пева, као многи песници, о борби за слободу домовине, јер је домовина "сита пушке, митраљеза, топа", већ о домовини у миру и слободи, о домовини, чијим небом слободно лете ласте, о домовини, у којој се зелене поља пшенице, плаве шљиве, жуборе кладенци, цвркућу птице, шуморе шуме, брује творнице, ничу школе, о домовини у којој се учи, ради и гради. Таква домовина слободе, мира, лепоте, рада и напретка расте у његовом срцу (*Домовина у мом срцу расте*) а њено сунце сређе и поноса светли у његовом оку ("Њено сунце у мом оку сија") па и он сам под тим сунцем "у њеном срцу расте".

Вредност песме није само у израженом осећању љубави према домовини и поноса због њене слободе и напретка, већ је и у њеној композицији, јер песник после уводног мотива ("Домовина у срцу ми расте") развија тај мотив сликама слободе и мирне домовине, њених поља, река, шума, мора, творница, школа, рада и напретка, све до поенте:

"Домовина у мом срцу расте
њено сунце у мом оку сија,
у њеноме срцу растем и ја".

Песма је уметнички вредна и по својој сликовитости, коју остварује новим метафорама и по својој експресији, јер у њој "Шуми море, брује шуме", жуборе кладенци, цвркућу птице, ричу бикови и тутње творнице.

Тако песник, у чијем срцу "расте домовина", у чијем оку сија њено слободно сунце и у чијој свести је мисао, да и он у срцу домовине расте заједно са њом, изражава љубав према домовини и ту љубав и свој понос, њеном слободом и напретком, расцветава у срцима младих.

На крају, рецимо и то, да је песник писао много (преко хиљаду песама) у почетку под утицајем народне поезије и Змаја, а касније "не занемарујући искуства новијег певања за најмлађе (од Вуча до Радовића и Данојлића). И управо на историјском плану, Тешићева поезија би се могла узети као мост између Змаја и наших савременика",* јер је његова поезија, у

почетку самоучки несигурна, невешта, касније била све боља и уметнички вреднија, с обзиром да је песник градио свој поетски свет и израз, у чему је достигао висок ниво у нашој поезији за децу.

Милутин Ж. ПАВЛОВ

ПОЕТИКА РОДИТЕЉСКИХ ЗАВРЗЛАМА И УРНЕБЕСА ДЕЧЈЕ МАШТАРИЈЕ

1. Све више у јави, јавом мање сна

Сместити песму између јаве и сна није ни мало лаган песнички ход речима. Шта би то могло бити у поетском смислу нађено, а да се ослободи притиска јаве, с једне и сна с друге стране? Логична игра не, каламбурска да, уз могућност изокренутих метафора, замена материјалних суштина и појавних облика. Само деци НОЋ може говорити, ДАН певати, ЈУТРО ићи у школу, ПОДНЕ бити књига на столу, или једноставно грозд на чокоту дана. Једноставно:

Ако вас боли глава
ако вас копка слава
пазите није све јава

Раде Обреновић тако упозорава да се неће ослонити на своје узоре, нити ће прихватити устаљени клише, када је у питању певанија за децу. Његова деца, ако могу тако да кажем, затечена у песми, као да су у некаквој изолацији, готово брутално сама, осуђена да бивају вазда на дистанци са одраслим светом, превише безосећајним и крутим. Пошао сам од књиге стихова ТАТА, ЗВОНИ ТЕЛЕФОН.* Већ у самом наслову, доминира бакелитни монструм, справа за мељаву људских речи и нека врста посредника са хладним, одсечним колоплетивом речи, где именице прелазе у глаголско чаврљање и ту, управо, рађају оно што је између сна и јаве:

Једна киша кишила по мишу
Један миш мишио се на кишу

Један кер керао на солитера
Један солитер солитерао на кера

Један врабац врабацао се на мачку
Једна мачка мачкала се на праћку

Једна песма песмила је бесна
Једна бесна беснила што није песма

Последња два стиха наведене песме упућују на песму у општем смислу, која не пристаје да буде револтна, али то у својој бити јесте, ту је у питању дечја побуна речима, песма је противна разорној усамљености, она је осуда испразним речима. Обреновић види све у збивању игре, игра је бекство од самоће, још даље, игра је осмишљена усамљеност. Збирка ТАТА, ЗВОНИ ТЕЛЕФОН је смели улазак у сређивање дечје збуњености, њено појављивање 1973. године је и супротстављање дотадашњим миљеима лирике за децу, изузимајући међу дечјим играријама Душана Радовића, Милована Витезовића, Љубивоја Ршумовића, Мирослава Антића и Ласла Блашковића. Обреновић неће околишити, да умножава смисао и циљ и тиме оствари стиховани калеидоскоп:

* Драгиша Витошевић: Дело и подвиг Момчила Тешића, Жетеоц, Добар дан (предговор), Дечје новине, 1978

* Есеј је у деловима емитован на таласима Радио Новог Сада, у емисији преподневног програма "Међу јавом и мед сном", 5. септембра 1991. године.

Имам један нос
и десет прстију
а сваки би желео
у тај један нос.
Неправда!
Хоћу да за сваки прст
имам по један нос.
Зашто да чекају
на ред?

За покриће таквом певању придружиће бројеве са мелодичним умножавањем рима, које *неће ни пет ни шест*, строфе ће се међусобно преплитати тако, да ће све отићи ка блиц–поемској певанији. Наслови ће само зглобно повезивати песничко ходање уз велико: *Нећу више да буде/ како тата каже...* Песник ће следити радознали дечји несташлук и неће пристајати ни једног тренутка, да га деца осете као педагошког угледника, на моменте се то осети у певању, али ће вештина певања већ наредним стихом имати фини ретуш, а такав разбарушени ретуш је стиховање песме ВОЗ КОЈИ ВАРА:

Пошао воз са станице
дошао воз на станицу
стигао воз и на трећу станицу
и после много станица
дошао на прву.
Па сада не знам
да ли је воз уопште и
ишао.

Све се догодило, а ни сна, ни јаве. Метафора, која говори о готово неухватљивим путовањима маште. Када смо ту код сна и јаве у строгом смислу речи, открићемо још једну тајну жицу песничке радионице Радета Обреновића, јаву ће уселити у снохватицу, а снохватицу у јаву. То лукавство је видно и каламбурски вешто изведено, он га сам назива словима, која лутају по хартији, с напоменом, да је песма игра за двоје. С његовим стиховима можеш да се играш, узми било коју песму, схватићеш, да у тој једној песми уочаваш обиље других песама, ту су песнички вирови, који снују и бунцају, разуме се разговетно, до присног дечјег ината:

Шта све нисам
купио сину:
авион
тенк
бицикл
жуту лимузину
али не вреди
он и даље дира
моју виолину.

У тој збирци наишао сам на необичну дечју песму, блиску чистом дечјем цртежу јасних боја, по којима се једноставно разазнаје годишње доба, насељени предео:

/Кад сам се родио/
Било је врућe
дан у августу бео
улице као сноп и пруће
ноћ као дан цео

Та песма је прелаз ка узјаханим коњима, који једу брдо, увертира у могућа чуда, док учени свет одгонета тајну, која би додиром да ослухне звезде, док се цртају сабласне вести по новинама, као да заборављамо животну игру, да *небо једе облаке*, а *облаци кишу пију* и не схватају да *дрво је цвеће али мало веће*. Обреновић ће отићи даље од стиха, покушаће да у финалном даху ове, рекао бих телефонске књиге за децу и одрасле, сигнализира песму, као слику, да визуром слова и речи усложи немир маште, иронично одбацивши стари реквизиториј:

... лула је код мене кући, далеко, далеко од
мора,
ја седим, пијем јупи, ветар се поиграва 40
бофора.

Дете у дружењу с овом поезијом не самује, већ активно учествује у откривању једноставних чуда и песмом претаче сан и јаву.

2. Инат и апсолутизам

У ревији за децу МАСЛАЧАК, година VI, 1980/81, број 3. уочио сам циклус песама ЗАПИС ИЗ ПОРОДИЧНЕ СВЕСКЕ.

Те песме, заблистале у Осијеку, а у МАСЛАЧКУ, јесу посејане тако, да из њих, као разговор Радета Обреновића са самим Радетом Обреновићем, ничу и његове телевизијске сликовнице, рафинирано хуморне, разигране радиофонске породичне бургијаде, деца, која маштају да створе карневал, где ће обртни ковитлај бити РОДИТЕЉИ НА НАВИЈАЊЕ са значајном дозом смеха, а он ће се преносити вртоглаво из прозодије у прозодију. Тај песнички циклус из МАСЛАЧКА натераће и самог аутора, да пред децом дуби на глави, тако да заједно ходају небом, са биљном земљом изнад главе, жежени од звезда по босим табанима, са очима пуним расцветалих маслачака и сунцокрета. У ЗАПИСУ ИЗ ПОРОДИЧНЕ СВЕСКЕ сви су ту, породично с менажеријом, рукописно, како би се рекло, у преписци, где је ко отишао, физички сви су и одсутни, како да кажем, а да не погрешим, одсутно присутни, осим дечје руке, која ће записати у некој врсти дежурне свеске:

– Не идем на пут, немам састанке,
стално сам сâм у кући,
ваш син.

Ни једноставније, ни усамљеније песме. Ту своју антологијску песму ће Раде Обреновић обнављати и провлачити кроз своје поетско ткиво за децу, отуда је морам навести у целини, са већ наведеним епилогом:

У танушну свеску на зиду кухиње,
тата је записивао поруке мами:
– Долазим касно, имам састанак.
Мама је одмах одговарала тати:
– Ручак у шпорету, данас поште нема.
Тата, опет мами:
– Ручак је добар, ноћас путујем,
остајем на путу три дана.
Мама је паковала татине ствари
и писала у свеску:
– Чувај се на путу, биће лоше време.
Затим један празан лист,
па порука мами:
– Дошао са пута, у фабрици сам...

Тако су тата и мама
исписали целу свеску,
само три листа празна,
на којима сам ја записао:
– Не идем на пут, немам састанке,
стално сам сâм у кући,
ваш син

Живи се у провизорију породичних телевизијских вечери, уз магичну кутију, где сви породично блену и свако свакоме ћути, да се ослухне наредна емисија, док их екран једноставно, породично не дотуче до родитељског и дечјег повлачења ка линији сна. ПОРОДИЧНО ТВ ВЕЧЕ могло би бити и мрмљање у празно, Обреновић се не либи да брутално механизује породицу, до жеље *за навијањем*, као да је човек себе самог поистоветио са машином. Ово песничко указивање има своју добру и хуману страну. То поетско упозорење неће мимоићи ни оне људе који у ствари дресирају псе, да не самују у бетонским вишеспратницама. Све више децу препуштамо немуштим разговорима са кућним љубимцима. Као да се живи псећи и папагајски, упозорава песник.

Раде Обреновић је одрастао у приземној кући у Новом Саду са расцветалим воћњацима, травом и ружама у дворишту, он добро, пун биљног и инсектног света у себи, разазнаје бетонску суморност, пободену темељима у земљу, да штрчи спратовима у висине. Деца се инате несташлуцима, да би убрала бар мало сазнања са родитељског стабла, дете поручује родитељима из јасног ината нека *схвате /да више нисам клинац*, а и да јесам, па шта? У инату ће заискрити песма пуна захтева, за причљивост, игру и смех. Родитељ често пута није деци оно што би требало да буде, дете није

и не сме да буде нешто, што се одлаже за сутра, за неки дан, када се уштима неко боље време. Пуно је усамљености међу децом, та појава је заразно масовна. У шта се претвара та маса усамљеног света, која стасава по катакомбама суровог и сировог двадесетог столећа:

Кад бих имао
родитеље на кључић
да их до миле воље навијам,
ала би то било згодно.
Чим мама почне да виче,
извучем кључић –
гле, мама се смешка.
Кад тата
почне да ме бије,
опет ја за кључић,
тата ни руку да помери,
ала би то било лепо.
Када бих имао
родитеље на навијање,
играли бисмо се
по цео дан
понекада и ноћу,
кад се мени не спава.
Једва чекам да порастем:
изумећу
родитеље на навијање.

Механички синдром Обреновић уочава и тако пише до перфекције прецизну песму као опомену родитељском немару, он брани најмлађи нараштај. Разуме се, из школске торбе увек извирује нешто школско, ма то била и најнижа ђачка оцена. Не треба гледати шта извирује из ђачке торбе, са више смисла треба активно мотрити, шта из дечјег ока вири, шта прати изговорену мисао? Не заборавимо, да смо у заборавност отишли дубоко и толико далеко, да нам дете, свакодневно режући, маказама или прстима ТЕТРА МЛЕКО пита без одговора:

Кад већ постоји
тетра млеко,
има ли негде
и
тетра краве?

У ствари, мноштво је питања у дечјим самоћама запретено, у самоћама које чују кад пас цвили, размишљајући о томе, како би и комшија зацвилео, да му се, којим случајем, стане на прсте, као псу на реп. Дете осећа неправду пуном душом, оно је једино у поштеном дослуху са животињом, пас га никада неће напасти. Стихом, Раде Обреновић ствара обратан смер стиховања, оно што могу људи, то су псеће врлине, оно што могу пси, то су људске врлине.

Обреновић се, стварањем за децу, прецизније, о деци, супротставља родитељском апсолутизму. У времену компјутера, родитељски немар према деци отишао је брутално толико далеко, да је васпитање препуштено рекламно–пропагандним спотовима, механичким и компјутерским справама, а родитељи, интимни монструми, индигом умножавају отиске својих болесних амбиција, промашених амбиција, с обавезом, да индигнизирају сопствени пород. Отуда појаве, дечјегината и револта с којима је Обреновић у коренитом дослуху.

Ако је у првој песничкој књизи за децу и о деци вештом интуицијом осетио како треба писати, иако се на моменте колебао око утврђених клишеа, када је у питању дечја лирика, мањевито се отрезнио и примакао се налету првог песничког плетива ближем насловљеној књизи ТАТА, ЗВОНИ ТЕЛЕФОН. Други део ове књиге има општа места, али се већ у тој првој књизи, као што се обрачунао са туђим песничким штивима за децу, Обреновић се обрачунао и са самим собом. Појавом песничког циклуса ЗАПИС ИЗ ПОРОДИЧНЕ СВЕСКЕ, објављеног у МАСЛАЧКУ, песник ће своје видне обрачуне ставити на сто и тиме ће крупним кораком заћи у само језгро песничке новине и надасве надахнуте свежине са димензијом трајања с могућим обртним изненађењима, која провоцирају и наводе на темељније истраживање и

откривање лирских слојева имагинације, коју песник писањем носи. Чак и када се враћа успоменама сопственог детињства, Обреновић ће оставити своје позне године по страни, и једноставно причати о виђеној улици и виђеним људима оком негдашњег, а у садашњем времену, несташног дечака.

3. Два минута до звона

У кући сендвич, у школи математика. Оба суочавања, кућно и школско, сведена су на хладан бетон самоће и ћутања са вечитом одсутношћу родитеља. Живот искомпјутерисан до убитачне чамотиње. Као да је детињство осуђено да живи у контејнеру пакла. Лирика Радета Обреновића из књиге у књигу пуни се обртима и упозоравајући на гомилу *долазећих јада*, отвара могући амбијент за конкретни пољубац. У солитерским кутијама је све високо и далеко са конфетама намирисаног ћубрета. Дечје вребање родитеља, да се не самује, да се нађе неко близак, коме се може поверити на чување задата реч, када *одумиру клупе у парковима*, расте у љубав до тоталног смисла, када се не може мимоићи ни РАЗГОВОР ИЗ ДОСАДЕ:

– Атомска бомба не вреди ништа:
потамнеће све и онда – шта?

– Ја сам одувек за ратове знања.
– Молим те, мани ме, твога лупетања.

– Обожавам љубави на погледе прве.
– Не волим, не волим – љубавне црве.

– Шта ћемо сада? Ах, досадан дан,
одведи ме брзо – у најлепши сан.

– Куда без кинтаћа, а све је скупо!
– Појма немам, не гледај ме тако тупо.

– Идемо на Дунав да шеткамо тела!
Најлепша дела наших родитеља.

Одговорити на глупе штосеве и блефирања, супротставити се сваком блефирању и зевзечењу, уочавати фолирања, то су битна полазишта у грађењу песничке несанице Радета Обреновића. У суштини, када са свих страна обрнемо лирику овога песника, ослухнуће нас балада, ми ћемо се наћи у тим стиховима, без обзира на узраст, читава ова лирика није повратак детињству него, загледаност у пукотине детињства, а то детињство траје и у бесомучној самоћи која расте.

4. Ливада на бетону

Када ће се критички загледати у поетски свет Радета Обреновића, песник Драган Лукић ће изричито нагласити, да се ова поетика *пева и свира у свим савременим домаћинствима сграђеним на коцкама бетона*. Мирослав Антић, опет ће за самога песника и његову дечју галаксију рећи, да их затиче заигране на *ливади урезаној у међубетонске просторе*. Оно што би, рецимо, дете требало да има, може наћи у песми до менажерије, која кевће, цвили, режи телефонском слушалицом, или шапом помера облаке, а све то у неколико собних квадрата. Нема изненађења, ако се и догоди да пас научи свога власника да шени. Цемпере с модних журнала, а по својој личној потреби, оживеће мачак, који се неће либити да, попут маштовитог цртаног филма, себе претвори у гвоздени радијатор са отвореним ухом, да *уместо мишева /лови наше речи*. Да ли је соба слика, хербаријум или стерилна фантастика?

Бетон смо обојили
у зелено
на сваки метар
жут
ил црвени
цвет.
Однекуда смо донели
осам
препарираних буба
и три
ноћна лептира.
О, како нам је лепо!

Играмо се
по цео дан,
на нашој,
бетонској ливади.

Солитер је свезнајуће дрво, које листа смећем по контејнерима, тече водом кроз цевну гвожђурију, гргољи, шушка изговореним речима, корени се шахтом. Шуму бетонских фасада песник ће увести у расплинуте уличне псовке са гас маскама за рат, од којих се и мишеви плаше. Светле зујалице таманиће спреј са ТВ екрана... Није ли то, можда, маштовити свет Жил Верна? Улице су укинуте, и одавно нису дечје, аутомобилима су се приклонили одрасли, одраслима су аутомобили *постали најважнији на свету*, а међу *монстр* предмете школа уводи и ново штиво *прелетање улица*. Отац је тако отео поточић сину који машта, да га неке чудне бубе разједају по трбуху, док их шоље чајем опијају. То су стихови, који и кад се смеју плачу спотакнути о гомилу намештаја. На ту проклету грешку Раде Обреновић реагује стихом уз разумевање и за *мрзовољно* тумбање горе–доле лифта. То је поезија *родитељима у инат* добро проникнута у тајне дечјег хира:

Одрађу те од батина,
претња је татина.
Пребићу ти руке,
мамине су поруке.

Тата и мама
одувек прете
а пред другима –
њихово сам
послушно дете.

Дете се опире да буде затрпано играчкама, оно тражи реч, а у породичним заћевицама и више разумевања и нежности са мање непрекидних журби у канцеларије, из којих се телефонира, механички: *Пишеш ли домаћи? / Припази мало/ на математику...* Да ли се у кући изјављивала љубав у *ТеВе паузама*? Дечје откривање родитељског лицемерја испевано је мајсторски:

У посету нам
тркнули
рођаци блиски,
доносе цвеће
и бомбоњеру неку.
Мама руже
у вазу ставља,
бомбоне
скрива у ормар.
Знам, однеће их
некоме
кад у посету оде.

Код Обреновића нема избегавања тема које заокупљају дечју машту, табу теме су збрисане и нису сведене на шарену песничку лажу, нема код њега песничког ачења, све је сведено на срачунати песнички ефекат, да се замисли и онај, који чита због онога коме је намењено. Адресант је познат, али и повратна адреса је знана. Раде Обреновић не трпи песничке утаје, не закида свом читаоцу право на истину, та фактографија се мора уважавати и поштовати. Ако му је машта на моменте задихана, она није посрнула и посустала, није ту артистички присутна, ради себе саме, зато и не умножава метафоре ради улепшавања, него да разголити и раскринка све оно што отима од детињства, што га скрнави, што му не даје да живи на топлим крилима безграничне маште с правом на пун живот који неће бити загађен болесном сујетом света одраслих.

5. Неки други облак

Како се дружимо у немирима, који расту с нама, како маштамо о далеким измишљеним путевима, где смо са осмехом у одласку и како у свему остају најхрабрији, исписано је једноставним током песме, а песма је срочена тако, да води упоредни дијалог са аутором и читаоцем. То би, на прилику, могла бити нова назнака за дечју поезију у Срба. Обреновић је дрским песничким резом откачио укрштене и паралелне

риме, одбацио кликтавост, песнички слик му је заменио сам играви ток речи, као у песми: КАКО СЕ ПРЕПИРЕМО:

Препиремо се речима –
три његове, две моје,
кол'ко његове,
тол'ко моје!
Зар не?
Његов живот од почетка,
а мој –
што је преостало.
Препиремо се,
јер живот није само сан,
јер једемо ручак из конзерве,
јер тв није огледало.
Ја му се ругам, он ми се цери,
онда нас речи заболе
и читамо кришом
књиге небројене: он моје, ја његове.
И погледом се препиремо. Он мени каже:
три пута грешиш на дан;
ја њему: учи се на мојим грешкама,
зато и грешим.

Појава Обреновићеве песничке збирке ВОЗОВИ ОДЛАЗЕ, МИ МАШЕМО ИЗА ЦРВЕНЕ КУЋЕ године 1976. представља заокрет и обрачун са поетском кишом иза које ће изићи *неки други* (песнички) *облак*. Српска поезија за децу у корист деце, после Јована Јовановића Змаја, опет је у Новом Саду, нудећи ново виђење блатњавих улица:

Ми смо дуго чекали
да други облак дође,
мислећи – хоће ли сићи
са далеког Сунца.

Знам, одједном рече син,
твоја песма је тај други облак.

И облак сиђе са Сунца..

Ови стихови могли би бити аутопортрет Радета Обреновића са отвореном заградом. То је поезија која се чуди самоћи. У стиховима се броје оцене и последице, чује се дрхтај немих уз *две капи воде довољне / за јутарње умивање.* Све јесте прво и оно право што се ничим не може мењати. Прво о првом се овако пева:

Први аутомобил у нашој улици
имао је четири точка,
сирену несташног славуја,
био је црн и сјајан.
Касније, било је још више
аутомобила, али:
точкови су им били криви,
промукле сирене као гавран су крештале,
нису били ни црни, ни сјајни.
И, уопште, сви ти други аутомобили
били су сасвим обични и скоро
никакви.

Дечје маштарије расту, расуте су по улици као *вишње у цвату*, чак и са подневима када се руча *пиринач са тврдим хлебом од јуче.* Ови стихови огољени истином, негде су на средокрађи можда и самог Брехтовог и Преверовог песничког изазивања судбине. Обреновић није мистификатор, код њега све има, поред порекла, име и презиме. Руже могу бити веселе и тужне, зависи у чијој су башти, зар не? Замислите зажарено лето у једној јединој реченици, ускомешаност гласова, врео песак и воду, босе ноге, асфалт, све сунцу уинат, ево: *Лети позајмљујемо једно другом време.* У песми сам нашао песму и, једноставно, не журим да прекратим сан колико смо заједно, а колико сами? Сећам се, из давних времена, једне реченице Бориславa Михајловића Михиза, исписана је у драми КОМАНДАНТ САЈЛЕР: *Боли, разуме се да боли кад се тако исцепа људски живот.* Обреновић вешто зашива поцепане године детињства и ствара ново шаренило у садашњем времену, а опет и за неко друго време. У његовој сети има весеља, весеље је отворено свима другима, сету је задржао за себе, да је ту и тамо проведе стихом као снежну пахуљу, која се тихо топи у осунчаној песми. У стиховима Радета Обреновића траг успомене задржава се овако:

Године су летеле,
као комадићи папира,
а ја сам испод овог багрема
једном рекао пегавој девојчици
како је много волим.

Престајемо да растемо, али нам се машта не обазире на дугачке панталоне. *Буди нас глад* да измишљамо неке своје приче, као да се догађамо у неким другим временима. Успомене Радета Обреновића могу нас заболети, али не и заборавити и поклон су по рођењу:

Брату је десети рођендан
њој је пет година мање;
трчкара око њега, плаче:
Дај ми само једну годину
ево, види, џеп ми је празан.

Поезија Радета Обреновића није продужени сан, али је настављена стварност нашла начина да измишљеним додирне стварно.

Слободан Ж. МАРКОВИЋ

НОВО У КЊИЖЕВНОМ СТВАРАЛАШТВУ ЗА ДЕЦУ ДЕВЕТЕ ДЕЦЕНИЈЕ XX ВЕКА*

У деветој деценији овога века убрзано се одвија један процес у дечјој комуникацији са светом и његовој спознаји, који је, као никада раније, донео извесне нове квалитете. Развој аудио-визуелне технике и њено масовно прихватање достигли су преовлађујући ниво у односу на многе друге начине информисања и сазнања. Сигурно је, да је технолошка страна аудиовизуелних средстава достигла свој висок ниво. Међутим, многи начини комуницирања су се управо томе прилагодили, усавршена могућност укључивања у тај нови систем и аудиовизуелни програми су постали врло богати.

Предност брзог преноса програма на велике даљине, могућност лаког упознавања и сведочења сликом, звуком и информацијом, прилика да се из читавог света и свих слојева сакупи на звучник и екран у кући, разуђеност извора, мреже и програма путем, којим се стиче знање, битно су утицали на разноврсност, обим и квалитет нових људских спознаја. То је утицало на измену односа између извора и корисника, јер се јавио један квалитативно нови вид међуљудског посредништва. Нови медији су својом вишестраношћу давања знања потиснули ин-

* Саопштено на Трибини Змајевих дечјих игара, јуни 1991.

дивидуалне изворе и наметнули нове критеријуме селекције и усмеравања информација. Без обзира на разуђеност аудиовизуелних програма, дошло се до сужавања и унификације сазнања. Масовном производњом и, самим тим, приступачношћу аудиовизуелних средстава, њиховим продирањем у разноврсне друштвене средине и слојеве, у географски блиске и удаљене пределе, и слично, створила се могућност уједначенијег приступа програмима људи најразнороднијих социјалних статуса и њиховог већег приближавања спознајним основама живота.

Сви аудиовизуелни чиниоци, који су експанзијом развоја знатно обележили девету деценију овога века, у својој битности делују и на укупни ниво свести деце. Они су утицали на поједине елементе функције и односа породице и појединих фактора у њој, на средину и значај њених слојевитости за дете и, још шире, на улогу друштвених условљености дечјих знања. Радио и телевизијски екран, а у многим случајевима и видео рекордер и компјутер, све више су привлачили дечју пажњу и она су данас умногоме постала њихови "заробљеници". Без обзира на редакцијску, породичну и другу селективност програма и њиховог наменског карактера, испитивања су показала, да деца слушају и гледају најразличитије програмске садржаје - од информативнополитичких, друштвених, спортских, музичких, филмских, фантастичних, еротских, до научних и других. Раније филм, а у новије време радио и телевизија, у привлачењу дечје пажње и коришћењу дечјег слободног времена, постали су такмаци игри и читању, сударили су се са привлачношћу књиге и лепотом поетске представе, коју носи поезија и проза у њој.

Поставља се питање колико су нова комуникациона средства утицала на место и улогу књиге у дечјем животу, и да ли су у супарништву допринела појави неких нових особености поетског света у књижевности за децу, како би остала достојан такмац. Развојем појединих медија, проширила су се границе стваралаштва за децу. Аудиовизуелна средства често су посредници између књижевног дела и детета, јер преношењем рецитовања и читања, и слично, интерпретативним путем стварају могућност посредног упознавања књижевног текста. Међутим, они су у својој мултимедијалности још чешће подстицај и једног вида стваралаштва за децу, у коме реч садејствује са другим чиниоцима и зависна је од њих. Употпуњена, и заједно са звуком, сликом и игром, новом спрегом доноси се уметничка представа, изазива интерес и подстиче доживљај.

Радио, телевизија и филм допринели су, да се у последњој деценији развио, у стваралаштву за децу, низ жанрова, попут радио и телевизијске драме за децу, сценарија за дечје филмове, сценарија за игре, путописних приказивања непознатих крајева. дочаравања занимљивих појава, репортажних казивања и слично. У тој разуђености нових жанрова стваралаштва за децу и њиховој мултимедијалној реализацији, књига и штиво, добили су конкуренцију. Ако ништа друго, радио, телевизија, филм и компјутер присвојили су део времена, којим су деца располагала за читање. Такође они замењују многе чиниоце из породичног и друштвеног круга, који усмеравају и воде дете, дружећи се са њим.,

У новом времену, унеколико је сужена читалачка могућност детета и његово друговање са књижевним делом. Ако се на то не би обратила пажња у породици, школи и друштву, известан број деце могао би запоставити читање, зарад максималног коришћења аудиовизуелних средстава. Не можемо овом приликом улазити у то, како те нове околности делују на личност, сигурно је да њихова апсолутизација може да доведе до извесног осиромашења. Значајна је, при том, улога разних посредничких фактора, који би допринели да до једностраности не дође. Спречавање да деца буду у додиру са новим медијским средствима било би лоше и јед-

нострано, већ треба наћи меру, стварати навике, изграђивати, и васпитавати укус деце.

Овом приликом ми наше интересовање задржавамо на књижевном делу, његовој структури и садржају, како бисмо видели да ли су се у њему јавиле промене и извесне особине, које би својим привлачењем и деловањем наметнуле дечјој пажњи и занимању књижевно дело, и тиме сопственом снагом постигли равнотежу са новим медијима и њиховим садржајима. Девета деценија није донела много лако уочљивог материјала за грађење сигурнијих закључака о књижевном развоју, које су битно условиле стваралачке прилике у новом, модерном времену.

Ипак, неке одлике и назнаке пружају могућност, да се назре извесно кретање стваралаштва у деветој деценији овога века. То се унеколико осећа у питањима и темама, које се налазе у књижевним делима: пре свега зачуђеност пред животом и његовим проблемима и израз људских односа. Једно од најприсутнијих је осећање све веће људске усамљености у новом времену. Ту тему су започели обрађивати Палма Каталинић у *Причању цврчка Морепловца* и Гроздана Олујић у својим бајкама *Седефна ружа*, а у деветој деценији се изразито испољила, нарочито у прози. *Операција "Стонога"* Јоже Хорвата, *Машта свих Гавриловића* Петра Пајића, *Бијели клаун* Дамира Милоша, *Приче о животињама* Бранка Радичевића, *Пријатељи са далеке звезде* Душана Белче и друга дела прожети су усамљеношћу као кључним човековим положајем. Усамљеници су често деца, која остају сама код кућа, док су им родитељи заузети и притиснути многим обавезама, али су усамљеници и одрасли људи. Занимљиво је да им у њиховој усамљености не притичу у помоћ аудиовизуелна средства, која би разбијала досаду привлачењем пажње, већ из ње беже маштањем и игром у измишљеној причи или сећању, у тражењу и налажењу пријатеља међу измишљеним бићима или животињама и птицама, међу ванземаљцима из научне фантастике, међу стварима, које оживљавају. Људске блискости и топлине човеку никада није било довољно, али је у новијем времену та потреба све изразитија и утолико више, што му је комуникација са другим људима видније посредована или, пак, ускраћена.

Књижевна дела о људској самоћи не сврставају се само у остварења за децу, већ све чешће су штива за разне узрасте. Неки аутори се изненаде да њихове песме, приче и романе прихватају и деца као своју лектиру, јер су их они стварали не водећи рачуна о рецепцији, односно о развијености читалачке перцепције. Можда су најизразитији примери за то *Машта свих Гавриловића* Петра Пајића, *Приче о животињама* Бранка Радичевића, песме Раше Ливаде и слично, у којима је једноставан и слојевит сензибилитет човекових туга, сећања и самоће пријемчив за широк читалачки узраст. Овде се могу укључити и она дела за која је потребна психолошка позадина за прихватање у сложеном адолесцентном и омладинском узрасту. Многа од ових остварења могу се разврстати у традиционалну категорију популарних књига за читаоце од пет до двадесет пет година, односно "за младе и старе".

Други вид особености савременога стваралаштва, нарочито у деветој деценији, је стварност, документарност и сликовитост. У прози се јавља известан вид неореализма, којим се понире у људско биће, откривају у њему непознати углови и дају човекове судбине у назнакама сведочења, историчности, документа и маштовитог и сликовитог дочаравања парцијалних збивања. Представе о целини догађања одређују се најчешће асоцијацијом. У том погледу је најкарактеристичнији *Шампион кроз прозор* Владимира Стојшина и *Маркове девојке* Оливере Николове. У односу на узраст јунака јавља се и врста осећања – љубав према добром човеку, или девојчице према младићу и обратно. Чак би се могло рећи да поетски свет све чешће чине млади адолесцентног и људи омладинског узраста, чију је сложеност

одшкринуо још Мирослав Антић својим *Плавим чуперком.*

Специфичност израза поетског света, којим се песници и прозаисти уклапају у модерно време све се видљивије назире код извесног броја стваралаца. У појединим делима изразит је динамизам збивања, нагли обрти, изненадни прекиди, мозаички одломци и необичне речи, које плене пажњу и подстичу је да се веже за главни предмет уметничке представе. При том игривост и каламбуричност, који су се у нашем стваралаштву развијали у предходним деценијама, добијају сада у своме интензитету. Јављају се као изненађујуће обичне речи, које у песничкој прошлости нису израбљиване. Оне су сада све присутније и често су носилац слике и боје. Такође изрази нове цивилизације и технолошке ере јављају се све чешће у песмама и прозним текстовима. И речи и ситуације за које се раније сматрало да нису за децу, као што су оне које означавају интимне људске односе и пристојност обраћања, налазе своје место у изразу појединих стваралаца за децу. Сусрећемо их у поезији Слободана Станишића, Владимира Андрића, Моше Одаловића, Радета Обреновића, Слободана Павићевића, Радомира Андрића, Љубивоја Ршумовића, чак и Добрице Ерића.

Колико под утицајем ходољубља и откривања непознатих земаља и крајева, толико и у вези са новинарским, појавио се и тип репортаже са језичком игром. Најрепрезентативнија у томе је књига *Индија, Индија* Гордане Брајовић. Неке особине, у амбијенту и у изразу, произашле су из специфичности земље и предела, из одлика људи и њиховог начина живота и говора. И у другим књигама је амбијент и израз обојен природном реакцијом на поднебље и свет који се одсликава у све већем броју путописа приступачних и млађим узрастима.

Ново технолошко и комуникационо време одражава се и у стваралаштву за децу у јарким сликама, обртима, убрзаном ритму живљења, "филмском ређању догађаја и доживљаја", у необичним судбинама. Употребљавају се изрази, којима се служе савремени медији и који, често означавају нова технолошка средства и начин руковања њима. При том су многе речи интернационализми, чија је потреба постала функционална, не изазива "отпор" и не представља "опасност по чистоту језика". Чак се ови изрази и термини користе као контрасти обичним речима, дневним синтагмама, или традиционалном вокабулару, који се ређе употребљавао и био готово заборављен. То се јавља и код већ афирмисаних песника, Драгана Лукића и Љубивоја Ршумовића, али и код младих, а на томе је изградио читав циклус еколошке поезије Добрица Ерић.

Ипак, на крају, треба направити једну ограду. То су неке од назнака овог времена у стваралаштву за децу, али више као наговештаји могућих особености у делима, него ознака и боја овог књижевног доба.

II

Tribina

Povodom dvadesetpetogodišnjice prvog izdanja *Plavog čuperka* Miroslava Antića (Mlado pokoljenje, Beograd, 1965), u organizaciji Memorijala "Miroslav Antić", pri Kulturno–prosvetnoj zajednici Vojvodine, 23. oktobra 1990. godine održan je razgovor oko okruglog stola, posvećen ovoj našoj znamenitoj i izuzetno uticajnoj knjizi.

Istog dana, u Matici srpskoj, priređena je izložba svih, mnogobrojnih izdanja *Plavog čuperka*, i štampan prigodan katalog svih tih naslova.

Takođe je u "Daroteci", na novosadskoj železničkoj stanici, u popodnevnim časovima, održano književno popodne pod naslovom *Novo čitanje Plavog čuperka.*

Knjiga, koju imate u ruci, donosi saopštenja učesnika razgovora oko okruglog stola (s izuzetkom pesama koje je interpretirao sastav "Garavi sokak"), katalog izdanja (Mara Todorović), kao i pesme čitane u prostranom holu novosadske železničke stanice, Antiću u čast.

Objavljuju se i pesme autora koji su bili gosti u Odžacima, u školi "Miroslav Antić", na dan pesnikovog rođenja, 14. marta 1991.

Na žalost, ne objavljuje se reprodukcija portreta Miroslava Antića (rad Dušana Nonina) koji nas je, u prepunoj svečanoj sali Matice srpske, gledao, u isti mah, kada smo i mi posmatrali njegovo lice.

Tada je promovisano i najnovije, 58. izdanje *Plavog čuperka*, u izdanju sarajevskog "Oslobođenja". Lako je pretpostaviti da ovo izdanje, koje je promovisao Miroslav Prstojević, u trenutku kada prelistavate ovu svesku odanosti Miroslavu Antiću i njegovoj popularnoj knjizi, nije i poslednje.

Plavi čuperak nastavlja svoje druženje. Sa svetlošću i mladima.

Draško REĐEP

KULT, ALI PTICA

Najčešća naša opaska ovih ratnih i, recimo, poratnih dana odnosi se, bar u mom krugu, na pustoš zgarišta, na besmislenu, dugu tišinu bez ptica, u vukovarskom, pakračkom i ko zna kakvom sve ne prostoru.

Pomišljao sam kako bi Miroslav Antić, pesnik ljubavi, zvezda i ptica bezmerno patio u ovim našim danima, i ovim besanim noćima.

U poeziji je možda jedino Dobriša Cesarić pticama toliko, ogromno verovao kao ovaj Antić, poslednik i autentični potomak Đure Jakšića i, svakako, Zmaja.

U slikarstvu, to je magični Paolo Učelo, kome su svoje najbolje stranice posvetili i Marko Ristić, i Todor Manojlović.

Antićev ispisnik i pesnički sabrat Božidar Timotijević, koji je delio i onaj davni, već redaktorski hleb iste sobe, istog tiraža, i po mnogo čemu sličnog senzibiliteta, pevao je u *Velikom spavaču*, da u njegovoj glavi dve stvari nikada, i nikako, nisu jasne. Jedno je ptica. Drugo je voda.

Treća sreća Antićeve razdešene poetike svakako je, kao u blistavoj Timotijevićevoj pesmi, ta neizvesnost zvezdana, kosmička, interuterinska.

Obično se samo jednom rađamo.

Antić je, osobito u kultnoj knjizi *Plavi čuperak*, pokazao, da je moguće vlastito rođenje doživeti više puta, značajno, sudbonosno, uticajno.

Nije pred nama, zauvek, jedna od knjiga koje su za četvrt stoleća trajanja, doživele više i bogatijih izdanja, nego neka od naših klasičnih literarnih ostvarenja.

Pred nama je čitanka ljubavi, ugovor sa pticama, putovođa po velikom zvezdanom šaru koji je nad nama, neprekidno, zauvek.

Miroslav Radonjić je veoma uzbudio tezom, da je *Plavi čuperak* najpre bio zamišljen kao teatarski predložak, kao drama.

Raša Popov, takođe pesnik i takođe Mokrinčanin, kao i Miroslav Antić, podsticajno je razradio, i razgradio, Radonjićevu tezu: Antić je, svakako, bez ostatka, bio čovek teatra.

Ali onog teatra koji sve otkriva, i koji ne mari za ponašanje.

Ponašanje je nalik na Vojvodinu staru, iz Vasiljevićevih i Čiplićevih pesama. I, usuđujem se da kažem, iz mojih feljtona.

No Antićevo poimanje rituala i osobenog našeg ritma hoda, ćaskanja, pesme, svakako ide u jednu drukčiju metafizičku sferu.

Junak naših beskonačnih anegdota, Antić, koji bi ovog proleća, da je živ, imao šezdeset godina (Mokrin, 14. 3. 1932 – Novi Sad, 24. 6. 1986), svakako je najzaslužniji, što je i našu poštovanu decu, i naš u biti konvencionalan teatar dečjih igara i majskih svečanosti podredio apsolutnoj otvorenosti.

Za Antića, koliko ga znam i koliko sam ga čitao, tu se pitanje izbora i nije postavljalo.

Sve je bilo zvezdano, ozareno, romantično.

Njegova plava zvezda tako simbolična, i tako vitoperena iznad naših sivih obzorja, blista, upravo iz *Plavog čuperka*, čisto, plemenito, neugasivo.

Sa svakim novim izdanjem tog najljubavnijeg brevijara naše dečje poezije, ali i poezije uopšte, rađa se jedan novi, možda posve, posve drukčiji Antić.

Njegove razglednice, uspavanke i bosonoge pesme bude nas najnajnije, kako bi kazali naši stari nadrealisti.

Sve je drukčije: Antić je tajanstvena, čudesna tačka naših govora i razgovora, naših rečenica.

Bajkoviti Banaćanin koji je, poput komete, proleteo našim vidicima, ogrezlim u mizantropiju, sivilo, jadno osećanje za takozvane kolektivne zanose.

Šta znam, sve mi se čini da i *Plavi čuperak* treba čitati uvek kao prvi, a može biti i poslednji put.

Toliko mnogoznačnosti, toliko svežine, toliko otvorenih prostora, i prozora, jedva da ima još jedna knjiga mog jezika.

Let za pticama, dogovor sa zvezdama, ali i bratimljenje sa ravničarskim našim đermom, mojim mlađim bratom, na ovim našim koordinatama, zahvaljujući Antiću, traju bez prekida, uticajno, podsticajno, drukčije.

Mi smo nastojali, svi, zajedno, da i *Plavi čuperak* čitamo, i pročitamo, po A n t i ć u.
U Novom Sadu,
25. 03. 1992.

P.S.

Ipak bih voleo da se, bar poneko, seti da sam o *Plavom čuperku*, u tu poznu jesen 1990. izgovorio i tekst *Velika zvezdana priča*, najpre objavljen u *Detinjstvu* (1,2. 1991. 7–15) a potom kao pogovor *Plavom čuperku* (*Sabrana djela Miroslava Antića*, drugo kolo, knjiga treća, *Oslobođenje*, Sarajevo, 1990. str. 149–159).

Starmalost je izgnana sa horizonata *Plavog čuperka*, a ja ga, evo, zajedno sa vama, čitam nanovo.

D.R.

■ *Božidar KOVAČEK*

PRETHODNICA *PLAVOG ČUPERKA*

Bojim se, da obeležavajući danas dvadesetpetogodišnjicu knjige *Plavi čuperak*, činimo malu nepravdu i Miki Antiću i jednom književnom fenomenu, koji je on iznedrio. Znamo, *Plavi čuperak* oličava posebnu vrstu poezije, koja nije namenjena ni odraslima, ni deci, već prvenstveno onima između. A u tu vrstu poezije Mika Antić ne objavljuje prvi put u knjizi *Plavi čuperak*. Valja to reći već i radi istorijske istine, da se ne bi u budućnosti pogrešno datirao nastavak jedne osobene književne pojave kod nas.

Dobru godinu dana pre *Plavog čuperka*, negde početkom 1964, na novinskim kioscima pojavila se neugledna "roto–knjiga" – danas je držim u ruci svu izbledelu, poluraspalu, jer takva izdanja nisu ni pravljena da traju. Bila je to *Poslednja bajka* Mike Antića. Prelistavajući je, susrećemo pesme *Tajna*, *Prvi tango*, *Plavi čuperak*, *Ljubav*, ključne pesme zbirke *Plavi čuperak*, paradigmatične za jedan nov tip poezije za mlade, Mike Antića. Istovremeno, u istom broju novina *Dnevnik*, štampane su tri kritike ove knjižice. Potpisali su ih Jasna Melvinger, Draško Ređep i Božidar Kovaček. Rizikujući da mi zamerite neskromnost i nametljivost, pročitaću delove svoje kritike za dokaz, da ta knjižica ima hronološko prvenstvo nad knjigom *Plavi čuperak*, kada se govori o nastanku Antićeve poezije o prvim ljubavima.

Pesme ove zbirke dvojako su intonirane. Ima ih koje u svojoj liričnosti vuku ka sentimentalnom, naročito one upućene uzrastu prvih ljubavnih emocija. One su zajapurene od iznenadnog novog osećanja, pomalo začuđene i raznežene, predane novom doživljavanju sebe. Stoga im baš odgovara ton koji diskretno dodiruje granice sentimentalnog – mislim da ovde treba tražiti psihološke razloge osvedočenog uspeha Antićeve poezije u šiparačkom svetu. Druga, mnogobrojnija grupa pesama priklanja se humorističkoj snazi Antićeve reči. Vešt, iznenadan leksički i rečenički obrt, paralelizam pojava, karikaturalna asocijacija i groteskna hiperbola, instrumenti su kojima se pesnik odlično služi. Stoga humorističnost koja buja u ovoj knjizi nigde ne deluje traženo, ona je sva izvorna i neposredna. Neposredna do šale, do vica, do sitne podvale na račun čitalaca. Duhoviti šeretluk bez posledica, koji je bez ostatka građena pesma *Jedna devojčica* sredstvo je kojim se stihovi uvlače pod kožu dobrog raspoloženja malih čitalaca i izazivaju, posle trenutne nedoumice, prave erupcije smeha. Zbog toga je srećno rešenje što je knjigu ilustrovao karikaturista Budimir Vojinović, duhovito i sveže, iako ne uvek s punom pažnjom.

Antić se trudi da i izraz prilagodi uzrastu: za malu decu – više rime, za one odraslije – manje vezan stih. Tako je i sa ritmom, kojim se pesma, za one kraćeg čitalačkog daha, ponekad vešto prelama u leonijskoj rimi na sasvim sitne, lako svarljive segmente. Primećuje se međutim, da je na nekim mestima vršen nedovoljno pažljiv odbir stihova, pa se progura u pesmu poneka slučajna reč, uhvaćena u letu, za trenutnu a formalnu potrebu stiha.

Najbolji saveznici Antićevih maštovitih putovanja jesu naracija i humor. Gradeći pesmu najčešće na anegdotskom tkivu, Antić pokazuje izvanredan smisao za zaplet i za njegovo vešto razrešenje, kojim

se obično poentira fabula i čitava pesma. Ovo je naročito vidljivo u pesmama za najmlađe, građenim iz jedne narativne niti, sa završetkom koji je često duhovit rezime, još češće akrobatski skok nazad u realni, nestihovani svet. Probran detalj i iznenadno poređenje bitni su elementi Antićevog fabuliranja. Samo što baš ti elementi ponekad štete celovitosti pesme, istegnu je suviše u širinu, u časkanje, pa se čitava pesma istanji. Više sažetosti, a manje traženog gomilanja narativnih efekata – to bismo poželeli ponekim od pesama. Time bi one postale jezgrovitije, utisak od njih jedinstveniji i dublji. Anegdotska priroda Antićevog naracionog postupka ne slaže se ni sa deskripcijom koja, istina veoma retko, kvari pesmu. Uostalom, čini mi se da deca nemaju mnogo smisla za nju i da pesme za decu bez nje ne bi bile siromašnije. Nasuprot tome, Antić premalo koristi jednu svoju izvrsnu prozodijsku osobinu. To je odlično, čak prema uzrastu, nađena mera nedorečenosti koja oplemenjuje neke od najboljih pesama ove knjige (*Koncert*, *Tužna pesma*, *Krila*, *Poslednja bajka*, *Ljubav*).

Još jedna dobra osobina Antićeve knjige. Nađena je srećna formula za odnos sveta odraslih i sveta dece. Antić ne sudi i ne savetuje, on priča. U tom pričanju ponekad je zrno solidarnosti s dečjim rasuđivanjem, ponekad trag pouke, diskretne a nikad pedagoški nametljive.

Pesma za decu – to je možda najveće iskušenje književnosti. Sva laka i lepršava po obliku, čini se, počesto, da i po suštini svojoj može da bude takva. A ne može i ne sme, ako ne želi da se odbije o ravnodušnost, najtežu osudu najmlađeg čitaoca. Čini se da je dovoljno igrati se. Ali, treba znati igrati se, treba dati srce igri, treba poistovetiti se sa njom.

Treba u toj igri postati naivan, a ostati mudar, gledati površno, a videti do dna, uzleteti visoko a antejski dodirivati zemlju. Još nešto najteže od svega. Treba vremeplov svoje senzibilnosti vratiti do detinjstva, jer dobra pesma za decu ne može se napisati samo posmatranjem dečjeg sveta. Treba ga osećati, živeti u njemu. A baš to hoće, često i može, Miroslav Antić u knjizi stihova "Poslednja bajka".

Jasmina MUSABEGOVIĆ

OTRGNUTI – NASLOV

Često se desi da naslov zbirke pjesama ne samo da označava, metaforički, sam sukus poezije u zbirci, nego, čak, otrgnut od te poezije, znači čitav jedan već kulturološki, poetski, civilizacijski i istorijski pojam. Naslov *Plavi čuperak*, karakterističan je za oba ova slučaja: u isto vrijeme je i sam sukus poezije u zbirci, ali također znači i nešto šire i obuhvatnije. Znači jednu vrstu poezije, koja se tim naslovom i integrisala i koja je otvorila, ne samo vrata jednoj vrsti pjevanja, već i jednoj vrsti življenja i poimanja poezije i života. Sama riječ čuperak znači ono što se otima ispod svih kapa, kapa kao oznaka jednoumnog, strogo regulisanog mišljenja, nešto naspram, i suprotno "hiljadu kapa i bereta... hiljadu šubara i kačketa... "Čuperak, to je ne jedna, već hiljadu antena, koje se okreću ka svijetu i univerzumu, svaka za sebe tražeći istinu, i svaka noseći pravo na istinu. To je onaj "zakovrnutiji" dio nas, a najzakovrnutiji je, što je i prirodno, u najranijoj mladosti, kada se tim antenama traži vlastito lice, a ne lice određeno kapom i oznakom. To otimanje od uniformnosti, taj spontani trzaj ka samoispitivanju i samoprepoznavanju vlastitog lica, to smjelo sklizanje kapa, to je suštinski već poetski, a i društveni kod, koji nosi ne samo ovaj naslov, već prirodno, čitava ova zbirka.

Istorijski, pošto se čitavo poetsko stvaralaštvo Miroslava Antića ne može odijeliti od načina življenja, odnosno od onog ideala nadrealista, da je istinski život poetski, a poetsko tek onda, ako određuje i oblik življenja, to *Plavi čuperak* može kasnije, kada su ti predjeli već osvojeni i postali prirodno dio nas, sama poezija iza ovog naslova, doživljavati kritičke padove ili uspone, ali pojam koji je unijela i u poeziju i u život, ostaće sigurno arbitralan za cijelu vrstu pjesništva, koje će se na ovakvom uzoru kasnije razviti kod nas.

Postaće, naime, pjesnički i civilizacijski, životni kod. Kao pesma Dušana Vasiljeva "Čovek peva posle rata", nastala u istim ovim krajevima gdje i *Plavi čuperak*. Na izvjestan način, oba naslova se susreću,

dopunjavaju i razgranjavaju sa zajedničkim unutarnjim imeniteljem: prava na pjesništvo, a posebno na pjesničko življenje.

Neobuzdanost "plavog čuperka", eto, da ga odmah upotrijebim kao pojam, koji se ugnijezdio u naš sistem razmišljanja, potrebnija nam je možda više no ikada. Ona će, u stvari, na svoj način, opominjati na nepoetičnost i životnu zatvorenost svih uniformi i kapa koje svode lice čovjeka tek na kapu, na znak kolektivne pripadnosti i jednoumlja. Taj sijaset kapa koji se rađa, zatire lice čovjeka, a plave čuperke suzbija i koči pod istovjetnost i opšti, kolektivni lik. Je li se to razigranost života i pjevanja svodi na uske tračnice šilita, na putokaze uniformi. *Plavi čuperak*, ne znači samo, da je čovek propjevao poslije rata, već da je prije svega mladost stekla pravo da se otima, koprca, snatri i pušta svoje krake, misli i samoodređenje prema svim strujanjima. Vjetar i sunce slobodno lelujaju i osvjetljavaju čuperak. Pravo na radost "živovanja", na poetičnost postojanja, riječju, pravo na izbor svog ljudskog i pjesničkog lica. A ljudskom licu kraja nema, kako kaže Andrić, samo se njega u raznolikosti i tihoj sjeni životnog razlomka koji se na njemu oslikava, čovjek ne može nagledati. Uostalom, ne čini li nam se da je ova zbirka sva za onaj najlepši period ljudskog rasta, kada smo prirodno otvoreni svemu i kada iz svega, kao dio sebe, probiramo ono, slobodno i tiho, što će postati dio našeg lica, neka vrsta aktualiziranog prava na cijeli svijet i njegovu najglobalniju i najslobodniju asocijativnost, kakav je bio sumatrizam. To je ova prostrana Vojvodina, ova zemlja, koja se prirodno u podnožju veže sa nebom, iznjedrila tri pojma, koji se, svaki na svoj način, bori za širinu, nesputanost, odnosno pravo na poetsko u najširem smislu: sumatrizam, čovek peva posle rata, i na kraju, nedavni, plavi čuperak.

Početak:

Može izgledati drsko i pretenciozno u ovoj prilici, da se govori samo o naslovu zbirke; nekom će se učiniti, da se time preskače sama poezija, oblikovana u zbirci, zbog koje smo se ovdje sakupili. Međutim, ako je naslov mezgra same zbirke onda se to ne čini tako. U ovom slučaju on jeste to: mezgra. Govoriti o naslovu prije svega znači kraticom doći do mezgre i o njoj govoriti.

P.S. Dopustite mi još jednu asocijativnu slobodu, još jedan vlastiti "čuperak". Pripremajući se za ovaj razgovor intenzivno sam se družila sa Antićem na obalama gornje Neretve. Šetajući uz njen nemir, gdje i gore ona samu sebe pretiče, otkrilo mi se zašto je Antić bio tako vezan za moj grad Mostar. Mostar, njegova arhitektura i njegov žitelj, bar onaj raniji, u svakom pogledu živio je kao čuperak, kao nemir i otrgnuto nestaštvo slobode. I književnoistorijski: sje-timo se kruga oko Šantića, i istorijski, sjetimo se samo ponašanja njegovog žitelja u prošlom ratu, i arhitektonski: nije li stari most prije svega jedan čuperak koji se vijori i nadvija kao drskost mladosti iznad rijeke i grada. A nije li, u stvari, divlja i neukrotiva rijeka prije svega i onaj prirodni ispod njega, kao ljudsko stvaralački – most, čuperak, koji se stalno otima i nikom ne da.

Miroslav RADONJIĆ

DRAMSKE KOMPONENTE "PLAVOG ČUPERKA"

Pre skoro sedamdeset godina (1924) Dušan Matić je prvi put izrekao, tačnije zabeležio, da "svako ima svog Ujevića". Ponavljao je tu tvrdnju, moram priznati, neretko, ali uvek sa željom da nas prene iz kakvih drugačijih zanosa, ili skrene sa stranputice i time, mirno i staloženo, podseti na istinu staru i dugu koliko trajanje, koliko buđenje materije, da se samo vaskolikim zbirom niza ličnih sudova može doći do opšteg, jedinstvenog suda o autoru i njegovom delu, zapravo, do premisa nužnih za donošenje relevantnih zaključaka bilo o opusu jednog stvaraoca, bilo o stvaralaštvu, uopšte.

Upravo zbog toga se moje čitanje *Plavog čuperka*, pa prema tome i moj Antić, ponešto razlikuju od onih nastalih predanim i pedantnim beleženjem književno – istorijskih sudova, dok je naše današnje okupljanje, opet, neposredan povod mojim

razmišljanjima na temu dramskog u delu ovog nadasve značajnog pesnika.

Otkrivši pesmu u sebi zauvek, za čitav život, za bavljenje njome kao sudbinom, upravo u vreme, kada je, poput svojih Čuperkovića, "prvi put uljem zalizao kosu", pa se i samom sebi učinio nekako ozbiljnim i "sličnijim odraslim ljudima", otkrio je Antić i ljubav prema pozorištu. Sa šesnaest je u "Mladosti" objavio prvu pesmu, sa osamnaest postao tehnički šef Narodnog pozorišta u Pančevu; sa dvadeset i dve student slavistike u Beogradu, ali i kreator i animator lutaka u pančevačkom Gradskom amaterskom pozorištu. I bilo čega se laćao, i bilo šta da je stvarao, dramatika je postajala, i bukvalno, do poslednjeg trenutka ostala njegov usud.

Ogrnuvši se lepotom onih starijih, "iz osmog razreda", koji su smogli snage da olovnim vojnicima, u prolazu, doviknu zbogom, da stave ruke u džepove, da nakrive kapu na levo oko i pobiju se "sa trojicom čak i kad nema devojčica", pritom bez imalo želje za mudrijanjem, oplavio je Antić taj, ne samo Sanjin, nego i svoj, i naš pramen. I razbarušio ga – poput onog, rođačkog, Sremčevog, a Šacabricinog, onog štoj imo kosu na larmu – za vremena minula, sadašnja i ona, koja će tek biti. Jer, iz ovog brevijara samoispovedništva netom stasalih i umudrenih prepisivaće se, sada već zasigurno znam, kao i u ovih četvrt veka, najlepše reči i stavljati pod klupu.

Dakako, kao i svaki veliki pesnik, i Antić je pesnik sa greškom. Čak sam veoma sklon da poverujem – nimalo slučajnom! Bar kada je u pitanju dramaturški nekoherentna kompozicija *Plavog čuperka*. Teško bi se, stoga, mogla prihvatiti teza da su ove dvadeset i dve najnevinije i najlepše pesme o ljubavi poređane tek tako, po redosledu nastanka. One neosporno imaju snažan samonosni naboj koji, međutim, uvek ne prati nužni logički sled stanja i raspoloženja, nego ih autor, interpolirajući međuigre učesnika u zbivanju, nekako naprečac zaustavlja, prekidajući tako poetsku nit osnovne dramske priče. U prilog stavu o svesnoj grešci navešću nekoliko eklatantnih primera.

Antićeva pesnička reč čula se prvi put sa scene Srpskog narodnog pozorišta 29. novembra 1956. na premijeri poetske panorame "Vojvodina" – (antologija srpske lirike), za koju je sačinio izbor i napisao konferansu Borislav Mihajlović–Mihiz, a rediteljski je zaošijala mašta Jovana Konjovića. U njenom prvom delu, naslovljenom "Zavičaj", Antićevu pesmu "Vojvodina", po kojoj je ovaj scenski panoptikum i nazvan, kazivao je glumac Dragutin Kolesar. Šest godina pre prvog izdanja, dakle 1959, Dečja dramska grupa Radio–Beograda, izvela je, u dramatizaciji i režiji, najvećeg otkrivača dramskih talenata, Bate Miladinovića, upravo *Plavi čuperak*. Drugog oktobra 1959. Srpsko narodno pozorište premijerno prikazuje njegovu "dramsku igru u osam sati uveče "Parastos u belom", u postavci Bore Hanauske, jednog od najsuptilnijih reditelja ovog teatra, obeležavajući "tim belim i poštenim parastosom" početak rada svoje Male scene, u zgradi, u kojoj danas deluje Novosadsko pozorište – Újvidéki Színház. Dramu „Povečerje", u Antićevoj režiji, premijerno je izveo februara 1961. kratkoveki novosadski "Teatar 61", čiji je jedan od duhovnih otaca bio baš Antić, a ubrzo zatim umetnički ga je uobličila i Drama na mađarskom jeziku Radio–Novog Sada. Sledeće, 1962, Radio–Sarajevo i Francuska radio–difuzija emituju njegov "Otužni marš", kojim iste godine osvaja i Sterijinu nagradu za najbolji radio–dramski tekst izveden na VI festivalu jugoslovenske radio–drame. Dve godine kasnije (1964) "Otužni marš" je kao televizijska drama najpre prikazan na I kanalu Francuske televizije a, potom, prilagođen uslovima scene i u Gradskom pozorištu u Otavi (Kanada). U svojoj definitivnoj verziji *Plavi čuperak* biće, kao što znamo, prvi put objavljen 1965. u izdanju "Mladog pokoljenja", dakle, posle brojnih scenskih, radio – i televizijskih izvođenja Antićevih dramskih dela.

Sem u mojoj grešnoj pretpostavci o svesnoj grešci, ostaće mi, sasvim sigurno, zauvek, neodgonetnuto, zbog čega pesme iz *Plavog čuperka* nisu ulistane ovim redosledom: *Zagonetka, Kad bi jastuci progovorili, Tajna, Šta se tu može, Plavi čuperak, Dosadna pesma, Đački korzo, Prvi tango, Stranice iz dnevnika, Najmanja pesma, Zapisano u sredu,* "...a onda *Prva ljubav, Najljubavnija pesma, O čemu*

pričamo dok šetamo, *Proleće*, *Ptice*, *Sve boje sveta*, *Snovi*, *Posle detinjstva*, *Plava zvezda*, *Posle ljubavi* i *Ljubav*. No, da je tako, to onda ne bi bio Antić. On, koji po vlastitom priznanju, nikada nije pročitao ni jedan jedini red iz Beketa i Joneska, ali jeste Šekspira i Lorku, jeste Branka, Njegoša, Bojića, Matića, Krležu i Desanku, Andersena i Sent Egziperija. Slikarstvom su ga, znamo, omamili Konjović i Van Gog, filmskim tragalaštvom Kokto i Leluš. I to se u *Čuperku* neskrivano, kao na danu i dlanu nudi. A kada ga jednom, nekog dana, na dalekoj njegovoj planeti budu pohodili Spilberg i Kurosava, moraće mu priznati, da su nešto od zagrcnutosti lepotom *Plavog čuperka* pretočili u "I.T.", odnosno u poneku od priča iz "Snova".

Pokušavajući da zbog što preciznijeg predloga, podele uloga, nahitro pročita *Čuperak*, brzoplet dramaturg bi, verovatno, zadovoljno pljesnuo rukama i rekao: sjajno; – desetak lica: Dečak, Devojčica, Mama, Narator – ta nezaobilazna i najnezahvalnija uloga u našim poratnim dramatizacijama, uz još dva–tri dečaka i isto toliko devojčica, koji koriste svedene monološko–dijaloške konverzacione oblike. Kolosalna netačnost ovoga suda je u tome, što su broj lica i načini saopštavanja jednako proporcionalni broju pesama, ili, još tačnije, broju gledalaca, odnosno čitalaca i u najneposrednijoj su zavisnosti od stepena njihove osećajnosti, bez obzira da li su iskazi direktni, nagoveštajno–diskretni, deskriptivni, refleksivni ili somnički.

Da je Antić mislio pozorište, pišući *Plavi čuperak*, uveravaju me i dokraja precizna uputstva o mestu i vremenu radnje, koji se, zavisno od dužine kadra, pretapaju u ovoj lirskoj montaži iz sobe u školu, u dvorišta, ulice, korzo, u put što vodi iza fabrika, do pristaništa, mosta, na raskršće ili uz prugu, dešavajući se "danas i sutra, /idućeg petka, /idućeg jula / ili aprila". Istovremeno, Antić je u dosluhu i sa scenografom, jer precizno islikava ambijent, koji dokraja treba samo uobličiti ispustima za ulaske i izlaske, dok kostimografu pomaže natuknicama o tesnim cipelama, mašnama, kapama, beretama, šubarama, kačketima, žutim, zelenim ili plavim čarapama. Kreatora maske Antić će precizno poučiti, da "čuperak kose obično nose / neko na oku, / neko do nosa", da su "dečaci smeđi, crni i plavi", da su devojčice "smešna stvorenja: / dugonoge, / okrugle, / pegave ili kratkovide", da su im "neki žvrkovi na vrh glave, / i šiške na čelu / kao slapovi" i da je po koja još i "sva izbrljana pomadom". Zapisujući sve ovo zamišljam, sa kakvim bi zadovoljstvom Ljudevit Volf, dugogodišnji majstor svetla Srpskog narodnog pozorišta, kreirao dan pun kiše, "neke zvezde daleke", "čudne visine plave", "prvi sumrak", prozračnu svetlost, sunce što "eno, / kao vreteno / ispreda gradom/ nešto šareno", "zeleni ukus mesečine" ili nebo kad "skoro već se smrači / i od svetiljki grad požuti". Rečju, njegove didaskalije imaju preciznost i poetiku valjda samo još onih mladoga Krleže iz "Legendi". Jer, treba li glavnom protagonisti *Plavog čuperka* išta uputnije od samoispovedne konstatacije: "Dok lutam po korzou sam / (...) pa kad je sretnem – oči krijem, / zviždućem, gledam u nešto drugo / i mislim: zbilja svejedno mi je .../ Al' osvrćem se dugo... dugo...".

Toliko literarno–scenskog mišljenja teško da sam za ~~ovo~~ godina iščitao u nekom pesničkom delu u nas. Stoga nimalo ne treba da čude brojna izvođenja *Plavog čuperka* u najrazličitijim dramatizacijama i interpretacijama, što traju još od onog, glasovitog, Bate Miladinovića, iz 1959.

Međutim, Antićeva pesnička reč čula se i slušala potom još mnogo puta u našim profesionalnim pozorištima. Dimitrije Đurković sačinio je, po sopstvenom priznanju, "uz pomoć makaza, lepka i, naravno, glumaca", dramatizovani izbor iz Antićeve poezije, koji je, pod imenom "Sentimentalna predstava", premijerno prikazan na sceni Srpskog narodnog pozorišta 25. marta 1974. Nešto kasnije, Antić je sam dramatizovao i režirao svoje "veselo ciganske vašarište sa nekoliko suza i kapi kiše" "Garavi sokak", najpre sa ansamblom "Kamernog teatra 55" iz Sarajeva (1979), a potom i sa dramskim umetnicima Narodnog pozorišta – Népszínház iz Subotice (1980). Najzad, Antićeva poema "Vojvodina" inspirisala je kompozitora Rudolfa Bručija da napiše kantatu za soliste, recitatore, dečji i mešoviti hor i simfonijski orkestar, koja je prvi put, u tom obliku,

izvedena na svečanosti povodom otvaranja zgrade Srpskog narodnog pozorišta, 28. marta 1981. godine.

Da teatar stoji kao jedan od znakova nad *Plavim čuperkom*, da je dramaturški promišljan i svesno koncipovan kao dramolet u jednom švungu, sa suzom u grlu i setom u oku, onda "kad godine minu /u beskraj – u daljinu", otkriće nam se Antić tvrdnjom: "Zato i vredi napisati i kao plakat podeliti / ove šarene reči koje na pesmu liče". Nesklon obmanama, veliki dečak se odao sam.

"A zašto da ne?" dodao bi, stihom, i s pravom, Dušan Matić.

Ljubica DOTLIĆ

ROMANTIČNO I HUMORNO U "PLAVOM ČUPERKU" MIROSLAVA ANTIĆA

U pesniku *Plavog čuperka* stekla su se dva suštinska nastojanja poezije romantičarske vokacije: jedno, koje teži da ostvari san o poeziji, koja život može da učini poetičnim, i drugo, koje se zasniva na verovanju, da su predeli poezije u prostorima čežnje i slutnje. Stvarajući poeziju, koja je trebalo da ostvari navedena nastojanja, Miroslav Antić je pribegavao različitim postupcima romantizovanja, kako bi to rekao Novalis. On je u običnom i uobičajenom pronalazio zagonetnost i tajanstvenost, u stvarnom tražio je neobično, čudesno, čaroliju, u konačnom – bezmerno, beskrajno, maglovito, javu je prelivao u sanjarenje i san. Antić je, dakle, kao pravi romantik, kroz spoljašnje pojavne oblike prozirao njihovo dublje značenje i smisao. Da bi do njih stigao, on je, opet poput pesnika romantičara, pojačavao optiku individualnim svetom osećajnosti. Razgrtao je i osećao svet u poetskom subjektu (a to su i pesnik i čitalac), lovio unutarnja treperenja i u hiperboličnoj slici objavljivao vaseljeni (ptici, zvezdi, celom svetu – Snovi) koloplet snažnih osećanja, uskovitlanih emocija. Međutim, tek okrilje jednog novog stvaralačkog i poetskog prostora, a to su dečja pesma i detinjstvo, omogućili su Antiću da vaskrsavanje romantičnog pevanja spase od mogućih zamki pohabanih i izbledelih poetskih slika i da ga povrati vlastitoj izvornoj čistoti, lepoti i jednostavnosti.

Ono što, ipak, odvaja Miroslava Antića od poezije čistog romantizma, uslovljeno je baš prirodom, suštinom bića dečje pesme. Romantičarski pesnik svoju slobodnu imaginaciju smešta u psihološki prostor između prošlog i budućeg. Romantik Antić, dečji pesnik, svoju poeziju smešta u koordinate jedino mogućeg vremena detinjstva, a ono je sada i ovde, to je, kako kaže Milan Pražić, "stalno vreme sadašnjosti". Tom vremenu sadašnjosti, vremenu postojanja, Antić dodaje i svoju vremensku projekciju – zagledanost i budućnost. Ako bi se pogledao glagolsko–temporalni repertoar ove poezije, lako bi se mogla utvrditi dominacija prezenta, imperativa (koji uključuje ideju o prisutnosti) i futura. U njoj nema prošlih vremena. Pesnik, dakle, ne negira sadašnjost, kao surovu i obespokojavajuću stvarnost, poput pesnika romantičara, nego upravo u tom autentičnom vremenu detinjstva najbolje može da prognozira njegova, romantički sklona dešavanja.

U okviru manifestnih oblika ponašanja onog uzrasnog doba detinjstva o kome peva, Miroslav Antić je mogao da nađe i bogat izvor smešnog. U svom čuvenom eseju o smehu, Anri Bergson govori o ličnosti rastresenka, kojom ilustruje jedan od opštih zakona komičnog, koji glasi: "Kad određeni komični efekat izlazi iz određenog uzroka, efekat nam se čini utoliko smešnijim ukoliko prirodnijim smatramo uzrok*", iz čega proizilazi, da je naročito smešna ona rastresenost, "koja je rođena i razvijala se pred našim očima, čiji uzrok poznajemo i čiju povijest možemo rekonstruisati"** Antić je u svome pesničkom junaku identifikovao takvog rastresenka, koji u odnosu na spoljašnju realnost bludi poput mesečara, koji sve radi odsutno, koji je izmešao sve činjenice i zakone sadašnje stvarnosti. Takvog rastresenka

* Henri Bergson: Smijeh (Esej o značenju komičnog).– Zagreb, 1987, str. 15

** Henri Bergson: Smijeh (Esej o značenju komičnog). – Zagreb, 1987. str. 15.

srećemo u nekolikim njegovim pesmama, a naročito u pesmi *Plavi čuperak*. U stvaranju humornog, Antić kao da besprekorno sledi Bergsonovu formulu: svi postupci njegovog rastresenka imaju poznat i stvaran uzrok i oni nisu posledica tek obične zamišljenosti ili odsutnosti, već prisutnosti u svim specifičnim okolnostima* "Jedno je upasti u bunar, zato što smo se zagledali u drugu stranu, a drugo zbog toga, što smo išli za nekom zvezdom", kaže Bergson. "Don Kihot je posmatrao upravo zvezdu. Kako je duboka kolika romantičnog i fantazijski sklonog duha!"** –uzvikuje čuveni filozof. Antić je znao gorki nauk, da nas na smeh navode fantasti, zanesenjaci, "trkači za idealima, koji se spotiču o stvarnost, bezazleni sanjari, na koje zlokobno vreba život... kao što su njihove neprilike također čvrsto povezane neumoljivom logikom kojom se stvarnost služi da bi kaznila san".

U *Plavom čuperku* vidljiva je jedna sasvim specifična dimenzija humora. Pesnik se povremeno trgne, zaustavi emotivnu bujicu, postane oprezan iz bojazni da ne bude previše raznežen i onda sve to utiša humorom. Kadgod romantika na trenutak zaustavi humorista, tada humor, makar privremeno, makar prividno, stvari i bića postavlja na sigurniju osnovu. Humor se tada javi kao odbrana od zanosa i patosa+. Antić je humorni efekat u toj funkciji postizao na nekoliko različitih načina. Jedan od njih je prebacivanje prirodnog izraza jedne misli u drugi ton, recimo iz svečano–poetskog toka u običan, kolokvijalni. Ovakvu transpoziciju imamo na primer u pesmi Tajna++, u kojoj Antić, kao važne, značajne, nabraja tajne ljubavne, čudne, sjajne, da bi neposredno potom promenio ton i dodao, da tu spadaju i leve i desne tajne. Sintagma "leve tajne" je sa dvostrukim značenjem: to su tajne srca, ali i bezvezne tajne. U tim "levim tajnama" sakrili su se jedno do drugog romantik srca i duše i nehajni mangup; u njima se gušaju, ono poetsko i sentimentalno "s leve strane kraj srca", s onom svakodnevnom i šatrovačkom frazom "to su leve stvari".* Mehanizam humornog dalje se ostvaruje u pesmi sasvim logično, čak očekivano: kad ima levih tajni, onda naravno ima i desnih. Prebacivanjem iz svečano–poetskog tona u običan, dobijena je parodija.**

Drugi način stvaranja humornog efekta, radi zataškavanja romantičnog zanosa, u *Plavom čuperku* je

* "Uviđanje izuzetne posebnosti nekog čina ili situacije spaja poetsko otkrovenje i humorističku percepciju. U dečjoj poeziji ta dva procesa vrlo su bliska, a često istovetna", –primećuje Milovan Danojlić. (M.Danojlić; Onde potok, onde cvet.–Novi Sad, 1973. str. 114)

** H. Bergson: Smijeh, str. 16

***H. Bergson: Smijeh

\+ Ovakvu funkciju humora u Plavom čuperku zapazio je Milan Pražić, koji kaže da Antićev govor "osenčen humorom, postaje prisniji, poverljiviji, intimniji, i upravo se njime otklanjaju opasnosti suvoparnog ili proračunatog pripovedanja, teatralnosti ili patetike... Ima neke male ironije i u onim osećanjima koja su prožeta najvećom patetikom. Ironija je najviša mera do koje Antićev humor ide, ali ona je blaga i neprimetna..." (M. Pražić: Prva i poslednja bajka.–Letopis Matice srpske, januar 1979, knj. 423, sv. 1, str. 138)

++ *"..Obično su tajne glavne*
~~izmišljene~~ i ljubavne,
al'i druge kad se zbroje,
naše, vaše, moje, tvoje,
leve, desne, čudne, sjajne,
sve jednako mnogo znače,..

* Vladimir Milarić je uočio tu promenu tona u Antićevim pesmama u zbirci Plavi čuperak i označio je kao razliku između govornog i govorničkog: "Miroslav Antić je u svojoj poeziji načinio neku čudnu mešavinu govornog i govorničkog. Tu postoje vrtoglavi prelazi, namerne nezgrapnosti, a to može biti, i jeste, onaj šarm kojim pesnik opčinjava decu. U tretmanu govornog i govorničkog Miroslav Antić neće da pravi razlike, što je sigurno u skladu sa dečjim poimanjem opšteg i konkretnog. Svoju pripovedačku retoriku Miroslav Antić zna da pravi od uličnog žargona dece, a u njihov duhovni pejzaž smestiće katkad i malo jesenjinske atmosfere. Sklon sam da vidim u tom mešanju čistu igru okrenutu humoru..." (V. Milarić: Plava zvezda. – U knjizi: D. Ognjanović: Sunce na izvoru, Beograd, 1973, str. 453).

** Sličan postupak promene toka u veoma duhovitoj varijanti javlja se i u pesmi... A onda i prva ljubav. Stid zbog prvih suza ljubavnih, koje su prikazane u snažnoj hiperboličnoj slici romantičarskog tipa (Ne pitaj otkuda kiša odjednom pljusnu jače. /To možda nije pljusak,/ već neko zbog ljubavi plače), – ukida se deromantizacijom. Razočarenje, jad, bol, uzvišenost trenutka, sunovratili su se u hemiju i kulinarstvo (i trepavice mu slane / i rukavi mu slani/ kao presoljen ručak), da bi završni akord stiha

skretanje pažnje sa duše na telo, naglo prebacivanje sa duhovnog na telesno*. Tako, na primer, postavljajući zagonetku o tome kako se raste**, Antić nabraja u jednoj vertikalnoj gradaciji dosezanje do krova, do laste, oblaka, zvezda, do čudnih visina plavih. Označene tačke na vertikali su, u stvari, nivoi duhovnog, emotivnog ili kakvog drugog rasta, ali sigurno nikako fizičkog. No, nakon završene slike, koja se poklapa sa zenitom ulazne linije emocija, i koja je već počela da se dotiče patetičnog, – sledi preokret, vraćanje razumu, brza silazna putanja, prebacivanje sa plana duhovnog na plan fizičkog rasta, sa duha na telo. Rečima – simbolima (lasta, oblak, zvezda, visina), rečima u čijoj su poetskoj semantici sadržani bezmerje i neomeđenost, neograničenost, namah, naprečac, da se prikrije zanos, suprotstavljene su reči – stvari (kragna, nogavice, rukavi), kojima je zajednička odrednica – omeđeno, određeno, tesno. Iz sudara duha i tela, uzleta i sunovrata izbilo je humorno.

Izvesno je, ipak, da pesnik Miroslav Antić, niti je mislio da može, niti je hteo da humorom uguši sentimentalno i romantično. On je svestan, da se i humorno i patetično, koji tako prirodno proizilaze iz pesničke teme, koju je pronašao, napajaju iz istog izvora. I jedan i drugi imaju podlogu u osećajnosti. Humor je u duhovnom srodstvu sa patosom i iziskuje saosećanje za ljudske nedostatke, – rekao je Kolridž. Po Karlajlu suština humora je u toplom, nežnom saosećanju sa svim oblicima postojanja, a za Tekerija humor je vic s ljubavlju. Humor se i uliva, ali i protivteži romantičnoj ponesenosti. On je, kako reče Milovan Danojlić, opomena sanjarima, da su svi zanosi uzaludni, a tuge prolazne. Tako i Antić potvrđuje da u svakom čoveku, bez obzira na njegov rast, postoji zaneseni sanjar i smešna luda i da je njemu, kao pesniku, uprkos svemu, važno "šta je skriveno negde u nama, / u duši" (*A onda i prva ljubav*). On prisno oseća i jedno i drugo lice svoga lirskog junaka, njemu su poznati njegovi nemiri i zato svoga mladog čitaoca uvlači u sugestiju ličnog, intimnog obraćanja. Čas mudri dečak, čas podetinjeni mudrac, Antić je "kamernom" poezijom *Plavog čuperka*, ponudio svome sabesedniku zajedništvo doživljaja, šaputanje na uho, poverljivi dijalog, kutak za ispovest. On s toplinom i poverenjem, s onim njegovim čestim prvim i drugim licem, i jednine i množine, neprekidno svedoči, da mu je stalo do bliskosti sa čitačem i da ga dobro razume.

Stoga se, kao nova dimenzija humora u pesmama zbirke *Plavi čuperak* pojavljuje ona, koja se pokazuje najpre kao stav poznavanja, a onda i razumevanja fenomena graničnog detinjstva. Reč je o humoru, koji Antić zasniva na dobro iščitanoj čitanci detinjstva, na prodornoj i saživljavajućoj uronjenosti u dečje biće. To je humor dobrote i ljubavi, pesnikove, naravno. To je "vid posebne sklonosti duha, posebnog ukusa; to je način izdvajanja onog što je ljupko, lepo, čisto," – kako bi rekao Danojlić*. Uostalom, setimo se, još je romantičar Paul Rihter znao da se za humor traži poetski duh simpatije. Antić sa simpatijom uočava sve ono čega njegov poetski junak, njegov rastresenko nije svestan. I, eto nove mogućnosti za stvaranje humornog. Bergson nam je dokazao da je komično nesvesno. Naime,

koji glasi: "kao okeani", pomirio i spojio hemiju s dušom, a humorno i romantično doveo na istu tačku. Međutim, tu nije kraj. Antiću se dopala ova igra smislom i značenjem i on će je već u sledećem stihu produžiti, nalazeći svoj valer u okviru đačkog argoa (Uostalom, / šta vredi o prvoj ljubavi i dalje da se soli).

* Anri Bergson za komični efekat, koji nastaje kad telo odnosi prevagu nad dušom, kad forma nadvladava sadržinu, kaže: "konačno je svaka sporedna radnja, koja skreće našu pažnju na vanjski izgled ličnosti onda, kada je reč o njenom unutrašnjem životu..." (X. Bergson: Smijeh, str. 39).

** *"Pogodi kako se raste.*
Pogodi kako se lako
stigne do krova,
do laste,
oblaka punog kiše,
do neke zvezde daleke
i više,
i još više
i čudne visine plave.
Pogodi da li kroz kragnu,
kroz nogavice,
rukave.....

Inače ova Antićeva pesma je u bliskom, duhovnom srodstvu sa pesmom Hajde da rastemo Ljubivoja Ršumovića

* Milovan Danojlić: Onde potok, onde cvet. – Novi Sad, 1973, str. 113.

ličnost je komična u onoj meri, u kojoj sama sebe ne vidi. Ono što ona ne vidi na samoj sebi, to postaje vidljivo za sve druge. Na toj zamci se temelji humor u pesmama *Stranica iz dnevnika*, *Zapisano u sredu* i *Dosadna pesma*. U njima Antićev lirski junak nije sasvim svestan šta mu se događa, a u isto vreme toga su svesni svi ostali. Međutim, Antićev dečak, ipak, ima sasvim određenu nameru: da kamuflira svoju zainteresovanost za devojčice. Prikrivanje je njegova odbrana od podsmeha. On želi da se prikaže onakvim kakav misli da bi trebalo da bude. U spoljnim manifestacijama on igra nezainteresovanost, pokušavajući da bude ono što nije. I što se više trudi, tim je smešniji. Antić je mudar pesnik upravo onda, kada je najbolji humorista. On zna da je tako i u životu: zbog straha da ćemo biti izloženi smehu, mi se, "odmah pokušavamo pokazati onakvima, kakvi bismo trebali biti, onakvima kakvi ćemo bez sumnje jednog dana i biti."**

U svim definicijama komičnog, manje ili više naglašeno, ističe se kontrast. Antić je svoje pesme skoro po pravilu zasnivao na emocionalnoj potki punoj protivrečnosti*** od uvređenosti do popustljivosti, od ljutnje do nemoći, od sujete do pristajanja, od ravnodušnosti do žive zainteresovanosti, od mucanja do brbljivosti, od dosade do radoznalosti, od straha od budućnosti do uzaludnog traženja utočišta u detinjstvu iz koga se već iskoračuje... Poduži bi bio popis stanja unutarnjeg šarenila, kroz koja je Antić proveo svoje junake, pročišćavajući strpljivo i umno, njihov emocionalni haos. U uglovima, u kojima se sustižu suprotnosti, čekao ih je pesnikov setan, blagonakloni osmeh.

Sa iskustvom, da je humor samo krajnja tačka na istoj osovini, na čijem se suprotnom kraju nalazi tragika, Miroslav Antić je u svom *Plavom čuperku* dao da se naslute međaši, između kojih se odvija život. Smešno i tužno, dobro i zlo, vedro i ozbiljno, osmeh i bora, radost i patnja, smeh i plač, druženje i samoća, govorenje i ćutanje, leta i zime, kiše, koje su bile i prošle, večeri, kad te odvedu i zore kad te dovedu, vatrometi boja i sive boje, – tek su poneke koordinate sveta u ovim pesmama.* U pojedinim od njih, uočava se takva bipolarnost i u kompoziciji: jedan deo pesme zrači vedrinom, humorom je razvedren, a drugi je svečano, čak propovednički ozbiljan i vizionarski zamišljen (*Đački korzo*, *Proleće*, *Šta se tu može*). Ne poziva slučajno Antić svoje junake da ćute i zažmure. Ima u tome pozivu pomalo gorke egziperijevske vere, da je govor izvor svih nesporazuma i da čovek samo srcem dobro vidi. Antić se jednom prilikom složio sa rečima Kandinskog: "kad nismo deca mi smo mrtvi".* Dodali bismo, da je smeh možda jedini trenutak u životu, kad znamo da nismo mrtvi. A to, ipak, najbolje znaju da rade deca. Miroslav Antić, u ljubavnim pesmama, sadržanim u zbirci *Plavi čuperak*, kao da potvrđuje mudru opasku Isidore Sekulić: "Humor je birana, duhovita i darovita reč jakoga i svestranoga čoveka; reč o onoj orijentalnoj mudrosti da je 'sve jedno', i reč o onoj svesvetskoj i sveljudskoj istini iz koje i izrasta humor, istini: da će svaki sastanak postati rastanak, a svako imanje nemanje..."*** Naš pesnik, u svojim pesmama, za koje je govorio, upravo u ovoj zbirci, da su "oko što vidi i kroz tamu", (...*A onda i prva ljubav*) kao svestrani čovek, umeo je da izabere darovitu i duhovitu reč.

---

* Ove dve pesme su ujedno i dokaz da Antićeva poezija u Plavom čuperku ima i formalna obeležja romantičarske pripadnosti. Dobar deo književnosti romantizma napisan je u vidu dnevničkog ili epistolarnog oblika, koji se javlja i u ovoj zbirci>

** H. Bergson:Smijeh, str. 18

***Milan Pražić je u dva svoja ogleda (U traganju za imenom tajne. U knjizi: Igra kao sloboda, N. Sad, 1971. i Prva i poslednja bajka. – Letopis Matice srpske, januar 1979, knj. 423, sv. 1) najpotpunije proučio načine građenja kontrasta kao izvora komičnog u Antićevom Plavom čuperku

* Sasvim je u skladu sa ovakvim razmišljanjima zapažanje Vladimira Milarića, da je pesnik Miroslav Antić preuzeo na sebe misiju da bude mesija, koji će da "diskretno klovnovski melanholično pronosi vatru dečje ljubavi kroz svet". Malo dalje, Milarić će reći, da je pesnik "apostol-cirkusant, Mesija u kratkim pantalonama". (V. Milarić: Plave zvezde. – U knjizi: D. Ognjanović, Sunce na izvoru, Beograd, 1973. str. 451).

** U knjizi: Vladimir Milarić, Detinjstvo/poezija, Novi Sad, 1975, str. 12.

***Isidora Sekulić: Tek dve tri reči o humoru. – U knjizi: Analitički trenuci, Novi Sad, 1966, str. 162-163.

Luka HAJDUKOVIĆ

"PLAVI ČUPERAK" JE PREVRATNIČKA KNJIGA

Antićev *Plavi čuperak* je prevratnička knjiga u najplemenitijem smislu te reči. Ona je, imajući na umu iskorak Vučovih *Podviga družine "Pet petlića"*, učinjen tridesetih godina u okviru nadrealističke poetike, sa poezijom Dušana Radovića, – izvela srpsko pesništvo za decu iz senke velikog Zmajevog šešira. Tek je njome u potpunosti odbačena matrica građanske etike u našem pevanju za mlade naraštaje. Kao praktični pesnički izraz modernog, oslobođenog životnog senzibiliteta, ta knjiga nije samo početak pesničkog kazivanja, bez uvažavanja lažnih moralnih obzira i neizbežne didaktike, nego je i prva, praktično, postavila zahtev za preispitivanje dotadašnjeg shvatanja smisla i društvene uloge poezije za mlade. Oba naznačena smera u njoj su imala i podsticaj i potvrdu. Šezdesetak izdanja *Čuperka* u protekloj četvrtvekovnoj sekvenci vremena možda najubedljivije pokazuju, koliko je "dečja" poetika Miroslava Antića prisutna u našoj književnoj svesti.

Prevrat u pevanju i mišljenju štiva za decu Miroslav Antić je zasnovao na onim elementima umetničkog dela, na kojima su to činili svi autori knjiga–skretnica, iskoračuša, odmetnica: osvajanjem novih tematskih prostora, inaugurisanjem novih izražajnih sredstava. Naime, on je u prvoj ljubavi prema suprotnom polu, koju su njegovi dalji i bliži prethodnici uglavnom pažljivo zaobilazili, našao predmet svoga odista nadahnutog poetskog saopštavanja. Taj nemir, ti svici u duši izazvani naklonošću prema osobi drugoga pola, koje donosi doba dečaštva, odnosno devojčurstva, glavni je lirski junak *Plavog čuperka*. Upravo tom temom, kojom je – da upotrebimo pesnikovu reč – ona "čudna pukotina između dvanaeste i šesnaeste, koja ponekad ume da potraje decenije, a ponekad je preskočiš za trenutak", izvojevala pravo građanstva u srpskoj lirici za mladi uzrast, – nanesen je prvi udarac tradicionalnoj pesmi za decu. Tom novinom poetskog predmeta, potiskivanog u tabu–vilajete, Antić je načinio prvu brešu u tematski čistom zabranu. Od tog trenutka, to će reći, od pojave *Plavog čuperka*, srpsko, pa i jugoslovensko pesništvo za mlade naraštaje slobodnije i hrabrije se otiskuje u traganja za svojim predmetom.

Antićev udar na "okamenjeno more" tematike naše književnosti za decu ne bi bio znatnije delotvoran, da nije izveden samosvojnim izražajnim sredstvima. Drukčije i nije moglo: novi poetski predmet zahtevao je i novi poetski izraz. Zahvaljujući toj činjenici, *Plavi čuperak* je u celini oponentna i prethodnička knjiga pesama.

Dve njene osobenosti, u ravni stila i jezika, neodoljivo se nameću čitaočevoj pažnji: prva – pesnikova pozicija u pesmi i, druga, jezik pesme.

Pozicija pesnika u pesmama *Čuperka* trojako je određena. Pesnikov odnos prema predmetu pevanja, naime, nekad je izražen većim stepenom bliskosti, nekad manjim. Od toga stepena bliskosti zavise oblik i osnovni ton pesme. Ako bismo tu poziciju označili terminima, kojima teorija proze imenuje oblike naracije prema mestu naratora u njima, registrovali bismo, osim ja–pozicije i on–pozicije (ich–Form i er–Form), i ti–poziciju.

Ja–pozicija pesnika diktira neposrednu ispovest u pesmi. Takva pesma najčešće nema određenog, konkretnog adresata. Njena moć i prijemčivost za čitaoca sadržani su u snazi ispovesti. U Antićevoj knjizi znatan je broj pesama ispevanih iz ja–pozicije. One osvajaju iskrenošću, poverenjem u adresata. U taj krug spadaju, recimo, *Dosadna pesma*, *Šašava pesma*, *Sve boje sveta*.

Najređa pesnikova pozicija u *Plavom čuperku* je on–pozicija, koja je po svojoj prirodi primerena epskoj poeziji. Iz takve pozicije potekle su "najmudrije" pesme, u kojima Antić "filozofira", saopštava refleksije o nekim životnim pojavama. Takve pesme su: *Opomena*, *Muška pesma*, *Najljubavnija pesma* i još neke. One čuvaju, mada istanjenu i znatno ublaženu, distancu između pesnikove ličnosti i čitaoca. Pesnikova poruka u njima nije dokraja oslobođena pouke, intencije, da poučava.

Najviše pesama Antić je, međutim, ispevao iz ti–pozicije. Te pesme su, u stvari, poslanice starijeg druga mlađem; u njima su biće pesnika i biće čitaoca ravnopravni sagovornici – prvo se utapa u drugo. One su izraz uzajamnog razumevanja, poverenja i ljubavi, koji prerastaju u identifikaciju jedinstvenog življenja. Pesnik i čitalac su jedno. U njima je Antić, nema sumnje, dosegao najveći stepen bliskosti u poetskom dijalogu sa čitaocem. Tu grupu pesama oblikuje najbogatija receptivna emanacija. One nejlakše postaju intimna svojina čitaoca. Toj grupi pesama pripadaju, na primer, *Plavi čuperak*, *Prvi tango*, *Mirna pesma*, *Zagonetka*.

Ta trolikost Antićeve pesme u *Plavom čuperku* pokazuje pesnikovo pouzdano osećanje poetske materije, kao i njegovu moć, da upravo izborom odnosa prema njoj (materiji) otvori najprohodnije dveri čitaočevog sluha za prihvatanje stiha. Ona je, takođe, jednosmerna celeusmerenost poetske zamisli, koja, u tradicionalnom srpskom pesništvu za decu, autoritativno ide od pesnika, ka recepcijentu, obogaćuje strujanjem iz suprotnog usmerenja, tj. od čitaoca, ka tvorcu pesme. Premeštanjem vlastite pozicije u pesmi, sa stajališta, na kome obrisi opšteg zaklanjaju osobenost pojedinačnog u tačku, iz koje se pesnik i čitalac gledaju neposredno, oko u oko, Miroslav Antić je postigao najveće moguće poistovećenje primaoca pesničke poruke sa njenim pošiljaocem. To pevanje iz bića čitaoca, blistavo je iskazano baš u *Plavom čuperku*, izgradilo se u našoj književnosti u jedno od najznačajnijih poetičkih dostignuća savremene pesme za decu.

Uprkos novini tematike, uprkos projekcije nove pesnikove tačke gledišta u izlučivanju i prezentovanju poetske građe, kojima je Antićeva prevratnička knjiga kidisala na, u osnovi, zmajjovinski stih, najznačajnija opozicijska snaga *Plavog čuperka* bila je njegova leksika. Hrabar – da ne kažemo drzak – u razmicanju granica sa tematskih naslaga o životu mladog pokolenja, smeo uklanjač paravana i zavesa sa ponorne psihe nedozrelog naraštaja, – Miroslav Antić je morao, da i poetski iskaz oslobodi bojažljivosti i stida. Naime, on je shvatio zakonitu nužnost: oslobođena tema, oslobođena psiha, zahtevale su – oslobođenu reč. Jednostavno, nova sadržina mogla je, da se adekvatno saopšti samo novim jezičkim sredstvima. Tu istinu ubedljivo potvrđuje i *Čuperak*.

Utemeljivši svoju poetiku na principu "sme se sve što se ne sme", iskazanom dokraja decidnim tonom u pesmi *Čarolija*, Antić je tkao pesmu i od obespravljenih jezičkih modela i nepoetskih leksičkih jedinica. U toj lingovertikali njegove pesme, lako se zapažaju tri nivoa, koja su, u prvi mah, kad se *Čuperak* pojavio, šokantno delovala na konzervativnog čitaoca.

Prvi jezički nivo, koji vezuje za sebe pažnju, otkrivamo u imenovanju motiva, u davanju naziva pesmotvoru. Postupak pesnikov potiče iz namere, da se očuđenjem na psihološkom planu naslovu pesme obezbedi sigurna, udarna moć. To očuđenje, razume se, dobija potvrdu i u leksičkom belegu: pojedinačnoj leksemi ili sintagmatskom spregu leksema. Natuknice pesama, kao što su: *Golišava pesma*, *Šašava pesma*, *Dosadna pesma*, *Muška pesma*, *Najljubavnija pesma*, *Mirna pesma* – sve modelirane na jedan kalup – svojim prvim članom postižu svrhu: oneuobičavaju, ne samo ime štiva, nego i njegovu sadržinu, njegov smisao, čime snažno provociraju čitaočevu pažnju. Koliki je značaj pesnik poklanjao neobičnom naslovu, možda najbolje pokazuje ime pesme, koju, uglavnom, ne sadrže izdanja *Plavog čuperka*, – *Kako se deca prave*. Sam, taj naslov snažan je dokaz rušilaštva i gradilaštva, tj. prevratništva Antićeve poetike. Njegova neočekivanost, sadržana u valerima neetičnosti i vulgarnosti, akademskom shvatanju pesništva za decu, dizala je kosu na glavi, a novo oponentno pevanje, izvodilo iz busija moralne suzdržanosti i podizalo ga na sopstvene noge, oružajući ga jezičkom oporošću.

Leksička i frazeološka markiranja kolokvijalnog porekla imaju prvostepenu stilsku ulogu u *Plavom čuperku*. Ona su najvažniji znak raspoznavanja i u zvučnom i u pikturalnom reljefu pesme. Isto tako, zahvaljujući baš njima, psihološka motivisanost pubertetskog uzrasta, kao glavnog tematskog okvira, vinula se do slikovitog i ubedljivog izraza. Iz tih razloga, na tom lingvostilističkom nivou i počiva

neodoljiva receptivna moć Antićevog *Čuperka*. Evo nekoliko primera, koji, uvereni smo, ilustruju tu leksičko–frazeološku kolokvijalnu komponentu u jezičkoj ravni *Plavog čuperka*:

Sad vidiš šta je čuperak plavi
kad ti se danima mota po glavi.
(***Plavi čuperak***)
I ja kad grickam bonbone ili žvaku
Ili se bez veze isplazim nekom dečaku.
(***Uspomena***)
Vi koji ste večeras prvi put mangupski očešljali kosu...
(***Prvi tango***)
I lupaš glavu šta je s tobom.
Ne možeš da se setiš.
(***Prva ljubav, 3***)
Nemoj da mi smešno mašeš
kao glupe vetrenjače...
(***Krila***)
Po jedno zrno srca
ćušnemo krišom pod krilo.
(***Šta je malo u velikom***)
I podgurkivanja.
I zavirivanja.
I zadirkivanja.
I dobacivanja.
(***Đački korzo***)
Ako ne znaš ko šalje
– šta te se tiče dalje.
(***Najmanja pesma***)

Vrh pesnikove slobode u upotrebi kolokvijalnog idioma jesu lekseme i fraze sa pežorativnom nijansom. Naime, Antić se nije libio ni žešćeg izraza. Intimna, nežna grubost – neka nam bude dopuštena ta kontradikcija – takođe je svojstvo njegovog pevanja za decu. Jedva vidljiva oštrica te nežnogrube jezičke linije tu i tamo blesne u pesmama *Plavog čuperka*, kao manifestacija nepatvorene životnosti. Taj nivo jezičkog i stilskog strukturiranja stiha čine reči i sintagmatski izrazi, koje je modelirao život, a čije je glavno obeležje veliki psihološki naboj. Po njima se u pesmi za decu naslućuje postojanje surovog lica ljudskog života. Njihovu ulogu u *Čuperku* možda najbolje pokazuju ovi primeri:

Uostalom,
šta vredi o prvoj ljubavi i dalje da se soli.
(***Prva ljubav, 8***)
Ne da se vadiš, ne da se tešiš
već da se istinski do neba smešiš.
(***Mirna pesma***)
Mama mi kaže šašavo moje...
(*Šašava pesma*)
Sanjarimo. I skitamo ...skitamo.
I katkad šmrknemo glasno.
(***O čemu pričamo dok šetamo***)
... dok lunjam ulicama sam.
(***Zapisano u sredu***)

Plavi čuperak Miroslava Antića, zbirka pesama namenjena ni deci, ni omladini, čitaocu međuuzrasta od dvanaest do šesnaest godina, odigrala je de facto ulogu – nadamo se, da se nameće ovakav zaključak – manifesta slobodnog pevanja za mlade, oponentnog i prevratničkog, u savremenoj srpskoj književnosti. Ona je tu ulogu odigrala bez teoretske prethodnice, samosvojnom praktičnom ostvarenošću. Kao što je mitološka samorođena Afrodita u život koraknula iz morske pene, tako se iz tvoračkog, kristalnog samopenušanja rodila ta knjiga i mitskom silinom ušla u književnost. Temom, motivima, jezikom, stilskim dometima, ona je osvojila nove poetske prostore i podsetila, da se na pesničko tvorenje u jednom jeziku, ni posle čina titana, ne može staviti tačka. Kada je pre dvadeset i pet godina hrupila u našu poeziju, deo književne kritike porekao joj je umetničku valjanost, ne prepoznavši u njoj, ni iskrenu poetsku inspiraciju, ni novinu poetske ekspresije. Međutim, njen život, koji se neprestano obnavlja novim izdanjima, ubedljivo je demantovao takvu kritičku misao. *Plavi čuperak* Miroslava Antića je od svog dolaska na svet bio i ostao nezaobilazni brevijar svake mladosti. On je ostao plemenita prevratnička knjiga.

Miroslav NASTASIJEVIĆ

MIROSLAV ANTIĆ – MAGIČNI ČIN STVARANJA

Jednom davno, u šali, a sada smatram da je to tragična zbilja, rekao sam, kako bi, u slučaju rata, valjalo na nekom najbezbednijem mestu napraviti logor, u kome bi se čuvali umetnici. Ne bih da nabrajam ratove i revolucije što odneše genijalne ljude, kojima je mesto bilo svuda, osim na bojištima. Dovoljno je samo da, primera radi, postavim pitanje: za koliko bismo bili kraći i siromašniji da Servantes kod Lepanta nije izgubio samo ruku, nego i glavu? Mogu vam srušiti najskuplju fabriku, izgradićete novu, Izgubljen pisac, izgubljen je zauvek, i niko i ništa ga ne može, ni zameniti, ni nadoknaditi. Umetnik koga više nema za svagda je odneo sve što je još mogao da nam podari.

Ovo kratko razmišljanje na početku samo je podsećanje na prerano otišlog prijatelja, a poređenje sa fabrikom nije slučajno. Imao sam čast i povlasticu da tokom nekoliko godina neretko prisustvujem stvaralačkom činu Miroslava Antića – činu, koji pripada samoći, koliko i rođenje i smrt. Bilo je to u Umetničkoj koloniji "Plavi Dunav" u Čortanovcima između 1972. i 1975. godine. Bivali smo sami u šumi iznad Dunava, kad zajeseni, kuća do kuće, upućeni jedan na drugoga. Nastajala je *Šašava knjiga*, *Živeli prekosutra*, *Garavi sokak*. Pisali smo. Slikali. Živeli tajanstvenim životom usamljenika, što se tek povremeno dodirnu kao dve neophodne i neizbežne stvaralačke samoće, kad čovek nije siguran, da je to baš to, kad mu je potrebno da proveri, da baci nekome loptu i da mu se ona vrati. Usuđujem se da izjavim, da je, uprkos svojim karakternim i stvaralačkim osobinama, Antić najčešće imao poverenja u moj sud (naravno, tek pošto bi ga u samome sebi najpre proverio). Zahtevao je oštrinu, nepomirljivost, ali bi odustajao od odbrane pesme, tek kad više ne bi imao čime da je brani.

Shvatio sam zašto je to tako. Posmatrajući ga kako radi, piše, precrtava i jedan za drugim, zbog jedne jedine reči, gužva i baca listove hartije, nisam mogao da se otmem utisku, da je on, u stvari, najžešći napadač, da pesmu ne priznaje, sve dok pred samim sobom nije u stanju, da je obradi. Pa mislim: nigde čin stvaranja nije bio toliko očigledno avantura kao kod Mike Antića. A jeste avantura, vrhunska i beskrajno rizična, to pretakanje, pretapanje finog tkiva misli u grubu fakturu reči. I tek, kad bi pesma bila gotova, kad zgužvane hartije više ne bi letele na sve strane, ona još uvek nije bila gotova. Odležala bi neko vreme, a onda bi onako, kao uzgred, počela povremena precrtavanja, ubacivanja i izbacivanja – rukopisi, koji su od njega ostali, a koji su samo završna faza nastanka pesme.

Ipak, kako to obično biva i treba da bude, svaka njegova pesma izgleda kao da je izletela u mahu, da nije stajala baš nimalo truda. Da ne grešim dušu, neke su i tako nastale, ali je Mika i prema njima bio podozriv, možda čak podozriviji nego prema onim drugim. Nekako lako su se dogodile, bez napora, bez muke, a on nije bio naviknut da stvara bez muke. Jednom smo razgovarali o tome. Sumnjičavo je vrteo glavom na moje ubeđivanje, kako su mu to najbolje pesme. Mnogo više je verovao u rad taj čovek, koji nije umeo da miruje, koji je stalno nešto radio, od poezije do prepokrivanja krova, samo da ne bude dokon.

Sećam se, tada smo razgovarali o kategorijama. Dugo smo sedeli tog popodneva pozne jeseni, kad se rano smrkava i čuju samo veverice, koje užurbano jurcaju i posluju po krovu, pili duplu kafu i šveps i glasno razmišljali. Postoje pisci koji celog veka ispisuju svoj život, samo ono što su doživeli ili videli. Pisci bez mašte. Paradoksalno, ali tako je. Postoje drugi, majstori, koji savršeno znaju svoj posao, koji imaju obilje mašte i umeju da misle. I najzad, tu su i oni treći, koje povremeno dotakne božanska vatra, pa bivaju samo sredstvo, samo oruđe da se neka univerzalna, kosmička misao ovaploti u reč. Često se onda, čovek zapita, sme li da stavi svoj potpis pod pesmu, kad je istina, koju je u njoj, spoznao tek pišući je, zapisujući poput zapisničara, lako, brzo, naizgled rutinirano, a tako neverovatno dobro! U težnji da definišu neuhvatljivo, ljudi su to nazvali

nadahnućem, inspiracijom, ali mislim, da je to nešto više. Mislim, da je to nekakvo polusvesno stanje, ili bar stanje, koga čovek nije svestan. Mika se nije do kraja slagao sa ovom mojom postavkom, grčevito se držao svesnog, racionalnog, kao da se boji, da ne izgubi vezu sa stvarnim svetom, mada tu vezu nikada u potpunosti nije ni imao. Ili, možda baš zbog toga.

Pomenuo sam avanturu. Ako se saglasimo da stvaralaštvo to i jeste, moramo pomisliti i da ta žeđ za stvaralačkom avanturom može koji put da bude toliko jaka, da se prenese u stvarni život. Ako su se u Antiću pretapale i preklapale sve one tri moguće kategorije pisaca, isto tako se avantura stvaraoca lako i brzo pretvarala u avanturu čoveka. Ako nije bilo dovoljno avanturističkog u životu, bio je spreman da izmisli stotine drukčijih života i da u njih veruje. Mislim, da je istovremeno bio čovek, koji čezne da bude dobar otac porodice, da bude neodgovorni dečak, da bude muškarčina, kao Džon Vejn, ili Gari Kuper. Zlatni ključ za sve to postojao je, samo ga je valjalo pronaći. I Mika ga je pronašao. Avanturistički, sa bezumnom smelošću, kročio je na teritoriju oko koje se gotovo uvek obilazilo, obraćajući se onima, koji su tako željni, da im se neko obrati, a niko se ne usuđuje, jer ne zna, da li ima posla sa decom ili već mladim ljudima. Kao da deca nisu ljudi, pogotovu kad ih prvi put dotakne miris, koji nikada ranije nisu osetila; kao da su njihova osećanja drukčija nego naša; kao da je pomalo nečisto to što osećaju, pa ih treba što duže držati u zabludi... Bio je to *Plavi čuperak*.

Ne bih o *Čuperku*. Nisam prisustvovao njegovom nastajanju, a želim da ovaj tekst bude moje svedočenje o Antićevom načinu stvaranja. Uostalom, o toj knjizi je već toliko napisano. Nikad je se nije ostavio, čak ni kad je pisao *Krov sveta*, kad mu je u obrvama nicala mahovina, a u glavi lepršao mit o ptici. Mogu da svedočim o knjigama, koje su iz *Čuperka* kasnije nastale. Jer, *Čuperak* je bio Kolumbovo jaje. Valjalo se setiti. Posle se išlo dalje, kroz *Šašavu knjigu*, kroz *Živeli prekosutra* i sasvim specifičan *Garavi sokak*. I znam: kad mi je prvi put pročitao pesmu *Svašta umem*. Znao sam je odmah napamet. I danas je znam. I krivo mi je što je nisam ja napisao. Isto onoliko mi je krivo, koliko mi je drago, što je napisao on, moj imenjak Antić, koga i sada vidim u uglu kafane u koloniji "Plavi Dunav", kako grizući vlastiti jezik, čupave kose, poput svojih dečaka iz *Čuperka*, piše, precrtava, gužva, baca, ponovo piše, kao da brusi dijamant. Ne dao vam bog, da ga u tom trenutku nešto zapitate! Sedim tri stola od njega, leđima oslonjen na kaljevu peć i znam: kad oseti da je to potrebno, sam će doći i, pomalo mucajući, izgovoriti poznatu rečenicu: "Ge... genije, da čuješ o... ovo..."

■ *Seja BABIĆ*

"PLAVI ČUPERAK" STIŽE SA ZVEZDA

"Znaš, ja sam stvarno sa zvezda,
Sav sam od svetlosti stvoren."
/Miroslav Antić; Besmrtna mesma/

Jedanaestog juna 1985, na jednom primerku pedesetog izdanja *Plavog čuperka*, Miroslav Antić zapisuje posvetu "..., jedan uzdah i osmeh". Ne baš uobičajeno, pogotovu za takvu zbirku pesama. A, opet, ako bi se saznalo šta se zbivalo sa pesnikom / i daroprimaocem/, posveta je sadržavala sve. U njoj je, kako to jedino i može biti, pesnik zgusnuo, i u dahu saopštio celog sebe, iz tog trenutka: zamorenog i možda malo nespokojnog izvesnošću onoga što ga je u klopku uhvatilo / sa sumnjom identičnom onoj u Malog Princa –"možda će boleti"/, a ipak osmehnutog, jer samo osmeh može objasniti šta je to, što pesnik *Plavog čuperka* čuva u sebi, kao sećanje. Uostalom, sećanje je blago duhom bogatih i radost onih, koji znaju. Još kada je to sećanje dublje i dugotrajnije, nego što mnogi znaju, ili misle da znaju, sasvim je razumljivo – otkud posle uzdaha osmeh.

Ako se neko seća zvezda sa kojih je navratio do nas, treba li objašnjavati šta sobom donosi i šta je sve želeo da nam podari, kada je već odlučio da rizikuje, kao što su rizikovali oni pre njega... Njegovi darovi sakriveni su u stihovima i namenjeni onima, koji će,

možda, umeti da ih pronađu, da im se obraduju i da ih sačuvaju u sebi, približavajući se tako društvu malobrojnih. Onih, koji bi mogli da se domognu zvezda i koji će, konačno, i od Zemlje stvoriti z v e z d u.

"Nigde toliko ljudi,
kao u jednom čoveku."

U Miroslava Antića je /bilo/ srce veliko – da prima i daje. Kao što priliči čoveku i pesniku. /Pa još sa zvezda/. to je /bilo/ zapisano, to mu je /bilo/ dato postanjem i preneto, lutanjem, na sve čega se dotakne i sve što je video. Otud i njegove pesme tako različite, tako usmerene na sve što je ljudsko, a opet izvan ovog sveta i ovog vremena, okrenuto potrebi pesnikovoj, da sva svoja lica pokaže ljudima, u želji da im otkrije sebe i tako, oslobođen, da im otkrije njih u njima, a njima samima. Bez granica vremenskih i prostornih. Onih, koje su negde nastale i podelile ljude na bezbroj načina.

I zato, kada čitamo poeziju Miroslava Antića, ne bismo smeli da joj prilazimo školski, analitički, ne bismo smeli da dozvolimo sebi, da prizivamo naučene zakonitosti – uništićemo najlepše, najdragocenije u njoj – iskrenost onoga, koji zna više, želi više i koji može više, samo mu treba prići otvorena srca. I razumećemo, shvatiti, primiti i usvojiti. Baš kao što to čine deca, kada se sretnu i počnu drugovanje sa umetnošću.

Prošlo je četvrt veka – /Ej, kneže, četvrt veka! – rekao bi Miroslav – Mika Antić/ od – kako je prvi put objavljena knjiga *Plavi čuperak*, sinonim za lepo, za ljubav, za radost, sinonim za prepoznavanje sebe samog i svog osećanja u onome što je pesnik rekao. I to traje... Bez *Plavog čuperka* više se ne može. Ne mogu ni mladi, koji u ovim pesmama nalaze svoju zbunjenost, strepnju, strah, radost; ne mogu ni odrasli – koje zbog sećanja na prvi put otkrivenu sreću, koje da pomognu, kada treba objasniti potomstvu neka osećanja, neke probleme.

Plavi čuperak treba vazda imati kraj sebe, da se lista, da se nanovo iščitava, da se traži baš onaj stih, ono pesnikovo sećanje, koje nam u tom trenutku treba, bez kojeg se dalje ne može, bilo što si srećan, bilo što ti se plače, onako, bez veze...

Pre i posle *Plavog čuperka*, objavio je Miroslav Antić još mnoge pesme, i sebe u njima – onako, kako je verovao da treba sebe darovati drugima, celog, bez ostatka. U svim raspoloženjima i osećanjima. Očaranog ravnicom, u kojoj je proveo svoj život od Mokrina do Novog Sada sa izletima, do svih onih zemaljskih krajeva, do kojih je hodio, ali i ljudima, koje je sretao i voleo, osmehnut.

"Ljubav je jedini vazduh
koji sam udisao.
I osmeh jedini jezik
koji na svetu razumem."

Kada se pojavio *Plavi čuperak*, počelo je novo razdoblje naše poezije za mlade. Uspešno povezavši daleku prošlost, rađanje dečje poezije /Zmaj/, čiji je cilj bio: podučiti i vaspitati, i moderno doba, koje nam je dovelo /sa kojih li zvezda?/ Dušana Radovića, Danojlića, Ršumovića... *Plavi čuperak* je jednostavno morao da se pojavi, morao je da zaokruži i u celinu uobliči sve ono što je čoveku darovano – a zapretano, moglo je da ostane nepoznato. Ovako, onim što peva Miroslav Antić u *Plavom čuperku*, imamo, konačno, sve: i detinjstvo sa igrom, i početak odrastanja sa prvim ljubavima, i zrelost sa svesnom mudrošću /ako smo je pronašli i zapamtili/. Jer, *Plavi čuperak* je odrastanje, prelepo odrastanje, bez bola, bez nesreće, bez zla. Ako pratimo pesnika i njegovo kazivanje, neosetno ćemo, identifikujući se, osetiti: to sam ja, to je moja briga, muka, stid – moja ljubav, koja se rađa, koju udišem, bez koje više neću moći.

Povezao je *Plavi čuperak*, povezao i izbrisao granice vremena, ali i granice, koje su postavili naučnici: granice između onog što su uporno zvali poezija za decu i poezija za odrasle /često zvane "ozbiljna poezija", kao da je ona deci namenjena neozbiljna! Zar još uvek ima takvih, koji dete smatraju neozbiljnim!?/.

U trenutku kada je osetio, da je vreme za priznanje, Miroslav Antić saopštava *Plavi čuperak*, i njime svoju tajnu o ljubavi i osmehu, kao jedinim pravim vrednostima, koje mogu da nas uznesu do plemenitosti tipične za mlade, zaljubljene i osmehnute. Tu negde lebdi još jedno priznanje: *"Ovo su tvoje pesme. Ne pitaj kako sam saznao šta misliš.*

Možda sam ponekad bio: ti. Možda si ti pomalo bio: ja. Možda smo zajedno bili – ceo svet".

"Po merdevinama mašte
u mladost hrabro se popni."

Ovozemaljsko pamćenje pesnikovo seže do vremena, koje svi najradije čuvamo, do detinjstva, do dečaštva. Otud mu nije teško, da posmatrajući današnju mladost, samo zažmuri i prepusti se maštи. Onome, ko je rano otkrio lepote igre, tajne, snevanje na javi, ljubav, tome nije teško da u pesmu, koja navire, unese onog sebe i tako postane ovaj – ti. I da nanovo proživi i nespretnost prvih tajni i prvih priznanja. Bez obzira da li govori o mladima, o svima / u svakom vremenu/ koji otkrivaju ljubav, da bi je pamtili i nosili u sebi i onda, kada se ugasi, kada mladost mine, ali ostaju maglovite slike sećanja na najlepše trenutke i daju snagu, onu večitu snagu, da izdržimo sebe i svet oko sebe, dok u njemu lutamo ispražnjeni, ali ne izgubljeni. Na pepelištu prvih ljubavi, uvek, ama baš uvek, ostaje trag nekih neprevaziđenih lepota. Onih, od kojih se mogu stvoriti nove lepote, novi životi, nove potrebe, da sebe dajemo do kraja, da bismo i mi dobili upamćeno detinjstvo, ono čudesno doba, kada svet izgleda sasvim, sasvim drukčije, to detinjstvo, koje nam otkriva, daruje moć, da sve lako /ponekad bolno lako/ uočimo, ne uvek i razumno. Ali, to uočeno, doživljeno, otkriveno, slažemo u sebi kao iskustvo, koje nas jednog dana prosvetli: tada počinjemo da razumevamo, ali ne i da prestajemo da maštamo, želimo nove lepote, nova iskustva. Detinjstvo ostaje za nama samo u krpicama, često osenčeno blagom tugom, ali ostaje – kao izvorište, iz kojeg crpimo, pamćenjem, sve one ozbiljne, vrlo ozbiljne stvari, koje smo tada doživeli i shvatili.

Kolikogod *Plavi čuperak* izgledao kao zbir vedrih zapisa o detinjstvu, čak veselih i pomalo neozbiljnih, toliko u njemu ima drhtavih i bolnih saznanja o prolaznosti. Nije se još ni sleglo pamćenje na prvi nespretni tango, a već, evo, stiže prvi rastanak, razilaženje puteva na kraju velikog druženja iz vremena otkrivanja sebe i drugih, ljubavi i sazrevanja. Otkrivanja snova, želja, umeća, da se ćutanjem mnogo kaže, i gledanjem u zvezde mnogo sazna, oseti i proživi. Sve što u tom dobu otkrijemo, sve što tada shvatimo, postaje trajno deo nas budućih – tada smo od ljubavi nastali, postali moćni da istrajavamo, da izistinski volimo, da se dajemo, da primamo – da živimo, odrasli, a opet pomalo deca.

"Da bi nadmudrio mudrost,
odneguj veštinu slušanja."

Poeziju Miroslava Antića treba proučiti, analizirati. Samo, za takav poduhvat je potrebno mnogo, mnogo odricanja, mnogo snage, da se analitičar ne zaboravi, inače će upasti u divnu zamku stihova, koji nameću sve drugo, sem analize. I to je razumljivo. Ne samo kada je reč o Plavom čuperku, jer postoji i Garavi sokak, himna slobodi, maštanju, snovima, himna lutalica nežnih srca, čija ljubav nema granica. Tu su i druge pesme i zbirke, zapisi i "razgovori", koji te, jednostavno, zgrabe, i ne daju ti da se odvojiš od osećanja, od narasle želje, da ostaneš tamo običan, istovetan pesniku iz trenutka, kada je stihove zapisivao, kada je i u njemu osećanje nadraslo sve ostalo, pa ni po koju cenu nećeš da budeš "mudar", radije ostaješ osetljiv na lepotu, na sposobnost, da i ti dosegneš zvezde.

■ *Mića MIHAJLOVIĆ*

JEDNE NOĆI 1965: PLAVI ČUPERAK

Negde 1965. došli Voja Carić, Danilo Grujić, Predrag Vuković i Miroslav Antić, moj Mika, da – za "Mlado pokoljenje", ondašnje izdavačko preduzeće u Beogradu – ilustrujem *Plavi čuperak*. Trebalo je već da uđe u štampu.

Mislio sam, imaću deset ili petnaest dana.

Ne dolazi u obzir, rekoše.

Imaš *celu noć*.

Sedeo je Mika te noći. I pio.

Te noći sam napravio četrdesetak crteža.

Eno ih, i sada, u prvom izdanju *Čuperka*.

Posle, seli u auto, i otišli u Beograd.

Tada je sve to bilo sasvim neobično: ljubav, čak seks, među decom! Knjiga je po svemu bila pionirska. I rušila je granice.

Inače, zna se, sve Mikine tekstove sam ja ilustrovao.

Sarađujemo od 1955. To je bilo vreme starog *Dnevnika*, na uglu Jovana Đorđevića, ulice.

I posle je bilo vreme *Ritma*, prvog, i to Mikinog lista, za džez i zabavnu muziku.

Onda smo prešli u *Tribinu* Vase Kazimirovića.

Onda ponovo u *Dnevnik*.

Šašavu knjigu sam isto ilustrovao.

Antiću je odgovarao moj način sklapanja crteža u tekst. Ne bih rekao, da je reč o banalnim ilustracijama. Radi se o nečem drugom.

1982. ilustrovao sam svih šest knjiga njegovih *Sabranih dela*, isto u *Dnevniku*.

Mika je imao i najkraću izložbu na svetu. Odmah posle otvaranja izložbe svojih slika u Bečeju, predložio je posetiocima, da svaki odabere *svoju* sliku. I da je odmah ponese sa sobom, kući.

Bio je veliki drugar.

Nisam ni počeo da pričam o našem drugarstvu.

Prisećam se, da sam jednom prodao njegovu sliku, koja je zapela za oko posetiocu, kupcu, sa mojim potpisom za 3.000.000 ondašnjih dinara. Mika se iznenadio. *Odakle ti pare*? Ispričao sam mu sve. Pare smo podelili, pola, pola. Kaže Mika: *Uzmi slike, i druge slike. I samo ih potpiši.*

Drugi put sam ga zatekao kako spava. Sav u bojama, u gaćama.

Probudio se.

Pitao sam ga:

Što to nisi radio, slikao po platnu?

Odgovorio mi je spremno:

Ne, ne. Pravio sam autoportret!

Sve mislim, da i u *Plavom čuperku* ima mnogo šta od njegovog autoportreta. Dečak, uz to, još i mornar.

(Zabeležio D. Redep)

■ *Anđelko ŠTRUC TEPČANIN*

ODE NA OLIMP RAVNICE

Mika Antić, ko' rođeni, vazda mio i drag. Sav svoj i naš. Na sjever i jug, između međa sunca i tmica, nekud se naturio. Orojen zvijezdama na krilima ptica. Ide, i nekim nevidom nošen, ko košava razbarušen. I opet je tu sa nama, udara i odudara, ko dogođen narod i pjesnik na tamne vilajete, na utinjale bune, na sve Osme, na zakukuljene i zamumuljene, mrk ko' gromovnik, pa opet tih i rasut na paše i subaše, na nedoume i naume. Novo doba razlistava, i neobičnu, čudnu knjigu naizust uči, ozari prošlo, sadašnje, buduće vrijeme, zaputio snom stepeništa u zvijezde. Ode na olimp ravnice.

Išao Mika Antić da uz vrletne staze i bogaze, ko nekom inat i svoj kamen bjelutak na vječni pijedestal kotrlja, i na najviše planine među mačeve sunca svoju Poetesu izvede.

Slušamo ga u Pivi među zrelim, modrim šljivama, sada pod jezerom, u starom gradiću Plužinama. Nadmeću se na lijepoj bavci čudne tri vojvode: Brana Petrović, Aca Sekulić i naš Mika. Recitalu kraja nema, tek ih zora u jakanju rastavila, bijele košulje rumor Pive, pjena popanula, svu noć vatra obasjava. Mika tanko glasovito, ko Vujadin s Romanije vile nadpjevava, i svu tišinu, iskon probudio. Priđe sijed, ko Arsenije, starac, ruku mu poljubio.

Osta nama u tamnom vilajetu, za sjet i amanet: Svijetli svijeti pijesak i Doručak s đavolom. Neka sve narod prosvijetli...

Đorđe RANDELJ

Mokrinski spomenar

SA ZLATNIM PRAHOM NA PRSTIMA

Miroslav Antić je svoje pesme pecao u potoku, koji je kroz njega proticao. "Na momente grk ko Jakšić, a opet, da ga priviješ na ranu, ko Desanku", zapisao je, o poslednjem vojvodi Vojvodine, Brana Petrović.

Mada možda i nije – ko će ga znati onako ludog – imao drugog zavičaja sem sebe ("Moj dom je moja zemlja, a ona je na nebu. Moj dom, je dakle, nebo. A ono je u svemiru. Moj dom je, dakle, vasiona. A ona je u mojoj glavi. Znači, da nemam drugog zavičaja, sem sebe.") Miroslav Antić je iz Mokrina.

Tu je, barem, rođen 14. marta, na dan, kad je rođen i Ajnštajn, njemu najvažniji, i na dan kad je umro Marks. Rođen je tu 1932. godine, godine kad je onaj nobelovski, getingenski skup genija, od Ajnštajna do Bora i Maksa Planka, darovao čovečanstvu nekoliko epohalnih otkrića, pa i ono, da se preko pozitrona, neutrona, itd. dođe do antimaterije. Mika je bio u njihovom sazvežđu, pa je i osećao da nauka, u ovom vremenu, ide u pravcu poezije.

Znao je i da ispriča kako je odrastao u Mokrinu, a bez roditelja. Mati mu je bila bogata udavača, sa dukatima i mirazom, a deda optant iz sela Salka, srpski se kaže Grabovac, u županiji Tolna Međe. A otac mu, Vranjanac, stigao s juga, pa se tu negde na sredini, u Mokrinu, sudario sa severnim dedom tog marta 1932. godine, jer su se u euforiji zbog rođenog muškog deteta žestoko napili, vređali jedan drugog, pijani već, a kako je deda bio vojnik u onom austro-ugarskom ratu, a tata iz Borinog i Koštaninog kraja, svađa je išla oko termina Švaba i Ciganin. Bila je jaka tuča, i noževi su sevali, otac je izašao napolje u sakou, a bila je jaka zima, Mikina mati Melanija, koja ga je 48 sati pre toga rodila, poletela je za njim, da mu odnese kaput, a on ju je uvio u taj kaput i poneo, šest kilometara kroz mećavu, do prve stanice i ne dođoše po dete šest godina. Mika je ostao na salašu kod dede i babe, a dojila ga je komšinica Hristina (Zrnić) jer se i u nje, te zime, našla beba.

Roditelje je video, rekoh, tek sa šest godina, kad i Kikindu, pa mu je ona ostala najveći grad na svetu. Nije imao tremu ni u Parizu ni u Beču, ali je dvadeset kilometara pred Kikindom uvek plakao.

Tako se rodio Mika u Mokrinu, u komšiluku, Đurinom i Crnjanskog, mada je on samo geografiju srca priznavao. Ali ko je, sem Banaćanina, mogao da zapeva:

"Idem, pa se sam sa sobom
šorom svađam.
Idem, pa se sa večnošću
blatom gađam."

I da se smeje smehom Banaćanina, "koji je lagan kao i kolo njino, ali oštriji od jatagana."

Iz tog i takvog Mokrina došao je, još golobrad, ali sa zbirkom pesama u zadnjem džepu pantalona i tomovima sabranih dela u glavi. Pisao je lako i nasmejano, kao slavuj, ili njegov Jesenjin. Svoje pesme je pecao u potoku, koji je njime proticao. Došao je u naš grad i u naš "Dnevnik", da po njemu, celu našu redakciju, pominju i pamte. Uz mnoge druge, uređivao je i dva dečija lista: u "Pionirima" je zlatne kajase nasledio od Ćopića, u obnovljenom "Nevenu", od Zmaja. Ni dan danas ne znam, da li je Mika bio lakrdijaš, kurir ili prorok, ali znam, da je još sa 18 godina napisao jeretički stih – "nisam nikada video veći narod od onog udvoje" i da su ga zbog toga opasno "izribali" oni, koji su tada, pogotovo tada, morali da "ribaju". I znam, da je voleo Dunav i lađe i, kao pravi kapetan brodova, imao svetionik u svojoj glavi. I da je ljudima, sa kojima je razgovarao, gledao iznad očiju, negde u čelo, naročito kakvog konfuznog, spetljanog sagovornika, bez glagola u rečenici, gledao ga tako, jer je hteo da uspravi sagovornika, da se – bar dok razgovara sa njim – propne na prste, ali u sebi, iznad sebe. I da mu je detinjstvo počelo negde posle pedesete, pa nije znao šta će s njim da uradi.

Nije više tada bio samo iz Mokrina, već je bio: Gospon' Mika Garavih Sokaka, Mika – bači iz široke Bačke, paor i čoban iz ravnog Banata, filozof i bećar iz kićenog Srema, ciganski knez, ružokradica i pos-

lednji vojvoda Vojvodine. I vikao, da ne bi mucao, i umro sa zlatnim prahom na prstima!

"Pa kad ono zabasamo u vetrenjače, u napuštene mlinove, u razbojnička svratišta, pa kad svi poviču DI SI BRE MIKO, a onda Mika Antić postaje harmonika, postaje ćemane, postaje bas, postaje truba i postaje tambura, postaje vino, postaje cveće na stolu. A onda Mika bude kralj, bude Li Tai Po, bude Katul, bude Vijon, bude Ljermontov, "na momente grk ko Jakšić, a opet, da ga na ranu priviješ, ko Desanku..." Tako je pevao Brana Petrović. O svom Miki.

I, konačno, o zlatnom prahu. Reče mi to tek onomad Steva Stanić, četiri i po godine kasnije: Mika je umro sa rukama zamočenim u zlatni prah. Hteo je da naslika još jedan suncokret, mešajući zreli oker sa zlatnim prahom. "Hteo ja još, pa stao..." – tako je zapisao na toj poslednjoj slici. Pokušali su, da mu ruke operu, ali zlatni prah nije sišao s prstiju.

Pesnik, koji odlazi na onaj svet, da se sa zlatnim rukama pozdravi sa Đurom, Mišom, sa njegovim Majakovskim... to ga je sudbina častila na kraju. Nagradila mu ruke, koje su tako mnogo mogle, i ko zna šta bi još sve mogle; ruke koje su naslikale ove pesničke prizore, i koje su svetlucale, kao u biblijskoj priči, dok je u polutami ležao na stolu, okružen poslednji put prijateljima u njegovom domu, na periferiji Novog Sada.

Ne mogu i ne smem da završim "Mokrinski spomenar" bez Mike, jer on nas je sve u Mokrin i doveo, neke za života, neke na susrete, koje organizujemo 24. juna, na dan, kad se pretvorio u zvezdu. A pogotovo što danas njegov *Plavi čuperak* slavi rođendan. I to već dvadesetpeti. Kako smo davno bili mladi!

Milorad MILENKOVIĆ ŠUM

Izlet u ravnicu

kad smo se vraćali
sunce je mirisalo na žito
i na tvoje jedre dojke
a ti svetla bela i plava
kao more bilje i žena
čitavog dana i čitave noći

sad putujem
s tim izletom u sebi
a mirisi me vuku po ravnici
sa zubima u mesu
kao zalutalo pseto
više neću moći
da ponovim taj izlet
ni u zimu
ni u leto

Milan NENADIĆ

JA SAM DETE
– Miroslavu Antiću –

Niko me ne optužuje.
Ništa me ne tereti.
Ništa me, uprkos, ne pušta
na slobodu.

Taj kamen mudrosti
Nosi u sebi
Još samo dete.
Još samo dete.

Jesam,
Bio netaktičan. Jesam,
Spotakao se
Nekoliko puta, opasno.
Zaleteo preko ponora,
Preko minskog polja
Nekoliko puta, jesam.
Probao večnost plamena
Oko svoje duše, jesam.
Probao, da mi se namera
Poklopi sa onim
Što sam učinio već,
Nekoliko puta, sve to – jesam.

Ali,
To su činili i bogovi.
Jesu.
Ako ih ima, čine to i danas
Ako ih ima – čine.

Vasilije TOPALOV

MOLITVA
– Miroslavu Antiću –

U ratu sam našao mir,
u bedi je bilo obilje,
u bolesti zdravlje,
u smrti život.
Šta kažeš prijatelju posle zdravo?
Četiri jahača Apokalipse,
u sumrak očekujem zov.
Ponovo je lavina progutala skijaše,
Veštice priređuju svoj poslednji lov.
Gasim radio,
gledam kroz prozor
i znam, da ćeš doći.

Pera JANČIĆ

DECA NAS GLEDAJU

Ne popuštaju pametniji, već oni koji više znaju.
Najbolje se ocene ne daju, već dobijaju.
Besplatne škole se najskuplje plaćaju.
Izgled vrti gde pamet neće.
Profesori su izašli iz raja, za kaznu.
Treba verovati profesorima, ali od toga ne treba praviti religiju.
Kad profesor plane, sav je od pepela.
Po Darvinu smo ljudi, a po profesorima treba da budemo čudo od ljudi.
Profesoru koji kvoca brzo odu jaja!
Najbolji su profesori bivši.

Rale NIŠAVIĆ

NA DAN MOJE LJUBAVI

Na dan mōga rođenja
na dan moje ljubavi
rodila se mala ptica
spremna za let: između
tvoga i moga lica
između tvoga i moga puta...
A volela je sve što su ruke slutile.

Na dan moga rođenja rodila se jabuka
udvoje,
rodila se i splela u sunčev hod...
Kad smo ono istom prostranstvu pripadali
kada nam se zatvoriše – kada nam se otvoriše
vrata ljubavi...
Na dan – na dan velikog rođenja, kada
nam ljudi okretahu leđa i svetlost
prosipahu niz lica,
kada, pokidaše krila našoj ptici
da ne prhne – da ne uzleti u dalj...

Na dan – na dan moga rođenja
na dan ljubavi
kad rodila se mala ptica – spremna
za let
između tvoga i moga puta između tvoga
i moga lica
A volela je sve što su ruke slutile...

Stojan BERBER

MOSTONGA

nema reke do reke do mostonge
tako vijugave šarene tako močvarne
bele zimi tamnozelene leti
obrasle ovcama i kravama do kolena

početak joj se ne zna ali ni kraj
toliko je dugačka zmijoliko vitka
sa severa kreće u jug se uliva
prkoseći brdima koje vojvodina nema

u njoj se množe žabe ptice i retke ribe
po njoj plivaju deca starci i mlada junad
od nje nikome ne preti opasnost

dno joj svi vide pod prstima ga osete
kao što čuju škripu trulih brodova
koje mostonga sanja kao mostove iznad sebe

Mladen DRAŽETIN

POVODOM POMENA MIROSLAVU ANTIĆU

Jednom prilikom Miroslav Antić je izjavio, da od mnogobrojnih prijatelja, koje je imao, najviše voli Milorada Predojevića Pindu, Mitu Golića i Mladena Dražetina, jer su to ljudi, koji jednako stoje i u zemlji i u vazduhu. Mika Antić je inače imao jedan čudan običaj, da moje zbirke pesama poklanja svojim prijateljima za rođendan, i zato i ja danas, kad obeležavamo godišnjicu njegove smrti i susrete pod nazivom *Plavi čuperak* u njegovo ime poklanjam moje knjige svim onim ljudima, koji imaju danas rođendan.

Zoran M. MANDIĆ

ANTIĆ

Antiću
nije bilo lako sa Antićem
nikada mu nije bilo lako
ni na filmu
ni na kopnu
stalno je jedrio za nekom svojom
plavom zvezdom
ukopavao se u talase Panonskog mora
tako da je iz njega virio samo čuperak
kose plave na glavi mornara
I opet je to bio samo Antić
iz mokrinskih nedara
po majci i po ocu
onaj nebeski skakač na ruskom peva
da voli
brat cele panonske ravnice
i svakom brat i ptica
PROLAZE TIHA LETA
OPET ANTIĆEVA
SAMO ZA DECU SVETA
OPET OD ANTIĆA
Ko Antića ne čita
neka se dobro upita
kako je bez Antića Plavom čuperku
i plavoj zvezdi
i Panonskom moru

Mita GOLIĆ

POSTOJANJE

nismo li samo neka granica suštine i smisla
ono malo beskraja
između nenađenog i traženog
neka najčudnija pogodba
uzroka i posledice
u izazivanju postojanja

nije li ono največnije u vremenu
samo naša neuobličena mogućnost
lutajući ostatak
nekog neodređenog oblika
nekih –
nama sasvim
nepoznatih nas

Miodrag PETROVIĆ

SVE JE TEŽE S PESMAMA

(Skica za portret Miroslava Antića)

Miroslavljevo vreteno, a kroz stih šum žena
i pozder vremena što gori ispod trlice,
svitak nedelja u nedrima
i kudelja pred kojom se odvija lepota hoda u bokovima,
i klupče namotava konac jevanđelja i grlice
(o, prolaznosti prepredena)
daleko od svake ljubavi
reči su naše mošti

I četir konja debela – vuku saonice kroz leta
i vejavice, beskrajni šum dudova, eno sipi iz alkohola
stih krajputaš,
drumom širokim, nepreglednim
sunce ne ume da zađe, tumara
i pesnik koji je spoznao da malo vremena imamo
i da se brzo gase svetla u komšijskim stanovima
pa mu je ceo svet bio komšija
što kasno mu plače na ramenima tvoreć
raskrsnicu u samom putiću,
garavom sokaku i bulevaru dok sanja kozje staze
pesnici zagledaju,
pesnici zaobilaze jednu stolicu sa tajnom večerom
gde gozba je glad uz ribu i vino,
stolica je namenjena antiću koji voli da jede lipu
– proždire daljinu

Opet leto na putu, opet zima u kaputu i proleće u jesen,
ovde vladaju večita godišnja doba, pesniče, gde ti je pesen,
gde ti je pesma, gde beskrajna
prazna knjiga za kojom sediš i čitaš čitaoca
nije ti ulazna karta za božju prćiju,
molim, za ovim astalom samo pesnici piju!

Sam samcit, nad sobom nadnesen, tacit brbljanja,
okom jednim u kosmos zagledan,
a drugim u dimu kafanskom, lepotom zaceljen,
peva putnicima namernicima, zacenio se,
(pune su pepeljare poezije)
zaneo se, a krov mu kuće vetar iznad glave ko šal vitla

Laste su tako dobile gnezdo u čitankama
i ateljea sve selice,
poneki potok svoj izvor, i svi talasi korita,
mornari mora,
odgovor je u onome što se pita,
pesnici se gledaju podozrivo, pritisli pitanje u rašlje
i odgovaraju u glas pitanje
pitajući onoga koji pita.

A zagledan život kao izložba neopreznih trenutaka
namiče tiho cipele, ogrće kabanicu
duva miki u lice, piri u vatricu
sve je teže s pesmama, zemljaci,
mokrin je dobio prezime antić
gore melanije ruža u mokrinu, mama,
gore majke naše ko suvarci

Vreme u stihovima nastavilo je da teče,
nigde toliko vremena kao u pesmama,
i nigde toliko ljubavi kao u rastancima
u ponoć kad zvezda najjače zapeče
okrećući se kao kuglica na ruletu
sunce najrevnosnije izgreva uveče
Ali u ovoj ravnici sedi crnjanski nevidljiv –
nastavlja tkanja
mika mu daje čunak,
konjović ispravlja osnovu i potku,
a u snovima mu jezdi antić s jesenjinom
pijući volgu niz votku

Noć koju su osvetlile sijalice pariza, bagdada,
budima, bazela
roterdam tokia, somboramonte, mostar nijagare,
sofija omska
i vozovi, vozovi koje su nesrećne struje izbacile iz krvotoka,
ikona je digla zasun sa svoje zlatne kapijice
da sveci siđu i nacrtaju mu oči kao suncokrete

Tišina na čijem napevu je podigao crkvu
u kojoj klečeći na svodu s glavom strmoglavom molimo se
da iz pesme nađemo izlaz
naše glasove prenosi na obale druge
odakle sami sebe prevodimo skrštenih ruku
pakleno deleći žeđ i vodu, dvojeći vodenicu

Idemo u cirkus!
razrušen je rim poezije!
pesmo izložena milosti i nemilosti,
nemoj da odrasteš s čuperkom plavim!
opet sneg pada i ne pada, sve je pokrio celac,
kad si umro i smrt je postala grana umetnosti
– plavi propelerac!

Ćutati – nije li jedan od smrtnih grehova ?
ostaviti vatru da se zagasi
sa svojim krovom prokišnjavati kroz večnost što para
džemper kratak
dok zima se primiče opšta, bos, u džemperu od pepela
otići, a ne ostati, ostati sav odlazeći
u smrt, u smrt kao na redakcijski zadatak.

Mara TODOROVIĆ

IZDANJA "PLAVOG ČUPERKA" MIROSLAVA ANTIĆA 1965–septembar 1990.

Iako se delom Miroslava Antića bavim na jedan egzaktan način, beležeći i sistematizujući sva njegova objavljena dela i sve što su o njemu objavili drugi, moram reći, da je privrženost delu Miroslava Antića počela na emotivan način. Njegova poezija me je oduševila, a *Plavi čuperak* je za mene, od početka, prava čarolija, i to je ostao do danas. Sa njim, zaista, počinje nova pesnička era i ne samo za decu i mlade.

Biblioteke su odjednom dobile knjigu, koju ne treba preporučivati. A čim dete 1965. godine proviri u biblioteku, znalo se, da traži *Plavi čuperak*, ili još intimnije, "Plavi", ili "Čuperak", ili "Miku Antića". Osetilo se odmah da to neće biti prolazna moda, nego trajanje, što se posle četvrt veka potvrđuje.

No, ostaviću se svojih bibliotekarskih impresija i napraviti osvrt na dvadesetpetogodišnji fenomen "Plavog čuperka". Izložba i katalog svedoče, da se za dvadeset pet godina pojavilo 57 zasebnih izdanja "Plavog čuperka", što je, prema mojim saznanjima, rekord za jednu pesničku zbirku. To je u proseku svake godine više od dva izdanja.

Plavi čuperak se prvi put pojavio u izdanju "Mladog pokolenja", iz Beograda 1965. godine. Njegovo drugo izdanje stiže 1967. godine, a iste 1967. i prevodi: na mađarski, makedonski, albanski. Do danas je preveden na sedam jezika: mađarski, makedonski, albanski (1967), slovenački (1970), slovački (1976), rusinski i rumunski (1988), a pojedine pesme, ili delovi *Plavog čuperka*, ušli su u mnogobrojne antologije čitanke, časopise i listove. Izdavali su ga do sada: "Mlado pokolenje" i "Nolit" iz Beograda (4 izdanja), "Forum", "Obzor", "Zavod za izdavanje udžbenika", "Dnevnik", "Zadužbina autora" iz Novog Sada (15 izdanja), "Veselin Masleša" i "Svjetlost" iz Sarajeva (17 izdanja), "Makedonska knjiga", "Nova Makedonija" i "Naša knjiga" iz Skoplja (3 izdanja), "Mladinska knjiga" iz Ljubljane (2 izdanja), "Mladost" (pod naslovom "Prva ljubav"), "Školska knjiga" i "Jugoart" iz Zagreba (15 izdanja), "Republički zavod za unapređivanje školstva" iz Titograda (1 izdanje). Apsolutni pojedinačni rekorder među izdavačima je zagrebačka "Mladost" sa 13 izdanja.

Na 31. izdanju označen je tiraž, čiji zbir iznosi 178.400 primeraka, prosečan tiraž je 5.755 primeraka. Ako je onih 26 izdanja, na kojima nije označen tiraž, izašlo u prosečnom tiražu, to je dodatnih 149.630 primeraka, ili ukupno 328.030 primeraka. Najveći pojedinačni tiraž je Nolitovo izdanje iz 1975. godine u 14.000 primeraka.

Ovu čistu i nežnu poeziju ilustrovali su: Mića Mihajlović (rekordan broj izdanja), Toma Šijaković, Dušan Ristić, Dragoljub Brajović, Slobodan Kuzmanov, Mersad Berber, Vojo Radoičić, Nives Kavurić–Kurtović, Tomislav Filipov. Pojedini slikari su tako poetično ilustrovali *Plavi čuperak*, da se čini da vidimo poeziju.

U izdanjima *Plavog čuperka* napisali su svoje kritike, ili bolje rečeno, svoje pohvale: Ferenc Feher, Draško Ređep, Vladimir Milarić, Aleksandar Ristović, Gligor Popovski, Zvonimir Diklić, Nasiha Kapidžić–Hadžić.

I na kraju ovog bibliografskog osvrta, da pobrojim pesnike, koji su sa mnogo ljubavi i poetske lepote prepevali *Plavi čuperak* na druge jezike: Ferenc Feher, na mađarski (3 izdanja), Gligor Popovski, na makedonski (2 izdanja), Fejzi Bojku na albanski (1 izdanje), Bogdan Gjud, na slovenački (2 izdanja), Juraj Tušiak, na slovački (2 izdanja), Mihal Ramač, na rusinski (1 izdanje), Slavko Almažan na rumunski (1 izdanje).

Uverena sam, da i ovi bibliografski podaci rečito govore o fenomenu *Plavog čuperka* Miroslava Antića.

Povodom dvadesetpet godina *Plavog čuperka* Miroslava Antića, u oktobru 1991. godine, održan je okrugli sto o poetskom i izdavačkom životu ove senzibilne pesničke knjige. Okrugli sto organizovala je Kulturno–prosvetna zajednica Vojvodine, Memorijal "Miroslava Antića"

Katalog sadrži sva dosadašnja izdanja *Plavog čuperka* na srpskohrvatskom jeziku i prevode na slovenački, makedonski, mađarski, slovački, rumunski, rusinski, albanski – ukupno 57 izdanja od mnogobrojnih izdavača. U katalog je, s pravom, uključeno i izdanje zagrebačke "Mladosti", pod naslovom *Prva ljubav*, koje je, sem dve dodatne pesme, podudarno sa *Plavim čuperkom*. Ostale zbirke Antićevih pesama, u koje su uneti delovi *Plavog čuperka*, nisu uvršteni u ovaj katalog.

Ovo je, dakle, drugo izdanje kataloga.

BIBLIOGRAFIJA

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; ilustrovao Milorad Mihailović (i.e. Mihajlović). - (Beograd) : Mlado pokolenje, 1965. (s.l. : s.n.) - 58 str. : ilustr. ; 20 cm.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (ilustrovao Mića Mihailović i.e. Mihajlović). - 2. izd. - (Beograd) : Mlado pokolenje, 1967. (Beograd : Prosveta). - 60 str. : ilustr. ; 20 cm.

Rusoto perče = (Plavi čuperak) / Miroslav Antik; (prepev Gligor Popovski ; nacrt na koricata i ilustracii Toma Šijakovik). - Skopje : Makedonska knjiga, 1967. (Skopje : "Goce Delčev"). - 56 str. : ilustr. ; 19 cm. - (Literatura za deca).
Prevod dela: Plavi čuperak. - Tiraž 5000

Balluket e ballit = (Plavi čuperak) / Miroslav Antiq ; (përktheu Fejzi Bojku ; ilustrimet i bani Toma Shijakoviq). - Shkup (Skoplje) : Nova Makedonija, 1967. (Shkup : Nova Makedonija). - 55 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Gezimi).
Tiraž: 2000

Egy szöke hajtincs = (Plavi čuperak) / Miroslav Antić ; (fordította Fehér Ferenc ; illusztrálta Milorad Mihailović i.e. Mihajlović). - Novi Sad : Forum, 1967. (Novi Sad : Forum). - 60 str. : ilustr. ; 21 cm.
Prevod dela Plavi čuperak

Plavi čuperak : pesme / Miroslav Antić ; (naslovna strana i ilustracije Mića Mihailović tj. Mihajlović). - Sarajevo : "Veselin Masleša", 1970. (Sarajevo : Oslobođenje). - 62 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Lastavica).

Koder plavih las = (Plavi čuperak) / Miroslav Antić ; (Prevedel Bogdan Gjud ; ilustriral Mića Mihailović i.e. Mihajlović ; ilustracija na naslovni strani Ive Seljak-Copič). - Ljubljana : Mladinska knjiga, 1970. (Ljubljana : Ljudska pravica). - 61 str. : ilustr. ; 18 cm. - (Knjižnica Sinjega galeba ; knj. 145).
Prevod dela: Plavi čuperak

Koder plavih las / Miroslav Antić ; (prevedel Bogdan Gjud ; ilustriral Mića Mihailović i.e. Mihajlović ; ilustracija na naslovni strani Ive Seljak-Copič). - Ljubljana : Mladinska knjiga, 1970 (Ljubljana : Ljudska pravica). - 61 str. : ilustr. ; 18 cm. - (Knjižnica Sinjega galeba ; knj. 145).
Prevod dela: Plavi čuperak – Izd. u kartonskom povezu.

Plavi čuperak : pesme / Miroslav Antić ; (naslovna strana i ilustracije Mića Mihailović tj. Mihajlović). - (2. izd.). - Sarajevo : "Veselin Masleša", 1973 (Mostar : "Veselin Masleša"). - 62 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Lastavica ; lektira).

Plavi čuperak : pjesme / Miroslav Antić ; (naslovna strana i ilustracije : Mića Mihailović i.e. Mihajlović). - (2. izd.). - Sarajevo : "Veselin Masleša", 1973. (Mostar : "Veselin Masleša") - 62. str. ilustr. : 20 cm. - (Lastavica ; lektira).

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (ilustrator : Dušan Ristić). - Beograd : Nolit, 1974. (Subotica : Birografika). - 64 str. : ilustr. u boji ; 24 sm.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (pogovor Aleksandar Ristović ; didaktičko-metodička aparatura Olivera Bakočević ; slika na koricama : Branko Miljuš ; tekst ilustrovao : Mića Mihailović tj. Mihajlović). - Beograd : Nolit, 1975 (Subotica : Birografika). - 74 str. : ilustr. ; 19 sm. - (Lektira za VIII razred osnovne škole).
Tiraž: 14000

Plavi čuperak : pesme / Miroslav Antić ; (naslovna strana : Željko Marjanović). - Sarajevo : Svjetlost, 1975. (Trebinje : Svjetlost). - 60 str. ; 20 cm. - (Biblioteka : Mladi dani).

Plavé kučery = (Plavi čuperak) / Miroslav Antić ; (preložil Juraj Tušiak ; obálka a ilustrácie Mića Mihajlović). - Nový Sad : Obzor, 1976 (Báčsky Petrovac : Obzor, ZOZP Kultura). - 53 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Edícia Máj).
Prevod dela: Plavi čuperak. - tiraž 500

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (priredio : Rizo Purišić ; naslovna strana : Velibor Radonjić ; portret pisca i ilustracije : Dragoljub Brajović). - Titograd : Republički zavod za unapređivanje školstva, 1977. (Cetinje : Obod). - 53 str. : ilustr. ; 20 cm. - (školska lektira za VIII razred osnovne škole).

Plavi čuperak : izbor pesama / Miroslav Antić ; (priredio : Vladimir Milarić ; ilustracije : Slobodan Kuzmanov). - Novi Sad : Zavod za izdavanje udžbenika 1978. (Subotica - Minerva). - 58 str. : ilustr. ; 20 cm. - (lektira za VIII razred osnovnog vaspitanja i obrazovanja).
Tiraž: 4000

Egy szőke hajtincs : válogatott versek / Miroslav Antić ; (összeállította, az utószót és a jegyzeteket írta : Vladimir Milarić ; a verseket Fehér Ferenc forditotta ; illusztrálta Slobodan Kuzmanov). - Ujvidék : Tankönyvkiadó Intézet, 1978 (Szabadka : Minerva). - 63 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Házi olvasmány za általános iskolai nevelés es oktatás 8. osztálya számára).
Prevod dela: Plavi čuperak - Tiraž 2000

Plavi čuperak : pjesme / Miroslav Antić ; (naslovna strana i ilustracije : Mića Mihailović tj. Mihajlović). - Sarajevo : "Veselin Masleša", 1979 (Mostar : "Veselin Masleša"). - 62 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Lastavica ; lektira).
Tiraž: 8000

Plavi čuperak : pesme / Miroslav Antić ; (naslovna strana : Željko Marjanović). - Sarajevo : Svjetlost, 1979. (Trebinje : Svjetlost). - 60 str. ; 20 cm. - (Biblioteka : Mladi dani).
Tiraž: 10000

Plavi čuperak : izbor pesama / Miroslav Antić ; (priredio : Vladimir Milarić ; ilustracije Slobodan Kuzmanov). - 2. izd. - Novi

Sad : Zavod za izdavanje udžbenika, 1980 (Subotica : Minerva). - 58 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Lektira za VIII razred osnovnog vaspitanja i obrazovanja).
Tiraž 7000

Egy szőke hajtincs / Miroslav Antić ; (összeállította az utószót es a jogyzeteket írta Vladimir Milarić ; Feher Ferenc fordításai ; illusztrálta Slobodan Kuzmanov). - 2. kiad. - Novi Sad : Zavod za izdavanje udžbenika = Újvidek : Tankönyvkiado Intézet, 1980 (Szabadka : Minerva). - 63 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Házi olvasmány az általános iskolai nevelés és oktatás 8. osztálya számára).
Prevod dela: Plavi čuperak - Tiraž 4000

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (predgovor, metodički tekst i bilješka o piscu: Zvonimir Diklić ; naslovna strana i ilustracije : Mića Mihailović i.e. Mihajlović). - (4. izd.). - Sarajevo : "Veselin Masleša", 1982. (Mostar : "Veselin Masleša"). - 73 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Lastavica ; lektira).

Tiraž : 8000 primeraka - Ljubavne tajne djevojčica i dječaka u lirici Miroslava Antića: str. 5-12. - Razgovor o djelu: str. 69-72. - Bilješka o piscu: str. 73.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (ilustracije: Mića Mihajlović). - (1. izd.). - Novi Sad : Dnevnik, 1982. (Novi Sad : Srpsko narodno pozorište, OOUR Štamparski pogon). - XCI, 213. : ilustr. ; 20 cm. - (Izabrana dela Miroslava Antića ; knj. 1) (Kairos).

Tiraž: 2000 primeraka - Čarolija običnog : ogled o pesništvu Miroslava Antića / Draško Ređep: str. VII-XCI.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (ilustracije : Mića Mihajlović). - (2. izd.). - Novi Sad : Dnevnik, 1982. (Novi Sad : Srpsko narodno pozorište, OOUR Štamparski pogon). - XCI, 213 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Izabrana dela Miroslava Antića ; knj. 1) (Kairos).

Tiraž : 2000 primeraka - Čarolija običnog : ogled o pesništvu Miroslava Antića / Draško Ređep: str. VII-XCI.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (ilustracije : Mića Mihajlović). - (3. izd.). - Novi Sad : Dnevnik, 1982. (Novi Sad : Srpsko narodno pozorište, OOUR Štamparski pogon). - XCI, 213 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Izabrana dela Miroslava Antića ; knj. 1) (Kairos).

Tiraž: 2000 primeraka - Čarolija običnog : ogled o pesništvu Miroslava Antića / Draško Ređep: str. VII-XCI.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; izabrala i priredila : Nasiha Kapidžić-Hadžić ; (tipizacija i ilustracija naslovne strane : Milivoje Unković). - Sarajevo : Svjetlost, 1982 (Sarajevo : Svjetlost). - 70 str. ; 17 cm. - (Mladi dani ; lektira za VII razred).

Tiraž : 8000 primeraka - Rastanak sa lutkama i olovnim vojnicima u poeziji Miroslava Antića / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 5-9. - Razgovor o djelu / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 63-65. - Bilješka o piscu: str. 67.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; izabrala i priredila : Nasiha Kapidžić-Hadžić ; (tipizacija i ilustracija naslovne strane : Milivoje Unković). - Sarajevo : Svjetlost, 1984 (Sarajevo : Svjetlost). - 72 str. ; 17 cm. - (Mladi dani; lektira).

Tiraž: 4000 primeraka - Rastanak sa lutkama i olovnim vojnicima u poeziji Miroslava antića / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 5-9. - Razgovor o djelu / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 65-67. - Bilješka o piscu / N.K.H.:str. 69.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (predgovor, metodički tekst i bilješka o piscu: Zvonimir Diklić ; naslovna strana i ilustracije : Mića Mihailović i.e. Mihajlović). - (5. izd.). - Sarajevo : "Veselin Masleša", 1985 (Mostar : "Rade Bitanga"). - 73 str. : ulustr. ; 20 cm. - (Lastavica. Lektira).
Tiraž: 8000

Plavi čuperak : izbor pesama / Miroslav Antić ; (priredio: Vladimir Milarić ; ilustracije: Slobodan Kuzmanov). - 3. izd. - Novi Sad : Zavod za izdavanje udžbenika, 1985. (Subotica : Minerva). - 58 str. : ilustr. ; 20 cm. - (lektira za VIII razred osnovnog vaspitanja i obrazovanja).
Tiraž: 8000

Plavi čuperak : akvareli / Miroslav Antić ; (likovni prilozi Mersad Berber). - (50. izd.). - (Novi Sad) : Zadužbina autora, 1985 (Novi Sad : Budućnost). - 151 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Pra-govor ; 2).
Tiraž: 10000

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; izabrala i priredila : Nasiha Kapidžić- Hadžić ; (tipizacija i ilustracija naslovne strane : Milivoje Unković). - Sarajevo : Svjetlost, 1985. - 72 str. ; 17 cm. - (Mladi dani ; lektira ; 7).

Tiraž : 4000 primeraka - Rastanak s lutkama i olovnim vojnicima u poeziji Miroslava Antića / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 5-9. - Razgovor o djelu / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 65-67. - Bilješka o piscu . N.K.H. : str.69.

Plavi čuperak : akvareli / Miroslav Antić ; (likovno grafička obrada : Rade Rančić). - Zagreb : Jugoart, 1986. (Beograd : "Radiša Timotić"). - 153 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Dela Miroslava Antića ; 3) (Pra-govor ; no. 2) (Biblioteka: Pesnicima u pohode).
Tiraž: 10000
ISBN 2-417-100-5

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (izabrala i priredila: Nasiha Kapidžić-Hadžić ; likovna oprema: Milivoje Unković). - Sarajevo : Svjetlost, 1987. (Sarajevo : Svjetlost). - 72 str. ; 20 cm. - (Mladi dani; lektira)

Tiraž: 10000 primeraka - Rastanak s lutkama i olovnim vojnicima u poeziji Miroslava Antića: str. 5-8. - Razgovor o djelu: str. 67-68. - Bilješka o piscu: str. 69.
ISBN 86-01-01075-X

Plavi čuperak i druge ljubavne tajne / Miroslav Antić; (priredio : Zvonimir Diklić ; ilustrator: Vojo Radoičić). - Zagreb : Školska knjiga, 1987. (Zagreb : Vjesnik). - 86 str. : ilustr. ; 17 cm. - (Dobra knjiga ; lektira za sedmi razred osnovne škole)

Tiraž: 1000 primeraka - Pjesnik s plavim čuperkom u duši /Zvonimir Diklić: str. 5-10. - O piscu /Z.D.: str 85.

Plavi čuperak : izbor pesama / Miroslav Antić ; (priredio: Vladimir Milarić ; ilustracije : Slobodan Kuzmanov). - 4. izd. - Novi Sad : Zavod za izdavanje udžbenika, 1988. (u Subotici : Birografika). - 58 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Domaća lektira za VII razred osnovne škole).
Tiraž: 13000 primeraka - Beleška o piscu i knjizi: str. 55-56.

Şuviţa blondă : versuri alese / Miroslav Antić ; în tălmăcirea lui Slavco Almăjan ; (ilustraţiile Slobodan Kuzmanov). - (Edit. 1.). - Novi Sad : Zavod za izdavanje udžbenika = Institutul pentru editarea manualelor, 1988 (Bački Petrovac : Kultura). - 58 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Lectură şcolară pentru clasa a VII-a a şcolii elementare).
Prevod dela: Plavi čuperak : izbor pesama - Tiraž : 600 primeraka - Beleška o piscu i knjizi: str. 55-56.

Bila kandžurka : vibor z poezi za dzeci / Miroslav Antič ; (prešpival: Mihal Ramač ; ilustroval: Slobodan Kuzmanov). - 1. vid. - Novi Sad : Zavod za izdavanje udžbenika = Zavod za vidavane učebnikoh, 1988 (Bački Petrovac : Kultura). - 58 str. ; ilustr. ; 21 cm. - (Domašne čitane za VII klasu osnovnei školi).
Prevod dela: Plavi čuperak. - Tiraž: 300 Beleška o knjizi i autoru: str. 55-58.

Plave kučery : výber z poézie / Miroslav Antić ; (preložil Juraj Tušiak ; ilustroval Slobodan Kuzmanov). - 1. vyd. - Noví Sad : Zavod za izdavanje udžbenika = Nový Sad : Ustav pre vydávanie učebníc, 1988 (subotica : Minerva). - 47 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Domace čitanie pre 7. ročník základnej školy).
Prevod dela: Plavi čuperak. - Tiraž: 1000 primeraka

Rusoto perče / Miroslav Antik ; (prepev i pogovor : Gligor Popovski ; ilustracii: Tomislav Filipov). - Skopje : Naša knjiga (itd.), 1988. (Skopje : Nova Makedonija). - 65 str. : ilustr. ; 19 cm. - (lektira za VII oddelenie).
Prevod dela: Plavi čuperak - Tiraž: 10000

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (izabrala i priredila: Nasiha Kapidžić Hadžić ; likovna oprema: Milivoje Unković). - Sarajevo : Svjetlost, 1988. (Ljubljana : Mladinska knjiga). - 75 str. ; 20 cm. - (Mladi dani ; lektira).

Tiraž: 8000 primeraka - Rastanak s lutkama i olovnim vojnicima u poeziji Miroslava Antića / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 5-8. - Razgovor o djelu /Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 68. - Bilješka o piscu / N.K.H.: str. 69.

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (predgovor, metodički tekst i bilješka o piscu: Zvonimir Diklić ; ilustracije : Mića Mihailović i.e. Mihajlović). - (6. izd.). - Sarajevo : "Veselin Masleša", 1989. - 73 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Lastavica ; lektira).
Ljubavne tajne djevojčica i dječaka u lirici Miroslava Antića: str. 5-12. - Razgovor o djelu: str. 69-72.
ISBN 86-21-00283-3

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (izabrala i priredila: Nasiha Kapidžić-Hadžić ; likovna oprema : Milivoje Unković). - Sarajevo : Svjetlost, 1989. (Sarajevo) : Oslobođenje). - 72 str. ; 20 cm. - (Mladi dani. Lektira).

Tiraž: 5000 primeraka - Rastanak s lutkama i olovnim vojnicima u poeziji Miroslava Antića / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 5-8. - Razgovor o djelu / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 69-71. - Bilješka o piscu / N.K.H.: str 72.
ISBN 86-01-01429-1

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (izabrala i priredila: Nasiha Kapidžić-Hadžić ; likovna oprema : Milivoje Unković). - Sarajevo : Svjetlost, 1990. (Sarajevo) : Oslobođenje). - 72 str. ; 20 cm. - (Mladi dani ; lektira).

Tiraž: 6000 primeraka - Rastanak sa lutkama i olovnim vojnicima u poeziji Miroslava Antića / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 5-8. - Razgovor o djelu / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 69-71. - Bilješka o piscu / N.K.H.: str. 72.
ISBN 86-01-01752-5

Plavi čuperak / Miroslav Antić ; (izabrala i priredila: Nasiha Kapidžić-Hadžić ; likovna oprema : Milivoje Unković). - Sarajevo : Svjetlost, 1990. (Sarajevo) : Oslobođenje). - 72 str. ; 20 cm. - Mladi dani ; lektira).

Tiraž: 9000 primeraka - Rastanak sa lutkama i olovnim vojnicima u poeziji Miroslava Antića / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 5-8. - Razgovor o djelu / Nasiha Kapidžić-Hadžić: str. 67-68. - Bilješka o piscu / N.K.H.: str. 69.
ISBN 86-01-01751-7

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala: Nives Kavurić-Kurtović). - Zagreb : Mladost, 1977. (Zagreb: Izdavački zavod Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka ; Vjeverica).

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). (2. izd.). - Zagreb : Mladost, 1977. (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (biblioteka : Vjeverica).
Ofset tisak.

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - (3. izd.). - Zagreb : Mladost, 1978. (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - (4. izd). - Zagreb : Mladost, 1978 (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - Biblioteka : Vjeverica).

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - (5. izd.). - Zagreb : Mladost, 1978 (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - (5. izd. i.e. 6. izd.). - Zagreb : Mladost, 1979. (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - (7. izd.). - Zagreb : Mladost, 1980. (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (biblioteka : Vjeverica).

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - (8. izd.). - Zagreb : Mladost, 1981. (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - 9. izd. - Zagreb : Mladost, 1982. (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - 9. izd. (i.e. 10). - Zagreb : Mladost, 1984. (Zagreb : Vjesnik). - 95 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).
Na predlistu: "Copyright - c 1977, 1984, Miroslav Antić".

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - 11. izd. - Zagreb : Mladost, 1986. (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).
Tiraž: 5000

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala Nives Kavurić-Kurtović). - 12. izd. - Zagreb : Mladost, 1989. (Zagreb : Vjesnik). - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).
Tiraž 5000
ISBN 86-05-00299-9

Prva ljubav / Miroslav Antić ; (ilustrirala : Nives Kavurić-Kurtović). - 13. izd. - Zagreb : Mladost, 1990. - 96 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Biblioteka : Vjeverica).
Tiraž: 5000
ISBN 86-05-00430-4

III

Моји савременици

Драган Лукић

СЛОБОДАН СТАНИШИЋ

Слободан СТАНИШИЋ, песник, приповедач, сликар, толико је слободан у својим трчањима и трагањима за лепим и веселим да га оно презиме СТАНИИИИШИЋ стално кочи, али узалуд, слободу нико да заустави.

Овај момак пише песме, говори их и сам их илуструје. Троструки мајстор.

Уме звучно да римује, да са песмом путује ко са музичком мелодијом. Сваки куцањ његове риме јесте мали песнички пуцањ, али не да уплаши, не да озледи ухо, већ да га пробуди и навикне на удар песничке риме који је сличан откуцају песниковог срца...

Нити СТАНИ, нити НЕСТАНИ СЛОБОДАНЕ.

/А и не можеш стати. Слободу нико не ухвати, не зароби./

ЗЛАТА ВИДАЧЕК

У сваком песниковом имену или презимену има симболике. У имену српске књижевнице Злате Видачек злато су њене приче у којима речима црта свакодневни живот деце а одмах потом призива машту и пише бајке. Ова скромна књижевница започела је са друговима најстарију емисију Радио Београда, ДОБРО ЈУТРО ДЕЦО, која и дан данас буди. Злата је петнаест година својим причама, дечјим песмицама, и текстовима својих колега, испуњавала емисије уз помоћ предивнога и незаборавнога цвркута глумца Миће ТАТИЋА.

Злата Видачек је била усамљено дете, (отац рано умро, мајка радница), па је у самоћи или гледала децу како се играју или је маштала, и то тада и тако започето траје годинама.

Злата ВИДАЧЕК је књижевница видарица.

IV

Изабрано из нових рукописа

Јован ДУЊИН

НОВЕ ПЕСМЕ МИЛОВАНА ДАНОЈЛИЋА

Песник, прозни писац и есејиста, са разноврсним и богатим опусом, Милован Данојлић припада најужем кругу обновитеља савремене српске поезије детињства.

Када се, крајем шесте деценије, такорећи изненада, нашао у средишту пажње читалачке публике и заинтересованих за стваралаштво намењено деци, одмах се уочило да се појавио песник нових бајки и прича из живота.

Најпре је духовитим, фантастичним и осећајним песмама–причама транспоновао градске мотиве, персонификовао ствари, оживео и приближио ликове, и на виртуозан начин исказао у дечјем песништву тада нов однос према прошлости и садашњости, друштвеним појавама, моралу, предрасудама, несхваћеном, ускраћеном, несрећном детињству. При томе је, што је могуће слободније и, рекло би се, нехајно покушао, да скине велове и позлату са неких страница историје, симбола породице, ауторитета. Залагао се за Дечју републику и за кодекс понашања одраслих, који погодује деци. У ствари, настојао је, да хумором и ведрином детињства, превлада неподопства стварности. Топлина, чистота и спонтаност казивања, стварање изванредних песничких слика, као и зналачко владање дугим "приповедним" стихом и игром сликовања, одлике су Данојлићевог песништва, које ће се и надаље одржати.

Песник је префињену осећајност, машту, игру, звучну реч, лепоту казивања, као постулате своје поетике, уткивао и у песме о пределима изван града, предграђа, варошице и села, као и у песме о даровима природе. Природа и детињство у њеном окриљу, песника нарочито надахњују и озарују. У природи је он као ботаничар са посебним склоностима: ни један отпали лист или цвет не увоштава, не пресује, не одлаже у хербаријум, већ оживљава и ставља на стабљичицу са које је отпао!

Свој повратак завичају, коренима, извору, Милован Данојлић је у поезији и најављивао и остваривао уз друге поетске преокупације. Али, када се надуже отиснуо у свет, завичајни предели улазе и у његове "лирске расправе" са светом, и значе опомену или могућност спаса од нехумане цивилизације.

У објављеним књигама, намењеним деци, и у циклусима, које уобличава, бришу се границе између дечје песме и тзв. озбиљне поезије – остају оне "наивне песме", које су довољно привлачне за све. Мисаоност, асоцијативност, метафоричност, истанчана опажања или наслућивања, уз дејство живих слика, шире духовне видике читалаца поезије.

Песник, који је једном, давно, рекао, да би се за децу писало мора се бити срећан, а то није увек случај – написао је много антологијских дечјих песама, плодова заиста срећних тренутака.

Нове песме Милована Данојлића у вези су са различитим видовима његовог досадашњег песничког стварања, а блиске су и појединим репрезентативним песмама у постојећим збиркама. Но, песник се не задржава само на познатим садржајима, обрадама, усмерењима и тоналитету. Од једноставног, описног, природног, што значи и само по себи јасног, по редоследу, који и у атару и у бескрају постоји, долази до указивања и показивања, речју и сликом, на загонетке постојања, на нужност ослобађања од рђавих мисли, порочне мисаоности, те и до залудних и жалосних трка за бољим животом и осећања саосећајности "за све прегажене и неуспеле". Новине су ту, и делимична сатиричност и извесно проширење тематике. Данојлић у песме уноси и актуелне догађаје, гастарбајтерство, државне челнике, моћнике, митоманију, опседнутост прошлошћу.

Када се после читања песме за песмом читалац врати на почетак – онда тек спознаје да једино врабац, "створење непромишљено", и само они "наивци", који по песниковим упутствима цртају пашњаке, спавају чисте савести! Међутим, песник се не устручава да и нека поређења из политике, ратних судара, претећих социјалних немира, унесе у дечју поезију, јер је уверен, да ће данашњи, телевизијски свет деце и одраслих, његове искосе, и подсмехом зачињене представе, врло добро разумети. Сазнања се резимирају у неколико одсечних дистиха.

Милован ДАНОЈЛИЋ

ГДЕ СПАВА ВРАБАЦ

Врабац, створење непромишљено, пуно ведрине
О сутрашњици не мисли и ни о чем не брине.
Бескућник, а то значи да је код куће свуд,
Он се, кад падне мрак, обично склони у дуд –
Завуче се у крошњу, која је са свих страна
Затворена и где не допиру роса, ни слана,
И ко што се, пред починак, помоли домаћин куће,
Пред спавање и он са собом процвркуће,
Затим се проврпољи, да се боље намести,
И истог часа заспи, сто посто чисте савести.

Крошња старог дуда личи на кућицу, или на
Колибу у којој је коначити милина.
Усред крошње, већ две године пребива
Укосо укљештена мотка неупотребљива.
На тој мотки, мачке се не бојећи,
Преспављује врабац (а он спава стојећи).

КАКО СЕ ЦРТА ПАШЊАК

Да се пашњак нацрта, потребна је ливада
И на њој травки шест милијарди двеста хиљада!

А уоколо, докле ти око погледа,
Треба да пасу, да се излежавају и да мучу говеда.

И пошто се то двоје на једном месту спојило,
Морате, обавезно, доцртати појило –

То може бити ђерам, или бара повећа:
Ђерам се кофом, а бара са три листа пловећа.

Јер, шта би говеда среде, или суботе једне,
Кад сунце у подне упече, а она ожедне?

Бару си нацртао, ал прсти још те сврбе:
Знак да ту фале једна или две жалосне врбе.

Врбе не мораш цртати: оне и саме могу да
Дођу, у пролеће, са ветром, ко зна откуда...

Врба је по природи упорна и задрта:
Чим негде осети воду, сама се крај ње нацрта.

А кад се једном крај баре, ил' крај реке намести
Више се не миче, ко Вацлав са Вацлавских Намјести!

Појило на пашњаку је што и круна на грбу!
Многи ће на нашој слици највише волети врбу,

И прецртавати је, а неке ће
Одушевити жаба, која с локвања крекеће.

НАЈВЕЋА ЗАГОНЕТКА

То бива у марту: једне среде, ил петка
Кад година коловрат заврти из почетка.

Између сунца и река зачне се сплетка:
Сунце је добре воље, а вода мрзла и јетка...

Ноћас је погинула зима, без пуцња, без метка,
И Врабац, по крову, већ се безбрижно шетка.

Уз плот избија трава, нежна, проретка:
Пролеће почиње од бубице, травке и цветка.

Оно нема тетке, ни јетрве, ни тетка,
Ни деде, ни прадеде, нити иједног претка.

Букти сунце: небо је отворена крлетка!
Из ничег ниче трава, зелена четка.

Шта је Ништа? Шта Нешто? Заметак заметка
Прва је, нерешива загонетка.

УЗРОЦИ НЕСАНИЦЕ

Човека између колевке и гроба
Прате многе невоље и порази,
Ал' посебна је мука и тескоба
Чекати сан који не долази!

Испод главе потуривши дланове
Чекаш га, а он се некуда измакô.
Дочекао си и испратио многе санове,
Ал' овај као да неће доћи никако!

Да се бар они некадашњи понове
Кад овај, ноћас, изводи поругу!
Избројао си све овце (и овнове!)
Што их има у срезу и у округу...

Шта би још могло да се употреби?
Чекање у мраку безнадан је посао!
Кад би се бар знала страна са које би
Мукло, на прстима, наићи могао!

Ни сан не воли кревет по спарини...
Можда се спанђао са ноћним морама?
Цариници га држе на Царини?
Изгубио се у чарним горама?

Или је већ ту, крај постеље вреле
(Не баш у цркви, него у припрати)?
Ноге га жуде и руке га желе
Ал' глава неће да га прихвати!

Сазрели су неопходни услови!
Бити ноћобдија истинска је робија:
Тело хоће и вољни су удови
Али глава одбија и одбија!

О главо, ман' се почела и начела!
Треба те дати на хемијско чишћење!
– Ал' глава, ни да чује! Лудо запела
Куд не треба, у наопако мишљење!

За ноћно превртање и напорно бдење
Једина кривицу, знај, сноси глава ти:
Она тражи неналазиво решење
И због тога теби не да спавати!

БРЂАНИ У ТРЦИ ЗА БОЉИМ ЖИВОТОМ

Кад брђанину досади у брду, извади пасош,
Дође у Немачку, и викне: "Пустите, да уђем јâ још!"
А Немци, пошто не знају брђански, пусте га
Као стручњака за дизање оловних утега!

Брђани, међутим, не могу без несреће
(Наћи ће је, па нек је у пласту игла!):
Куда год крену, несрећа их пресреће,
Где год стигну, она је пре њих стигла!

У Немачкој им смета хладноћа. Дани су на југу врели,
У родној кући узиму топло је ко у штали...
Кад су сити, опет би нешто јели,
Купе кућу, ал' и даље им нешто фали...

Годинама рмпају, а кад се обогате
Не умеју да се смире и уживају, на Северу –
Шаљу поклоне (аута, ко некад бесне ђогате)
Пашеногу и брату, куму, стрицу, деверу.

Они су се надали да ће Немачка бити Имачка
Ал', пошто дизање утега није шала, нити играчка
Повремено се враћају у околину Пљеваља
Где све, ко и обично, шкрипи и ништа не ваља!

Схвате да су погрешили, па беже напоље,
Где им није лоше, ал није ни најбоље...
Нигде није добро, а најгоре је, иначе
Кад човека туку не дајући му да се исплаче.

ПСИ И ПРОГРЕС

... Од Београда до Крешева и Прешева
Покрај пута, на стотине лешева:
Пси су жртве аутомобилске хајдучије,
Ал' у будућност не може се друкчије!

Сад то више никог и не потреса:
Пси плаћају цену људског прогреса,
А он, Прогрес, гази сваког, без речи
Ако му се насред пута препречи.

Јуре кола у хиљаду смерова,
Аутомобили бржи су од керова,
Па због тога, у овоме столећу,
Пси под аута непрестано подлећу.

А смрт, ближа напретку но назатку,
Однедавно, променила је алатку:
Оштру косу не носи на рамену,
Ауту је дала црну намену.

Мало је шта тако сулудо и надуто
И уображено, као што је ауто.
Зато су пси, верни пријатељи човечји,
Аутомобилу несклони и опречни.

Човек–возач псе је одгурнуо устрану,
Они трче за њим, док не сустану,
И уместо од човека да се одморе
Пси кевћу на аута из љубоморе.

И као што је Природа одгурнула мамута,
Човек је изневерио пса због аута,
Веран газди, пас не зна да се устави
И живот губи, због несрећне љубави.

Ето зашто возећи се, све чешће
Прожима ме дубоко саучешће
За крај пута погинуле џукеле,
За све прегажене и неуспеле!

ДА МИ ЈЕ...

Не, не верујем, да ћу икада
Скупити милион и сто хиљада
Долара, ал', да ми је толико у сефу,
Богме бих живео по свом ћефу!

Њиснуо бих од радости као осао
И дао отказ на посао,
И претпостављенима, наоко блиским,
Најзад рекао све што мислим!

Продао бих кућу и кућиште
– Боље ја, него други да је униште –
И да раскрстим целу ствар–ту
Узео бих доживотну возну карту

За све што плови, лети и кружи,
Пошао бих на северни пол, ил' на јужни,
С копна на море, с мора на копно
Пазећи, да никад узастопно

Не заноћим двапут у истој соби,
И да се не зближим ни с ким, ко би
У почетку благ као бе–мол
Могао да ми касније зада бол.

Кружио бих око земље, попут комете
Коју ништа не може да омете,
Све док горак, сâм и намћорав
Са светом не утврдим чист заборав.

Све знам како бих, али никада
Нећу имати милион и сто хиљада
Долара, па да господским кретом
Раскрстим са планетом и спољњим светом.

(У ствари, дозољан би ми био милион
За воз, за брод и за авион,
А оних сто хиљада – ситниш и малиш–
Раздао бих успут, као бакшиш).

СОНЕТ

Лежећ' на плажи, гледам у врх носа
Ја, ситна честица непојамног тока,
Негде између Кнососа и Космоса,
У поподневној тишини отока,

И мислим – зурећи помало искоса –
Док ме плаво небо гледа попут ока:
Тај свет је сплет чудесних односа,
Чак и реч тугује када је без срока...

Ништа се не миче. Да ме барем оса
На путу до свог меденог оброка
Пецне у чело, или у врх носа,
И отргне ме од овог порока

Који се зове блудећа мисао!
Крај! Сонет се сâм самцат написао!

ХЕЛИКОПТЕР И ЛЕТЕЋИ ЋИЛИМ

Кад бих имао лећи ћилим–једносед
Из летећих тањира јео бих подневни обед,
Пазећи да се, по времену рђавом,
Не сударим са летећом тврђавом.

Како би изгледао судар хеликоптера с ћилимом?
Тканина се спетља са хромираним лимом
Ћилим се кида у зупцима елисе,
Али ни хеликоптер, богами, не весели се,
Пропелер добија веома озбиљан фелер
И строваљује се у купус, ил' у целер.

Овакав судар, данас, над нашим главама
Личио би на рат између Буша и Хусеина Садама;
Поређење се намеће, ја ту ништа не силим:
Буш је хеликоптер, а Садам летећи ћилим.

Џордж Буш, који трипут дневно иде под туш,
Послао је Садаму телеграм, у којем је писало: "Куш!"

Садам Хусеин је предложио други срок
Па га је боцнуо у бок и рекао му: "Јок!"

Буш је јурнуо, ал' његов савршени радар
Открити ћилим никако не беше кадар,
А Садамов ћилим, иако беше брз као
Муња, тих се дана по небу није врзмао.

Иначе, могућно је да се хеликоптер сукоби
С летећим ћилимом, ко мува са завесом, у соби,
И тада се, (слушај, ако већ не видиш, Хомере!)
Зачује дррр *и* крррр, *као крпа кад се подере!*

НЕСАНИЦА КУВАЈТСКОГ ЕМИРА

Страх кувајтског емира
Од социјалних немира:

Кад гром пред кишу груне
Он помисли: "Ево, побуне,
Устају стари и млади,
Да шију заврну Влади!"

Кад киша ноћу ромиња
Он стрепи: сиротиња
Шапуће, у мраку, како би
Живога да га зароби!

Тек сунце, у светло раздање,
Врати му самопоуздање,
А небо, плаво ко лан,
Потврди, да је све био сан.

Ал' опет, до краја дана,
Загледа се у лица знана,
И, очију од неспавања црвених,
Пита се: "Реци ми, Боже,
Где се кује завера мучка?
Кажи, ко је завереник!
На кога се човек може
Ослонити, и у постељи од злата,
Одспавати, после ручка
Три до четири сата?"

КАРАЂОРЂЕ ПО ДРУГИ ПУТ МЕЂУ СРБИМА

Шта би рекао Карађорђе
Да одједном међу нас дође?

Да л' би нас у овим прњама, јао,
Уопште, као потомке, препознао?

Његово потомство данас пије
Соса–Colu испред Стамбол–капије,

А праунук – мука ти да га видиш! –
Пита га: "Who are you? Do you speak English?"

Цвили кочница, сикће квачило,
У два века се све изопачило.

А наопако је почело, још
Док се знало ко је добар, ко лош:

Ни онда, наиме, нису два лоша
Савладала храброг Милоша,

Већ Милош и кум, мили рођа,
Смакоше, на спавању, Карађорђа!

Прошлост је лепа само онда
Кад се у њу не спушта сонда.

У тој прошлости већина народа
Није имала ни захода,

А и сам Вожд је – о yes, o yes! –
На глави носио турски фес,

Па се не треба чудити што му праунук
У туђину оде на кулук!

СРБИ

Пођи до на крај света, до најдаљих висова и грбина
И тамо ћеш наћи бар једнога Србина!

Откако, у шестом веку, кренуше хода дрхтава
Иза Карпата – доспеше до најдаљих држава.

Отиди у Токио, у Бостон, у Рим ил' у Остенде,
Свуд ћеш открити траг, бар једног Србенде.

Једни стигоше у Бихаћ, други у Ужице
А неки залуташе у Лајпциг и у Лужице.

Од Рима до Гетеборга, од Москве до Магреба
Свуд су по један, по двојица, и чекају, ако затреба.

Ћуте и чујају, као пшеница озима,
Као семе, ил мустра, коју нико не узима.

Кад се-село, понесу гусле, и икону на дну ковчега,
И мисле да су важни, мада није јасно због чега.

Свети Сава им је пастир и учитељ у чудесима;
Горде се својим поразима, патњама и удесима!

Сви су народи детињасти и хвалише,
Само се то код Срба запажа понајвише.

Па, иако о себи имају одвећ повољан суд,
Тај луди свет, без њих, не би био довољно луд.

П.П.П.П.П.П.
(Прва подругљива песма против повратка природи)

Кажу: "Вратимо се природи!". За човека
Она је што и завичај за одсељено јато.
А шта нас то прелепо у природи чека?
Магла, и киша, и изнад свега, блато!

Јесте, рано у пролеће, нађе се и полена,
А у јесен, печурака испод трулога пања.
Ал' природа је, пре свега, глиб до колена,
Сеоско беспуће, и тупост постојања...

Понеко воли да слуша кад киша млака
Пуни ноћ (као да је ноћ дрвена каца).
Ипак, смолничави глиб ораница и сокака,
Нормалног човека у прави очај баца.

Нигде чисте стазе, ни сувог ногоступа,
Пљусак не помишља да стане, бар засада!
Природа је кал, из којег се нога с муком чупа,
А обућа се кида и распада.

Видик се затвори и више не пропушта
Светлост, и простор се испуни тихом
стравом.
Предвече, од хладноће и буљења ни у шта
Подивљаш и, ево, нос бришеш мокрим
рукавом.

Донеси Микеланђеловог Мојсија, *нико се на њ'*
Обазрети неће. (Шта он ту тражи, ког врага?)
Стави коцку шећера, ил прегршт мрва на
пањ:
За пола сата, све ће нестати без трага!

Природа, то су вам кал и јал, бува и уш,
Блатиште, које још нико није превесло!
А Град: купатило, топла вода и туш
Под којим се препородим, душевно и телесно.

V

Upoznavanje

Pavel MUČAJI

ODISANJE SOPSTVENIM JEZIKOM

Među prve značajne uspehe u kulturi Slovaka u današnjoj Vojvodini još u prošlom veku javlja se i pokušaj izdavanja slovačkog dečjeg lista.

Načinio ga je Jozef Podhradski, rođen 1823. godine u Skalici, zapadna Slovačka. Godine 1856, došao je u Novi Sad, gde je radio kao profesor gimnazije. Kasnije, kao profesor, radio je u Somboru i Beogradu. Primio je pravoslavnu veru. Umro je 1915. godine u Jagodini.

U istoriju slovačke književnosti za decu upisao se kao urednik i izdavač prvog slovačkog dečjeg lista van teritorije slovačkog etnika. Bio je to Slávik /Slavuj/, novine za slovačku decu i Zornička /Danica, Zora/, list za slovačke gospođice i momke. U časopisima je objavljivao prozu i pesme, pozorišne scenske forme, narodne i umetničke priče, brojalice, zagonetke, savete za decu i pitalice, prevode srpske narodne književnosti, čime je doprinosio zbližavanju dva slovenska naroda, prožimanju i oplemenjivanju njihovih kultura. Bilo je to 1864. godine. Novine su izlazile dvomesečno.

Njegov pokušaj, i danas vredan pažnje, nije se dugo održao. Mrežom čitalaca nisu bila obuhvaćena sva slovačka sela, što je teško postizao i dobar redakcijski tim pri tadašnjim saobraćajnim vezama. Zbog nedovoljnog broja pretplatnika časopisi se nisu održali.

Zvuči paradoksalno, ali ova dva časopisa, iako su izlazila van etnika Slovačke, i od strane slovačke književne istorije ocenjeni su kao najprikladniji, najbolji i najkompletniji slovački časopisi za decu toga vremena, jer su i najviše odgovarali psihologiji, zahtevima i interesima dece.

Posle Prvog svetskog rata i raspada Austro–Ugarske monarhije, stvorene su nove države – Jugoslavija i Čehoslovačka. Slovaci, naseljeni u južnim krajevima Ugarske, bili su sada u severnim krajevima Jugoslavije. To im je dalo nade za nov razvoj vlastite kulture. Godine 1919. u Petrovcu je osnovana gimnazija i štamparija. Život Slovaka krenuo je napred i u pogledu dečje periodike. U školskoj 1922/23. godini, u izdanju Čehoslovačkog saveza, ponovo se kod nas pojavio dečji list Zornička. Izlazio je u Staroj Pazovi, redigovao ga je učitelj Ferdo Klačik, a štampan je u novoosnovanoj štampariji u Petrovcu. Časopis je izlazio jednom mesečno u toku školske godine. Izlazio je tri godine, a kasnije je bio ukinut, opet iz finansijskih razloga, jer hiljadu pretplatnika nije bilo dovoljno da se pokriju troškovi. Slovačka deca su opet ostala bez novina, ali ne i u potpunosti.

Početkom školske godine 1927/28. u organizaciji Matice slovačke i Čehoslovačkog crvenog krsta, u gradu Martinu počeo je da izlazi dečji časopis Slniečko /Sunašce/. Za nekoliko godina časopis je postigao zavidan evropski renome. Okupio je brojne talentovane pisce, kao što su na primer, bili Razusova Martakova, Jozef Ciger Hronski, Jozef Horak, a takođe i poznate likovne umetnike, kao Jaroslav Vodražka, Janko Aleksi, Martin Benka, Jozef Hanulja i drugi. Književne priloge u časopisu, crteže i ilustracije preuzimali su dečji listovi u Japanu, Kini, Nemačkoj, Americi, Jugoslaviji. U brojnim poštanskim pošiljkama ovaj časopis dolazio je i u Jugoslaviju i preuzimale su ga slovačke škole u Vojvodini. Časopis je bio veoma popularan među decom i odraslima, ali ipak vojvođanski Slovaci su želeli da imaju svoj dečji časopis. Zato je Matica slovačka u Jugoslaviji počela da izdaje časopis za decu pod nazivom: "Naše slniečko" /Naše sunašce/. Prvi broj je izašao u oktobru 1939. godine. Izlazio je mesečno, pod rukovodstvom učiteljice Adele Petrovičove. Časopis, bogat sadržajem, odmah je prihvaćen. Njegova popularnost rasla je sve do februara 1941. godine, kada je prestao da izlazi zbog odlaska štamparskih radnika na vojne vežbe. Približavao se Drugi svetski rat.

Posle oslobođenja Jugoslavije od fašizma /a Vojvodine u oktobru 1944. godine/ "Naše slniečko" izašlo je kao prvi časopis za decu u oslobođenoj Vojvodini. Pod tim nazivom izlazio je i u prvim mesecima 1947. godine, kada je dvobroj 9–10, za maj i jun te 1947. godine dobio nov naziv u duhu svoga vremena: "Naši pionieri" /Naši pioniri/. 1970. godine promenio je naziv: "Pionieri" /Pioniri/, dobio je nov format i postao je književni. Izlazio je u tiražu od 5.000 primeraka. 1. septembra školske 1990/91. izašao je pod zazivom "Zornička".

U neprekidnom kontinuitetu izlazio je pod raznim nazivima od 1946. godine do danas. Časopis je odigrao prvorazrednu ulogu u razvoju književnosti za decu na slovačkom jeziku u Jugoslaviji.

* * *

U značajnu autonomnu oblast umetnosti, slovačka književnost za decu u Jugoslaviji, u potpunosti se razvila posle Drugog svetskog rata. Od tada ona nije više stvarana na periferiji umetničkog življenja. Nova generacija stvaralaca dečje knjige pridaje joj pun značaj, ponašajući se prema njoj profesionalno i intencionalno. To je bilo omogućeno društvenim prilikama, a i neprekidnim izlaženjem dečje periodike na slovačkom jeziku u Jugoslaviji, koji je prvi uslov nastajanja književnosti za decu. Prethodno generacija stvaralaca Nášho slniečka /Našeg sunašca/, kritikovana zbog nedorečenosti i nedovoljnog razvoja književnosti za decu, nije mogla to da učini zbog kratkotrajnosti pomenutog lista, a i Drugog svetskog rata, koji je rasturio štamparske radnike, urednike i stvaraoce. Pri stvaranju dečje knjige na slovačkom jeziku u Jugoslaviji, od Drugog svetskog rata u raznim etapama razvoja učestvovali su Mihal Babinka, Juraj Tušjak a kasnije su im se pridružili Miroslav Demak, Pavel Grnja, Ana Majerova, Ksenija Mučaji, Vjera Benkova i drugi.

Slovačka književnost za decu u Jugoslaviji odiše pre svega jezikom, kulturom i književnošću slovačkog naroda. No, istini za volju, treba reći, da su skoro svi pomenuti stvaraoci bili i učenici Gimnazije u Petrovcu, gde se predavala i čitala i češka književnost, koja je takođe imala uticaja na stvaranje umetničkog lika i pesničkog izraza kod pomenutih stvaralaca. Široko postavljen program iz južnoslovenskih književnosti vršio je takođe značajnu ulogu u poznavanju duhovnih i umetničkih vrednosti jugoslovenskih naroda. Bliskost srpskohrvatskog jezika sa slovačkim i njegovo poznavanje, omogućavalo je ovim stvaraocima, da njime i misle. Bogata štampa za decu na srpskohrvatskom jeziku bila je svakodnevno prisutna i čitana, te je razvijala njihove ambicije, rasplamsavala njihovu stvaralačku maštu i izraz. Na njoj su se takođe učili oblikovanju života, doživljaja i osećanja u umetnički izraz.

Slovačka književnost za decu u Jugoslaviji odlikuje se svim onim što i savremena književnost za decu. Igra reči, svetla, misli, doživljaja i slika, nonsens i kalambur, humor, radoznalost i bistar intelekt deteta, temperamentna kombinatorika, irealnost i muzika u dobroj kombinaciji sa lirskom naracijom, sačinjavaju kompletnu umetničku tvorevinu za decu sa svežim humorističkim efektima i iznenađenjima. Slovački pisci u Jugoslaviji neguju pesmu, kratku pripovetku, manje roman, a više scenski izraz, pripovetku o deci, životinjama, prirodi. To su njihove osnovne forme.

Svi stvaraoci slovačke dečje knjige u Jugoslaviji bili su mahom prosvetni radnici, samo nekim od njih uspelo je da nađu mesta u izdavačkoj organizaciji "Obzor". Rad u školi delovao je na ove pisce inspirativno, jer su pratili decu svakodnevno u njihovom kreativnom radu.

Mihal Babinka je posle završetka učiteljske škole u Vršcu učiteljevao u Ostojićevu, Padini, Ilovači, Kisaču. 1969. godine zaposlio se u izdavačkoj ustanovi "Obzor". Za života je objavio šest knjiga za decu. Posmrtno, u izdanju "Obzora" izašle su još dve njegove knjige za decu, delimično sa već objavljenim pesmama i kratkim pripovetkama, a delimično i dopunjene. Bio je veliki obožavalac poezije Duška Radovića, Dragana Lukića, Miroslava Antića, ali svojim se uzorima nije približio.

I Juraj Tušjak radio je kao prosvetni radnik posle završetka Više pedagoške škole u Novom Sadu. Kao nastavnik srpskohrvatskog jezika radio je u Čelarevu, Petrovcu i Bačkom Magliću. U redakciji "Naši

pionieri" /Naši pioniri/ proveo je svoj najlepši radni vek. Izdao je osam knjiga proze i poezije za decu, u kojima se dosta primećuju razni direktni uticaji drugih književnosti. Pisao je mnogo, naročito u prozi, koja kvalitetom nije ujednačena. Izuzetak čine "Kraljevske priče", koje su izašle u izdanju "Obzora" 1981. godine i koje odišu humorom narodne pripovetke.

Tušjak često oslobađa svoju fantaziju, koju vodi sporednim putem. Naivno i puno izmišlja, bez motivacije i umetničkog ubeđenja. U poeziji ne poznaje igru reči, sliku, izraz, nonsens, već mu se stih javlja kao zaključak, iskaz, formula ili saopštenje, koje treba primiti kao spoznaju, a ne kao doživljaj.

Ana Majerova, u kratkim desetogodišnjem razdoblju, od 1974. do 1985. godine, izdala je četiri knjige za decu – tri proze, a jednu poezije. Za najuspeliju treba smatrati knjižicu kratkih pripovedaka "Kada sam jurio bos." Pred kraj svoje učiteljske karijere prešla je u redakciju dečjeg lista "Pionieri" /Pioniri/. Koristeći vlastito iskustvo iz života i škole, kao član redakcije pisala je kratke pripovetke za decu, u koje je unela vedrinu i motive iz vlastitog i savremenog života. Život dece u ovim pripovetkama predstavlja kao beskonačnu veselu igru. Doživljaj je njen osnovni motiv pripovedanja.

Značajan stvaralac za decu na slovačkom jeziku je Miroslav Demak. Radi u izdavačkom preduzeću "Obzor" u Novom Sadu, koje brine o izdavanju knjiga na slovačkom jeziku. Demak nije prešao razvojni put tradicionalne književnosti, kao, na primer, Babinka ili Tušjak, već se odmah predstavio savremenom poetikom. Već na početku njegovo stvaranje obeleženo je traganjem za originalnošću. I tako Demak ne izmišlja detinjstvo, niti ga konstruiše, već domaštava na vlastiti poetski način sa novim pesničkim akcentima. Objavio je dve knjige pripovedaka, a jednu knjigu poezije za decu. Više je postigao u prozi, koja je maštovita, kao bajka. Junake priča pozajmljuje iz mitova i davnih vremena. To je vredno pažnje i interesantno za decu.

U ovom pregledu književnosti slovaka za decu u Jugoslaviji donosimo i pripovetke Pavla Grnje, učitelja iz Kisača. Javlja se kao dobar majstor kratke pripovetke iz života najmlađih učenika osnovne škole. Dobar je tvorac dijaloga, poetične naracije, situacija i interesantnih zapleta, iz kojih se vešto izvlači i ulazi u nove, interesantnije. Toplina njegovog pričanja osvaja male čitaoce koji u njegovim pripovetkama otkrivaju sebe i svoje detinjstvo, jer Grnja u njima opisuje savremeni svet realističkom metodom. Psihiloški aspekt njegovih malih junaka je plitak, ali ipak dečji i iskren.

Najmlađi stvaralac dečje književnosti Slovaka, prikazan u ovom izboru, je Ksenija Mučaji, koja piše kratke pripovetke iz života dece predškolskog uzrasta. Do sada je izdala dve knjige, jednu na slovačkom, a drugu na rusinskom jeziku. Sve što je napisala za decu, napisala je sa željom da deci pruži nova saznanja o životu i njenim malim čudima. U pričama preovladava toplina doma, radoznalost deteta, njegov intelekt pri otkrivanju malih tajni života. Veći deo njenih priča završava se jakom poentom, žaokom, kojom se rešava tajna, neki problem, ili otkriva istina o životu dečjim intelektom i igrom mašte. To je vredno pažnje. Dete intelektualno nije pasivno, igra ne služi samo igri, već je značajan i jak subjekat u svojoj sredini. Sa ovako naglašenim psihološkim aspektom svojih junaka spisateljica pronalazi sebe i originalne puteve stvaranja.

Oko petnaest stvaralaca dečje knjige na slovačkom jeziku u Jugoslaviji, posle Drugog svetskog rata do danas, napisalo je preko 40 originalnih dela. Među njima ima dosta i vrednih književnih ostvarenja, na primer, iz rodoljubive i drugih vrsta poezije, koja je nažalost bila istisnuta iz čitanki posle uvođenja zajedničkih jezgara u Srbiji, mada je bila višeg umetničkog dometa od ponuđenih tekstova u zajedničkim osnovama.

■ *Mihal BABINKA*
/1927–1974/

NA PLAŽI

Morska plaža leti
nemani je puna:
krokodila, zmajeva,
šišmiša i puma.

Zubi oštri, šiljasti
repom stalno maše,
ali ove nemani
deca se ne plaše.

Jer ta neman, zmajevi,
krokodili, pume
služe dečjoj spoznaji
stvoreni od gume.

SLANA PRIČA O JUNAŠTVU

Ko se plaši mora?
Mora se plaši mala Zora,
jer na moru su talasi,
visoki kao gora.

Ko se još plaši mora?
Pomenuću Vladka, to znam
iz jednog razgovora.
Za njega je more puno soli
so nagriza
a to boli.

A ko se raduje moru?
Tu stvari drugačije stoje;

Moru se raduje samo Lena,
njoj je ta voda
do kolena.

KAKO DA POMOGNEMO SEBI

Kada bi Miša bio kokoška
znao bi kako se traži hrana.
Evo njegovog saveta:
Treba samo zakukurikati:
Ko–ko–ko čokolada.

A kada bi bio petao
znao bi i da kukuriče
i kako se traži hrana.
A kukuriče se ovako:
Ko–ko–ko čokolada.

LASO I MASLAC

Zamahnuo je miš svojim repom
poput lasa
i povukao sa stolice
i hleb i grudvu maslaca.

Zamahnula je repom kao lasom
za njim i maca,
i povukla sebi i miša
i hleb i grudvu maslaca.

Najzad bacio sam i sam kao laso
vlastiti učkur od gaća,
i povukao sebi i miša i macu
i hleb i komad maslaca.

Posle smo se posvađali jako
za gram maslaca.
Došao je psić i zgrabio sve
i bez lasa.

ČUDAN SVET

Kako je divno
gnjurati i pod vodom biti.
Tada nikom ni sunce
neće nauditi.

Ko kao gnjurac smeo
u vodi se ničeg ne plaši,
taj je bezbedan i tamo,
kiša ga bar ne kvasi.

Ko se pod vodom
šarenim ribama divi
u čudnom svetu meduza
i školjki živi.

Slatko i kratko.

NEKROLOG ZA SVE PSIĆE

Naš stari Gari nije se našao u gospodskome rodu
ali je imao divnu njušku i najlepše ime.
Pokorno je podnosio svoju pseću sudbu i neslobodu
džentlmenski je pružao šapu i ponosio se time.

Poznavao je ljude i prema dlaci na jeziku
il prema srcu što pokazuje narav mušku.
Lično je poznavao pesnika boema u njegovom liku
i voleo malog Igora koji ga je hvatao za njušku.

Lajao glasno i dobrodošlicu želeo jutrima bez brige
a ipak završio je tiho svoj dobri život pseći;
Gde mu je grob pitam Igora iz knjige
i pesmu staru, i slutim, da će mi baš ona to reći.

JESENJA SLIKA IZ PRIRODE

Ispod kamare kukuruzovine u širokom polju napravio je zec slikarski atelje. Divno ga je opremio, a sada još lepše u njemu slika na suvom lišću kukuruzovine

Zašto baš na suvom?

Zato što zeleno lišće nije pogodno za slikanje kao platno. Bolje je za hranu dok se ne osuši.

Slika zec, slika punom parom. Slika po sećanju, jer njegova zečica neće da mu pozira. Skromna je i sramežljiva, neće da stane ispred slikarskog platna, a i ne razume se bogzna kako u umetnost.

Zbog toga mora zec da slika prema sećanju i mora i da izmišlja.

Ali njegova slika je zaista istinita. Na njoj jasno vidim Igorovog psića. Stoji na sve četiri noge u svojoj kućici i laje. Laje, ne zbog toga, što je psić, već zbog toga, što je lovački pas. A molim vas koji to lovački pas ne laje sada, kada polje miriše na zečeve i drugu divljač. Laje i laje, i rado bi sa lanca u polje. To je u redu.

Ali šta radi Igor? Igor, a to jasno vidimo na slici, priprema se za lov. Sačmarica je već očišćena, čarobnim uljem podmazana, okačena, i lovački strpljivo čeka. Čeka dok Igor pripremi sačmu, opasač, lovačku torbu, lovačke čizme, lovačku užinu, lovački nož i lovačku so. Bez toga ne bi bilo poželjno ići u avanturu, u neprilike.

E, to je dirljiva i lepa slika. Kupio bi je, ali zec neće da je proda. Čuva je za izložbu, i neće da se rastane sa njom. Zečica bi se i složila sa prodajom, ali zec ni da čuje.

Šteta.

Zaista šteta za sliku. Okačio bi je na najlepše mesto u sobi. U znak poštovanja prema lovcu Igoru. U znak priznavanja lovačkog junaštva Igorovog psića.

Kažem, šteta. Jer, šta će biti sa izložbom, ne znam. A ko zna šta će biti i sa slikom, kakva je sudbina čeka, kada će doći jaka zima. Možda će je među sobom raskomadati i podeliti zečja porodica i pojesti kao nedeljni, svečani ručak.

Ana MAJEROVA
/1923–1987/

KADA SAM HODAO BOS

Bio je vruć letnji dan.

– To je prava kanikula, – rekla je baka.

Dozvolila mi je da se izujem, a ja sam posle trčao po travi mekanoj dao dunja. Zaboravio sam na grad, školu i neobično vruć asfalt.

Posle sam napravio mrežu za leptire.

– Bar ćemo imati zdrave jabuke – pohvalila me baka.

Onda sam trčao još radosnije, hvatao sam leptire i radovao se mekanoj travi. Radovao sam se što sam bos. Odjednom, nešto me je jako ubolo u stopalo... Bila je to pčela. Nisam plakao. Dotrčao sam do bake kao strela. Baka se pobrinula za moju nogu. Izvadila je žaoku i bolesno mesto premazala presečenim lukom.

Ne znam zbog čega, ali odjednom, počele su da mi teku suze. Da li mi je bilo žao mrtve pčele, ili sam to plakao od luka?

Ni danas ne znam.

SA BAKOM PO CELOME SVETU ZA JEDAN JEDINI DAN

Bio sam iza sedam gora i sedam dolina. Išao sam po zemlji na kojoj nije bilo moguće videti čak ni pticu. Samo na krovu jedne kuće, koja je stajala na svračjoj nozi, bila je trinaestoglava aždaja. Bila je jako gladna. Plamenovi iz nosa šikljali joj sve do kućice od medenjaka. Od velike vrućine i Snežana se rastopila. U barici, koja je nastala od nje, ostala je samo zvezda sa njenog čela. Našla je Crvenkapa i uzela je za sebe. Aždaja je jela iz njene kotarice, ali sve joj je to bilo samo za pod jedan zub. Pojela je i kotaricu, popila je i vino i zaspala. Spavala je, spavala i na kraju je čika lovac ustrelio na spavanju. Bar se nije uplašila. I sada više nemam straha. Ni ja, ni moja baka. Aždaje više nema. Poslednju tabletu protiv kašlja već sam popio. Sada nam je veselo. Baš smo se pripremali sa bakom da zaigramo u Pepeljuginim cipelicama, kada je sa posla došla mama i rekla:

– Primećujem, da ti je bolest odnela ljuta Babaroga.

Posle toga igrali smo u kolu sve troje, tako, da sam i ja izgubio cipelicu. Dok ne dođe jesen, hodaću bos.

IVO I EVA

U školskom dvorištu neko je izgubio kredu. Našao sam je i bila je moja. Prepolovio sam je, a onaj veći deo dao sam Evi, drugarici iz mog razreda. Toj Evi, koja nosi bele dokolenice i crvene trake na pletenicama. Zato mi je ona dozvolila, da zagrizem njenu jabuku. Miši to nije dozvolila. Od ljutnje, povukao je za pletenice. Zato sam ga udario u leđa. Od tada se ljutimo jedan na drugog.

Drugog dana od krede nije ostalo ništa. Potrošili smo je, i Eva i ja. Pred našom kućom, na trotoaru, pisao sam EVA, EVA, EVA, a ona pred njihovom IVO, IVO, IVO. Ali kredu je imao i Miša i pisao je: IVO VOLI EVU.

O PETLU SA DUGINIM REPOM I O JAJIMA SA ZAMETKOM

Miša je već u trećem razredu, a ipak je gluplji od mene. Ismejao me. Kaže, kako ja to zamišljam: Hteli bismo da imamo piliće, a nemamo ni petla, ni kokoške, a ni jaja sa zametkom.

Istina je, da ga pre kiše nismo imali. Ali, sada je tu! Naslikao sam ga: Petla sa duginim repom. U sto boja. Okačiću ga na grančicu i pozvaću Mišu. Ali, ne odmah. Još ne. Nacrtaću i jaja, a na svako i zametak. I to ne jadan, već dva. I neka se dobro vide. Neka se Miša ljuti! Nacrtaću i plave i zelene i crne. I lila i crvene lako je naslikati.

Dok prođe kiša nacrtaću i piliće. Žute, kao bakine krofne. Kao sunce posle kiše, koje se pojavilo na nebu.

Ispod duginog luka evo, opet smo svi zajedno: Drug Miško, jato moje živine i ja.

Juraj TUŠJAK /1935–1986/

DECA SVETA

Ovaj svet stalno samo napred leti,
njegova budućnost su deca.
I ptica svoje mladunče hrani
da radost bude veća.

I tako za krila buduća
i ptica i dete stasa.
Pred njima u prostranstvu Zemlje
je budućnost njihova
i naša.

MART

Proleće se u martu javlja.
Dama–Visibaba prva, tu je.
Ali u martu moje srce
majci se najviše obraduje.

A mama ni malo ne sluti
kako je ljubim i volim.
Časnu reč dajem, a za tom rečju
i svojom čašću stojim.

KAD MOJA MAMA KOD KUĆE NIJE

Kad moja mama kod kuće nije,
samoća kod nas stalno jača.
Sama je soba, prozori sami,
i nije mi do smeha, niti do plača.

Kad moja majka kod kuće nije
i vreme stoji, ko da tinja.
O, zašto da se – i kome perem?
Ni ručak mi ne prija.

Al', kad sa posla dođe mama,
i kad je moje oči vide
u naš stan tađa sunce uđe
i sve mi od ruke ide.

Sobica naša tad nije sama,
tako je sjajna moja mama.

KAKO DOLAZI PROLEĆE

Proleće najpre dolazi u baštu
krijući se u cvetu trešnje.
Možda se menja na pupoljku vrbe,
ili se krije u rečima pesme.

Možda od njega nastaje slavuj,
jagnje, il pesma puna slasti,
il' možda pčela što stalno kruži
oko košnice u našoj bašti.

Il' pada tajno u osmeh dece
da bude tamo toplije, veće...
I majku poznajem po takvoj pesmi
i sve mi je lepša u proleće.

RASPUST

Tu je opet
naše leto
divan čas;
Na kupanje
sve zajedno
vodi nas.

Pojurimo po ispaši
u travu.
Uspeh škole

donosi nam
zabavu.

Leto, leto
nek se svako
odmori.
Neka raspust
u sjaj sunca
zaplovi.

ZIMSKI RASPUST

Prošao je zimski raspust
kao neki san.
Lep je bio ali šteta,
kratak, kao dan.

Ala smo se naigrali,
bilo puno snega;
Često smo sa sanki pali,
ali neka..., neka!

Dečacima na klizanju
radost puni oči,
neki su zaboravili
već i kući poći.

Ali sada posle igre
sve nas čeka rad,
nastavnica već nas zove
i njen pogled mlad.

O JEDINSTVENOM KRALJU

Bio jednom jedan kralj, i zbog toga što je bio jedan, bio je i jedinstven. Imao je jedno kraljevstvo, jednu kraljicu ženu, jednu kraljevsku kćer, jedan zamak, jedan presto, jednu krunu, a, uistinu, i jednu glavu. Uopšte, sve je kod njega bilo jedinstveno.

Kada je ustao jednog jutra i umio svoje jedno lice i jednu ruku, jer je onu drugu ostavio za kasnije, i jedno oko, jer, da umije i drugo nije imao volje, a kada je za doručak pojeo jedno jaje i jednu krušku, pozvao je sebi svog jedinog ministra i pitao ga:

– Kakav jedinstven program predlažeš za ovaj moj kraljevski dan?

Jedinstveni ministar izvukao je ispod svog jedinog mantila svoju jedinu svesku, u koju je beležio sve, i rekao:

– Danas imamo jedno savetovanje i jednu giljotinu. Ali, prvo će biti savetovanje.

– U redu, rekao je kralj, već smo se posavetovali, a koga treba da pogubimo?

– Kraljica hoće da napravi veliku gozbu za vaše kraljevsko visočanstvo, rekao je ministar, i naredila je, da se poseče jedna glavica kupusa.

– Pa, dobro, rekao je kralj, imamo samo jednog dželata. Gde je?

– U vašoj, jedinstvenoj kraljevskoj bašti. Baš u ovom trenutku, svojim jedinim mačem seče jednu glavu kupusa.

Ubrzo, bila je pripremljena kraljevska gozba. Kralj, kraljica i princeza gostili su se jedno za drugim, jer su imali samo jednu viljušku, koju su pružali jedno drugom. To je i bilo praktičnije, jer su imali samo jednu jednoruku kuvaricu, koja nije mogla odjednom da pere više od jedne viljuške.

Kada je gozba bila završena, svi su otišli na odmor. Najpre se odmarala kraljica, posle nje kraljevska princeza, a na kraju kralj, jer su imali samo jedan krevet. Kada su se naspavali bilo je veče, a kralj je zaželeo da spava. Ali, još je bilo potrebno da vlada.

Opet je pozvao svog jedinog ministra i pitao ga:

– Šta nam je još preostalo za danas?

Ministar je zevnuo, dremljivo odmahnuo rukom i rekao:

– Još bi bilo potrebno, da povedemo rat sa jednom muvom, koja neprestano obleće oko kraljevske krune, i svašta na njoj radi. Ali, bolje da to ostavimo za sutra.

– Slažem se, moj pametni ministre, a šta još?

– Trebalo bi još, da iz kraljevstva proteramo jednog miša, koji nam je noćas pojeo sav sir.

– To je već nešto ozbiljnije, – rekao je kralj, – Odmah privedi vojsku!

Ministar je priveo jedinog vojnika /i dželata/, vojnik je zauzeo stav mirno, isprsio se, udario o pod drvenim kopljem i rekao:

– Naredite, vaša visosti! Koga treba da pobedim?

– Jednog miša, – rekao je kralj. Noćas je pojeo sav sir. Idi i pitaj ga, zašto je to uradio? Ako je kriv, proteraj ga iz kraljevstva!

Vojnik je opet tresnuo o pod kopljem i otišao.

Kada se vratio, pitao ga kralj:

– Šta ti je rekao, zašto je pojeo sir?

– Kaže zato, što je miš.

Kralj i ministar duboko su se zamislili. Ministar je rekao da je stvar ozbiljna, i da treba o njoj dobro razmisliti.

– Miš najviše voli sir. Bez sira, jednostavno bi krepao i tu bi nam smrdeo. Ostavimo ga tu u ostavi.

Već je bila tamna noć, a kralju nije preostalo ništa drugo, osim da čeka, dok se na kraljevskom krevetu naspava najpre kraljica, posle nje princeza, a tek o svitanju, mogao je da legne i on.

Ali, kada je pošao da legne, sunce je već bilo visoko. Novi dan odavno je svanuo. Jedini ministar je ponovo došao na savetovanje. Savetovanje se završilo, i posavetovali su se tako, da ponovo moraju pozvati svog jedinog dželata. Opet su ga našli u kraljevskoj bašti. Tog trena sekao je jednu glavicu kelerabe.

Dobro je, da je kralj bio samo jedan i da je imao samo jednu kraljicu i jednu princezu. U protivnom, na kelerabinoj gozbi, teško da bi se najeli, da budu siti.

Miroslav DEMAK
/1948–/

ONO

Šta vi upravo o pticama znate?

Lete, imaju krila,
imaju perje, gnezda i jajašca u njima.

Pročitao sam četiri zoologije
i godinu dana posmatrao ptice.

O njima sam pitao šumara, seljaka i starca.
Svi su mi govorili o pticama,
a svaki drugačije.

A ja još uvek nisam znao
šta je to ptica.

Jednom sam naciljao i povukao oroz,
i mogu vam o pticama reći sve:

Ono sićušno, vlažno, ono mrtvo
to je ptica.

KAKO SE RASTE BEZ MAME

Šta će meni ovakve čitanke
a šta će meni izveštačene knjige
i časopisi u bojama
u kojima na slikama
svaka devojčica peva,
a svaki dečak veselo se smeje.
Meni do takvih knjiga stalo nije.
Ne želim
da budem vesela.
Za mene to ništa ne znači.
Zbog čega me lažu, da je moja mama
kao lastavica
oblacima odletela?
Ja znam, da ću biti

odsada sama.
Mama je umrla i nikada više
neće me podići na ramena.
O tome ne piše ni u jednoj knjizi.
U svakoj je samo sunce, cveće i tvrdnja
da je sutrašnjica sreća i za me.
Zbog čega me lažu,
kada najbolje znam,
kako se raste bez mame.

KUKURUZNA ZUBOBOLEST

Šta se to tebi dešava,
polje?
Kukuruzu su požuteli zubi
pa ga bole.
Zubaru zato
brzo javi,
da mu nove zube
odmah pravi.
Al' mora čekati;
proleće
za to će biti
više sreće.
Tek posle će se
zrnca gusta
smejati
na puna
usta.

KOGA ĆE POJESTI ZMIJA?

Video sam slike
kod slikara Joška.
Na jednoj je bila
polo
mljena kobra.
Stavih sliku u ku –
tiju.
Al' plašim se zmije
i mrtve i žive.
Šta, ako me pojede?
Mislim, da ću biti sretan,
ako što pre pobegne
kroz lomljene rime.

KOALA

Ako na drveću
sve krije lišće,
znaj, da je tu noću
pronašla skrovište
KOALA.
Da joj nebi smetala
neka budala
nepomično visi
među krošnjama.
Gle,
kakva podvala.

EMU

Na nogare postavljena
eno, stoji hrpa sena.

Vrat debeli, čudno biće,
ne cvrkuće – pre riče.

Kao tele – ptičurina
u nazivu malo slova.

Okrenuti ljudi njemu
dali su mu naziv EMU.

Pavel GRNJA
/1937–/

DVE MARICE

Poznajem dve Marice. Zajedno idu u obdanište. Odlične su drugarice. Prva Marica onu drugu Maricu zove Mica, a druga onu prvu Maca.

Danas je nedelja. Mica i Maca igraju se zajedno.

– Moj tata je kupio zamrzivač, – kaže Mica.

– Zamrzivač mi već imamo, poodavno, – kaže Maca.

– Kako se zove?

– Maca razmišlja.

– Naš zamrzivač se zove OBODIN.

– Ne znam kako se naš zove. Mislim, da se zove ALBACYGNUS.

– Tako se zove mašina za pranje rublja.

– Ne znam kako se zove naš zamrzivač. Pitaću mamu.

– Ja znam kako se zove i naš usisivač.

– Kako?

– OMEGA.

– Omega?

– Da.

– Tako se zove sat moga tate.

– Sat?

– Da.

– Nisi to pobrkala?

– Šta?

– Pa to, da je to sat tvoga tate. Sat nema ime.

– Ima. Sve ima svoje ime.

Sada razmišlja MIca.

– Mače ima ime, zove se Cila, pas ima svoje ime, zove se Lajko, Jurko iz komšiluka takođe ima ime, zove se Jurko. I moja lutka ima ime, zove se... Kako se zove tvoja lutka?

– Koja?

– Ona, koju ti je kupio tata.

– Elenka.

– Moja se zove Luče, ali to nije lepo ime. I ja ću svoju lutku da zovem Elenka.

Jedan trenutak razmišljanja.

– Neka se tvoja lutka zove drugačije – kaže Maca.

– Zašto?

– Zato što se moja tako zove.

– Ne mari.

– Ali ja neću da se i tvoja lutka tako zove.

– I moja lutka je isto toliko lepa koliko i tvoja.

– Da, ali kada ti zoveš tvoju lutku, kako će moja Elenka znati da ne zoveš nju, već tvoju lutku?

– Hoću da se i moja lutka zove Elenka.

– Ja neću.

– Vidiš li, kakva si ti, uvek hoćeš, da bude tako kako ti želiš.

I, posvađale su se. Maca je otišla kući. Bio je lep, sunčan dan. Ljuljaška, okačena na dudu, bila je sama i tužna. Došla je kod nje Mica, ljuljala se, i izašla na ulicu.

– Mico!

– Da!

– Znam kako se zove naš zamrzivač.

– Kako?

– Naš zamrzivač se zove GORENJE, ima dve zvezdice.

– A naš se zove OBODIN.

I već su zajedno. Igraju se.

UDAĆE SE ZA NJEGA

Prva Marica je pogledala oko sebe i, kada je videla da nema nikoga u blizini, pitala je onu drugu Maricu:

– Imate li kod kuće gramofon?

– Imamo televizor.

– To znam, ali pitam, da li imate gramofon.

– Nemamo, ali ćemo ga kupiti, kada moj tata zaradi novac.

– I moj tata će kupiti gramofon.

– Cirokovi imaju gramofon. Ankica neprekidno sluša pesme.

– Ankica je velika, sama odlazi u bioskop.

– Kad porastemo, i mi ćemo same u bioskop.

– Mene je Ankica pozvala kod njih. Slušali smo pesme. Pevao je Đorđe Marjanović.

– Đorđe? On mi se jako dopada. Svakog dana ga gledam.

– Neka i moj tata kupi televizor kada zaradi novac!

Trenutak ćutnje. Danas je nedelja, ne ide u obdanište. Igraće se kod kuće.

– Hoćeš li me pozvati kod vas, kada peva Đorđe?

– Pozvaću te, i prošli put sam te zvala, kada je pevao ali ti si otišla.

– Morala sam, stalno su igrali fudbal. Dopadalo mi se kada su igrali balet. A i mama me je već zvala da dođem kući.

– Mico, nemoj da kažeš nikom.

– Molim?

– Obećaj, da nećeš nikome reći.

– Neću.

– Ja volim Đorđa.

– I ja ga volim.

– Ali, ja ga volim tako, da ću se i udati za njena.

Prva Marica je ćutala.

– Već sam to rekla i mami.

– A šta je ona na to rekla?

– Smejala se, mislila je da se šalim. Onda sam joj to još jednom ozbiljno rekla, a ona se opet smejala. Pomilovala me je po kosi i rekla: "Golubice moja mala, i još što–šta slično, kao da se ona nikada nije udala za mog oca.

– I ja bih se udala za Đorđa, – rekla je druga Marica, – ali, pošto si ti moja drugarica, udaću se za nekog drugog.

Posle toga, dve Marice su pričale o popodnevnoj šetnji. Proleće je. Ići će na groblje da skupljaju ljubičice.

KIŠOBRAN

Drugoj Marici je mama kupila kišobran, lep, žut, kao sunce. Stajao je u kutu predsoblja pored maminog i tatinog kišobrana, jer kiša nije htela da pada. I nije padala.

Posle izvesnog vremena požutelo je lišće na drveću. Ujutru je po lišću šuštala kiša, a takođe i po Maricinom kišobranu, kada je pošla u obdanište.

Kada je pošla kući, kiša je prestala. Sijalo je sunce, a Marica kišobran nije ponela. Tek kod kuće setila se da ga je zaboravila u obdaništu. Šta da se radi, vratila se po njega.

Sledećeg dana, takođe je bilo kiše, a pred podne pojavilo se sunce, a Marica je opet zaboravila kišobran.

Ali, sada se nije vratila da ga uzme. Mislila je da će je kišobran pričekati do sutra, jer možda kiše i neće biti.

Kod kuće je njena mama pripremala palačinke. Marica se radovala već i mirisu.

– A gde ti je kišobran? Pitala je mama.

– Kišobran?

– Da, kišobran.

– Kišobran je ovde – pokazala je ćerka na sebe, a Marica je zaboravljena u obdaništu.

– Dakle, kišobran je došao sam, a Maricu je zaboravio u obdaništu?

– Da.

– Šteta. Tako ukusne palačinke, a Marica neće moći da ih jede.

– Zašto? – Iznenadila se Marica.

– Pa zbog toga, što je zaboravljena u obdaništu.

– Ali, kišobran je ovde.

– Kišobrani ne jedu palačinke, on mora u predsoblje, gde su i ostali.

Marica se zamislila, pa je otišla u obdanište po svoj kišobran.

JURKO JE POSTAO UČENIK PRVOG RAZREDA

Danas je u školi neobično živo. Stariji učenici viču, smeju se i sudaraju se u hodniku.

U hodniku, na velikoj tabli crvenim slovima piše: "Dobrodošli učenici prvog razreda." A pored toga, obešene su najlepše slike, kakve Jurko u životu nije video. Ljuti se na starije učenike, koji ne obraćaju

pažnju na te slike, viču i neprekidno ga zadirkuju, pitanjima, koja će biti njegova učionica, koja će ga učiteljica učiti i tako stalno. Jurko ništa ne razume, a i nije u stanju da misli odjednom na toliko stvari.

I evo, učiteljica proziva učenike prvog razreda imenom i prezimenom.

Jurko ulazi u učionicu, a tamo ga već očekuju mnogi poznanici iz obdaništa. Miša Agat nastoji da sedi u prvoj klupi, o čemu živo raspravlja sa obe Marice. To se Jurku ne dopada, a da tu nije učiteljica, sigurno bi otišao kod Miše i oterao ga. Sigurno ne bi više želeo da sedi u prvoj klupi.

Učiteljica im je nešto pričala, posle i pevala. Jurko je slušao. Činilo mu se da to i nije stvarnost. Da je to samo san. Divan san.

Brzo se javilo zvono i na hodniku je ponovo bilo živo.

I Jurko je izašao iz razreda. Na hodniku je primetio Palja Slivku iz drugog razreda.

– Paljko! – dozivao ga. Znaš koja je moja učiteljica? Ona sa zlatnim zubom i u najlepšoj haljini.

Ksenija MUČAJI
/1940–/

MAJČINO SRCE

Noć je. Mesec zaviruje kroz prozor u sobu i miluje Sonju po licu.

Sonja spava. Mesec joj se zavukao u zlatnožutu kosu i tiho joj šapuće:

– Reci, Sonjice šta bi htela da budeš? Sve ću ti ispuniti!

– Hoćeš li da budeš princeza u zlatnome zamku?

Sonja se okreće na drugu stranu.

– Ili, voliš da budeš dobri čarobnjak? – Nudi joj mesec svoje usluge

Sonja odrično vrti glavom.

– A da li bi htela da budeš šumska vila u haljini od perja? – pita je mesec.

Sonja se osmehne i šapuće:

– Htela bih da budem kao moja mama, jer moja mama ima najbolje srce na svetu.

LEVA OLOVKA

Ove jeseni Janko je pošao u obdanište. To mu se jako dopada i ponosi se time. Mama mu je kupila novu torbicu u kojoj uvek nosi svoj lončić i maramu sa lepim vezom.

Ponosno ide ulicom, a kada ga pitaju kuda to ide, veselo odgovara:

– U školu.

Pas ga svakog jutra isprati iz dvorišta na ulicu. Pritom veselo vrti repom i skakuće. Kao da želi, da ga poljubi. Janko mu to ne dozvoljava.

– Pazi, Dunčo, ne skači,uprljaćeš me.

Ali, u svemu ovome najvažnije je to, što Janko ima najbolju učiteljicu. Zna da priča najbolje priče i peva najlepše pesme. I film im je već pokazala. Bio je neobično smešan. Janko razmišlja: "Učiteljica mi se uvek lepo osmehuje. Sigurno me voli. Ali, zašto mi onda uvek da levu olovku, kada svi pišu desnom? Zaista mi nije jasno, razmišlja Janko.

ČAROBNO ZVONO

Sunce sija. Sva deca su vesela. Janko i Marica odlaze do reke da se kupaju. Anica i Jarka igraju badgmington. Svuda je puno dece.

Jurko odlazi sa kravom na ispašu. Tamo je manje dece. Zato je i pomalo tužan. I jednom, kada je tumarao sa kravom, našao je čarobno zvono.

– Aha, – pomislio je – neću više biti sam.

Zazvonio je zvončićem jednom, a na kruškama i jabukama počeli su da sazrevaju plodovi. Zazvonio je drugi put – a na drveću je počelo da žuti lišće. Zazvonio je i po treći put. Zvonce su čula deca i pošla su u školu. Tamo je već sve bilo spremno za njih.

Deca su se čudila zašto je raspust bio tako kratak. A Jurko je samo zvonio, zvonio svojim čudesnim zvoncem.

VI

Освітьена

Радомир ЖИВОТИЋ

НЕОБИЧНА АНТОЛОГИЈА ПОЕЗИЈЕ ЗА ДЕЦУ

(Слободан Станишић: ОТКУД ДОЛАЗИ ВЈЕТАР, Антологија црногорског пјесништва за дјецу, "Траг", Титоград, 1991)

У последњих пет година добили смо више антологија из књижевности за децу, него за претходних четрдесет. Многе антологије су вредне хвале, посебно оне сачињене стручно, на основу јасних критерија, а биле су и неопходне. Антологије су захвална издања, означавају стваралачке домете у извесном периоду, истичу вредност појединих писаца, омогућавају деци – читаоцима, да брзо и прегледно уживају у најбољим достигнућима, а корисне су и за наставно-педагошку праксу. Тако смо добили антологије југословенске поезије за децу, југословенске приче, антологију хумористичне приче, антологију родољубиве поезије, па нонсенсне поезије итд. Индикативно је, да последних година, мада књижевност за децу не признаје територијалне границе, политичке, језичке и друге разлоге – као што и уметност, уопште, не зна за границе, све више добијамо антологије с националним обележјима. Једна од таквих је и С. Станишића – антологија црногорског пјесништва за дјецу.

Критички писати о антологији, ризичан је посао, колико и сачинити је, јер је антологичару на располагању један или више критерија, па чак и субјективни укус, а о укусима, познато је, не треба расправљати. Антологичару је дозвољено све и ништа, па зато, с пуно разлога верујемо састављачу ове антологије, да се латио "незахвалнијег ни љепшег посла".

С. Станишић у уводу "Вама, који волите пјесме" указује, шта га је руководило при састављању ове антологије. То су у првом реду етничка обележја: част и поштење, чојство и јунаштво, поштовање и поверење, гостопримство, нежност грубих и слабост јаких. Мален црногорски простор, признаје састављач, измешан је – јер има и морску обалу, орканске висове и сурови крш, али и плодне оранице, језера и пашњаке, а све то више говори о нарави, него што означава географски појам. Отуда је у овој малој антологији толико обиље тема и мотива.

У пет циклуса (Оловка за плаву пјесму, Роморе звијезде, Гдје је срећа, Летјећемо чим затреба, Сунце је у завичају), чији су називи изричито метафорички и не упућују јасно на тематски одбир, обухваћено је 25 песника (старије и млађе генерације) и 71 песма. Највише су заступљени: Душан Ђуришић са 6 песама, Мишо Одаловић са 5, Иван Цековић, Велимир Милошевић, Слободан Станишић и Драган Радуловић са по 4 песме, а остали са по три или две песме. Одабрани песници су стамени Црногорци, неки су Црногорци по пореклу, који живе у разним градовима, али су сачували и негују црногорски дух. Ту је и јединствен црногорски јекавски изговор.

Темама и мотивима у овој антологији се не може приговорити. Песме су груписане, с малим изузецима, управо према том критеријуму. Тако се у првом тематском циклусу *Оловка за плаву пјесму* садрже песме, у којима се слави лепота родне куће, ћачко другарство, лепота завичаја, сусрет с морем, годишња доба и однос деце и одраслих. У другом циклусу *Роморе звијезде* срећемо љубавне и родољубиве мотиве (Дјеца су војска најјача, Црна Гора, Има једна земља, Вечерас долазим касније кући, Како се каже: ја те волим...). Занимљиво је, да је овде сврстана и песма Витомира Николића, посвећена Бранивоју Ђорђевићу "ПИСМО МОЈОЈ

УЧИТЕЉИЦИ", која је и за децу и за одрасле, песма за сваку антологију, која најбоље доказује да строгих граница у књижевности нема.

Песме трећег циклуса *Гдје је срећа* претежно славе дечју игру, машту, љубав старијих према деци и прве знаке дечје љубави.

Однос родитеља према деци, деца и одрасли, мотиви су четвртог циклуса *Летјећемо чим затреба*. Ту доминирају углавном песме М. Одаловића (Мама је глагол од глагола радити, Сунце, Одбрамбена...), Д. Ћулафића (Писмо) и С. Вуковића (Поздравите мога тату). Ова последња, као и неке претходно наведене (Дјеца су војска најјача), добила је своју мелодију, а то је већ доказ више о савршеној хармонији.

О петом циклусу *Сунце је у завичају* не може се говорити као о неком јаснијем тематском јединству. Ту су песме о одрастању, песма о дуги, о тати и мами, о чобанчету, о мору и ветру, о дечјем инату (Чорба од спанаћа). Занимљиво је, да се антологија закриљује управо са два дечја љубавна мотива: Звјездан и Мира и Водимо цуре на тенис. Први знаци љубави можда су наговештаји одрастања, па је управо с том поруком антологичар и завршио ову симпатичну књигу песама за децу.

Похвално је, што антологиа садржи и "Биљешке о писцима", јер су ови подаци од користи наставницима и васпитачима, посебно кад је реч о биографским и библиографским подацима млађих песника.

Антологија С. Станишића, у целини посматрано, заслужује пажњу дечје читалачке публике, а и критичара књижевности за децу. Она је вредна као покушај да се представи поезија за децу карактеристичног поднебља (црногорског), али то не значи, да је она и антологија песника. Многи песници из ове антологије имају и много вреднија песничка достигнућа, а може се поставити и питање о равномерној заступљености (извесно "попуштање" састављача неким песницима). Најзад, пошто је готово свака антологија ствар субјективног укуса и опредељења - остаје нам да констатујемо састављачеву смелост и спретност, да се лати оваквог осетљивог и ризичног посла, а дечја читалачка публика ће на прави начин знати, да оцени њене вредности.

Драгутин ОГЊАНОВИЋ

НА ФОНУ КЛАСИЧНЕ БАЈКЕ

(Тиодор Росић: Долина јоргована, СКЗ, Београд, 1991.)

Као у животу, и у бајкама је свака радња *провера* и *доказивање*, али је модел провера и доказивања у њима хипостазиран чудесним сликама, немогућим ситуацијама и надреалним збивањима. Он, једноставно, поставља захтеве, у којима, до постигнућа циља - бити ил не бити – нема алтернативе.

Садејство моралне, психичке, интелектуалне, физичке и вољне стране личности, у бајци има одлучујућу улогу. Будност и усредсређеност ка тежишту жућеног, не допуштају, да затаји ни један од тих чинилаца. Утирући пут делатном и борбеном принципу, они успостављају склад свих тих механизама и раде на њиховој упоредној активизацији. Наклоњена искушенику, космичка правда не допушта потонуће праведникових напора. Она га спроводи између свих Сцила и Харибди, психички и морално заштићеног, сазнајно обогаћеног, људски потврђеног и интегрисаног. Савлађујући све тешкоће и преболевши све патње, јунак бајке посведочује, да је достојан љубави, за коју се борио, и среће, коју је заслужио.

Творене на предлошцима народних легенди, предања и националне историје, уз знатну дораду маштовне имагинације, бајке *Долине јоргована* Тиодора Росића су својеврсни рефлекс неоромантике, враћање фолклорној им-

агинацији, традицији и митском оболу представе о свету. Иако таква, представа црпи грађу из надреалног и метафизике, она се ослања на извезне елементе збивања, која су се догодила, или се о њима сачувала у народу представа, стицана на основи предања.

Уз бинарност сукоба злих и добрих сила, класична бајка подразумева и активност натприродних бића и чаробних предмета. Извесне асоцијације, па и коришћење симбола из словенске митологије, у Росићевим бајкама доприносе архаизацији језичке и имагинационе бајковне стварности. У томе, између њега и Иване Брлић Мажуранић, која је – преко Афанасјева – радикалније користила словенску митологију, постоји извесна асоцијативна веза. И Росићеве бајке су својеврсне *приче из давнине*, које, на основама чудесног, творе митски свет, заснован на необичном у разноврсним облицима његовог манифестовања.

Росић одступа од класичне бајке тиме, што просторно-временске координате означава и што ликове именује. У свему другом, његова се слика ослања на фолклорну имагинацију и следи њену поетику. На тој основи он активира *свој свет* у коме чудесно, гротеска, метаморфозе и други типолошки бајковни елементи имају знатну улогу.

Непрекидно на путу, његови јунаци се, суочени са тешкоћама, хватају у коштац са њима. И кад им физички нису дорасли, по моделу деловања бајковних механизама, они тешке загонетке приводе разрешењу. Један од таквих путева је, свођењем резултата, у бајци *Језеро на Мокрој гори*, обухваћен реченицом: "Путовали су преко девет мора, с пролећа су стигли у град Костур, почетком лета у Каменград, с јесени у град Дрвеник, с првим снеговима дошли у град Јелеч".

Дуготрајне и исцрпљујуће борбе су друга значајна карактеристика Росићевих јунака. Рељу Крилатицу, на пример, после једне такве борбе против цара мрака Тројана, обузме сан и он спава три дана и три ноћи.

Неке бајке Росић дослојава објашњењима - легендама. Предложак фолклорне легенде у бајковној структури *Три ковчега*, после Драгутиновог уступка престола брату Милутину, резултира у финале, које објашњава настанак места Отес и назива цркве Измирна (Отес, зато што је, на месту где је краљ сломио ногу, отесана утега, а Измирна, зато што су се у том храму браћа измирила.)

За разлику од митских прича о остављеном детету (Едипу, Мојсију и другима), бајковно остављено дете, иако спасено на сличан начин, после низа тешкоћа, пронађе путеве за срећан повратак породичном кругу из којег је одстрањено, што је случај и са Росићевим јунаком у бајци *Језеро на Мокрој гори*.

У бајкама постоји непорецива логика ланчаности узрочно-последичних веза, у којима би искључивање бар једне алке пореметило развојност тока радњи. Њихов јунак се остварује кроз бајковни морал, бајковне ситуације, градацијске радње и тешкоће, из којих проистиче логика тријумфа. Његова доброчинства и жртве добијају адекватну повратност.

Као и класична бајка, и Росићева не допушта олако стицање удобног и лагодног живота. С обзиром, да човеку ништа унапред није дато, ни загарантовано, она заговара идеју, да све треба да се стекне и – заслужи. Отуд је инсистирање на раду и доследној борби за самопотврду и интеграцију личности, основна претпоставка остварења задовољстава и среће. Упркос тешкоћама и честој угрожености јунака, бајке не остављају без утехе, и уверења, да из сваке, и наизглед најбезнадније ситуације, има излаза.

Иако слични у много чему посебно у чудесном и страшном – кад се затекну на истом тематском терену, мит и бајка воде супротном смеру. У миту витла и одлучује судбина, у бајци су на делу вера, воља и свест јунака. У миту зло нараста, у бајци се обеснажује. У миту је све унапред решено на штету јунака, у бајци му

предстоји борба, у којој се победа очекује и остварује. Епилог бајке је награда и победа, а епилог мита казна и трагика. У миту су усуд и проклетство, у бајци су на делу праштање и благослов. У миту дејствује *трагична кривица*, у бајци *космичка правда*.

Тиодор Росић збивања својих бајки смешта у национални, прецизније у завичајни простор. Све што се збивало, у историји и легенди тога простора – од Стефана Првовенчаног, преко његових синова и потомака – у *Долини јорговану* је ревитализовано сликом збивања са сјајем легенде и дражима бајковне структуре имагинације. Бајка, која је позајмила назив књизи, одсликава последње године краљевог живота, његово тражење свете воде за повратак вида и, с тим у вези, понашање његових синова. Прошавши кроз сва искушења, најмлађи, Урош успева да у далекој земљи пронађе свету воду и, да је, упркос препрекама добије. Захваљујући њој излечи анжујског принца, зашта му краљ подари руку принцезе Јелене, али му старија браћа подвале, узму воду и себи припишу жртвовање за оца. Краљу се, после извесног времена у сну прикаже подвала и он старије синове лиши владавине, а најмлађег постави за наследника. Очигледно, Росић користи легенде о светом Сави и, у бајци, сведочи о деловању свеца са моћима мојсијевско-исусовским до епилога који говори о измирењу и праштању у духу јеванђеоске идеје о греху и кајању.

У боју против демонског, бајка је на страни божанског. И у њој се бије битка за идеал као и у трагедији, али је резултат супротан: трагични идеалист страда, јунак из бајке тријумфује. Као у класичној бајци Росићеви јунаци резултате својих борби крунишу победама, свој унутрашњи космос озаравају утопијским светлостима задовољства, радости и – среће.

У бајковном систему односа према свету нема наметања избора, чиме се – како би рекао Бруно Бетелхајм – "помаже деци да развију жељу за вишом свешћу". Та *виша свест* је квалитет, коме се тежи, и који ни у једној књижевној врсти није тако подстицајан.

Наративно окренута прошлости, бајка је интенционално усмерена будућности. Из ње се метафизичка и симболичка слика борбе дâ превести на језик стварности. У том смислу, Росићеве бајке испуњавају захтеве виталне поетике, поетике наде и веровања у подношљивији живот и смисаонији свет, на чему класична бајка темељи своју причу.

Велиша ЈОКСИМОВИЋ

ВИШЕЗНАЧНА СЛИКА СВЕТА

(Радомир Андрић: "Козје грозје", "Лаковић", Сарајорци, 1990.)

Једна од карактеристика савремене српске поезије за децу јесте неуниформност и постојање различитих токова. Ти се токови крећу од традиционалног приступа, који је пуну афирмацију досегао већ у Змајевом опусу, и који, у основи, није био затворен за нове приступе, до сасвим модернистичке поетике, чије зачетке налазимо у поемама Александра Вуча "Подвизи дружине Пет петлића" и "Сан и јава храброг Коче". Поезија Радомира Андрића, иако се, условно речено, налази између ова два тока, представља аутентичну појаву, јер Андрић о традиционалним питањима проговара особеним гласом, блиским модерној читалачкој осећајности, што је препознатљиво и у збирци песама "Козје грозје".

Андрићеви стихови се не заснивају, као што је то код великог броја савремених песника, на досетки, парадоксу и нонсенсу, мада има и таквих елемената, него представљају својеврсну поетизацију дечијег искуства и лирски доживљај минулог, песников повратак изворима детињства. Емотиван набој Андрићеве поезије

наслања се на чврсту биографску подлогу, али то не значи, да је она тиме условљена и спутана, већ је то значајна претпоставка за њену тематску и мотивску разгранатост. Богатство разноврсности, посебно је присутно у првом циклусу књиге "Козје грозје". Дечији свет је испуњен спознајом малих ствари, које су само привидно и само на почетку непознанице. Песник, у песми "Забуна", по којој је насловљен цео циклус, прати градско дете, које долази у село са неким пословично погрешним представама ("мислио сам да ми у граду / добијамо млеко од чика Свела, / а тетка ми је рекла / да се млеко добија / од краве"), што изазива забуну, али и позива на размишљање, после чега се јавља "аха" ефекат, радост откривања. Исти мотив, усхићења, због спознаје непознатог, присутан је и у песми "Златиборски ђаци први пут на мору".

За Андрићев поетски поступак и израз, посебно је карактеристично више кратких песама ("После кише", "Кошава", "Песма старих дунавских аласа", "Хлебозар"), састављених из једне синтаксичке целине, једне мисли-слике, која буди низ асоцијација. У некима од тих песама, лапидарно су изражене сељакове стрепње и надања: "Мање на јулском сунцу / зри пшеница, / више у дубини / сељакових / зеница". Једноставност израза Радомира Андрића произилази из његовог непосредног односа према немирима и слутњама малих људи - ратара и аласа, али и из чистог и дубоког доживљаја природе. У збирци "Козје грозје" преовлађују дескриптивни елементи, а готово описи јесењих пејсажа, атмосфере и детаља ("Снимак из новембарског фотоапарата", "Јесен гони циркуска кола", "Мала фотографија јесени", "Још једна јесења песма"). Песма "Јесен гони циркуска кола", свакако једна од најуспелијих Андрићевих песама, представља праву чаролију речи и слика. Све је у њој на граници између стварности и маште, између туге одласка и снова о минулим радостима. Цела песма је контраст светлости, која се носи у сећању, и сивих јесењих боја, због којих се лето доживљава као "циркуска варка'. Контраст се прелама у очима дечака, који посматра одлазак циркуских кола: "Одлазе некуд / шарена кола/ и румен бледи / кловну на лицу, / за њима јесен / изнад топола / осмех претвара / у измаглицу". Изненађује, можда, с обзиром на читалачку публику, којој је намењена, што у овој, а и у још неким дескриптивним песмама, поготово у "Још једној јесењој песми", провејавају суморни тонови. Но, то је, истовремено, и најбољи доказ, да Андрић не жели младом читаоцу, да представи идеализовану слику света, већ је приказује у свој њеној вишезначности и разноликости.

Песме "Ђубретарско царство" и "Питање у срцу загађеног града" захватају еколошку проблематику, али у њима налазимо и сатиричну жаоку. Својим ритмом, изразом и оштрином, песма о "цару-ђубретару", чија се величина власти мери на основу количине трулежи у његовом царству, следи најбољу традицију српске сатиричне поезије, Змајеву, или још можда и више, сатиру Војислава Илића ("Само пази да олако / не останеш / без свог железа и путира / када народ у двор уђе / и прво те истушира"). По тананости лирских трептаја, овој песми је сасвим супротна песма "Шиваће срце", у којој је Андрић испевао необичну метафору о мајци. Мајчина љубав зацељује све ране, окрепљује и бодри; иако нема шивачу машину, мајка има "шиваће срце" и понекад "крпи подерану душу".

Циклус "Садруг" садржи шеснаест лирских портрета Андрићевих савременика, што представља посебан ауторски приступ у српској поезији за децу. Портрети се односе на неки детаљ из биографије познатих песника, било да се ради о одређеном периоду њиховог живота, било о препознатљивим мотивима и пасусима из њиховог књижевног опуса. Песме о песницима и песмама откривају низ појединости: Десанка никуд не полази без шешира "направљеног од лептира и од снова", душа

Душка Радовића је "добро јутро граду", "златне пчеле" напајају речи Момчила Тешића, које он претаче у здравице деци, свици живе у живици, али и у поезији Добрице Ерића... У неким текстовима има и истанчаних ставова о поезији самих песника, па се тако, у песми: "Како расте трава", констатује, да је Стеван Раичковић "песник сваког трена". Песме: "Крајпуташи" и "Шетња са Петром Пајићем", успостављају континуитет са прошлошћу. На крајпуташима, чије је поруке Бранко В. Радичевић верно записао, налази се памћење Србије, а у разговору са песником Пајићем поставља се питање о смислу живота: "Ноћ је хладна, / а ми без капута, / Петар Пајић распричан / о деди, / који гине неколико пута / на испиту: / зашто живот вреди?" После таквог разговора, Ваљево, у очима шетача, постаје веће, Колубара дужа и шира, а планина Медведник, као да "слободу сања" на рамену јунака. Очигледан је Андрићев нов приступ родољубивој тематици. Андрић прилази родољубљу као етичкој категорији и темељној вредности, на којој почива индивидуална и колективна свест и која није изнад других животних вредности. Његове су песме лишене неискрене узвишености и паролаштва - једне линије, која се дуги низ година провлачила у поезији за децу. Отуда је, иако неочекиван, сасвим логичан и функционалан хуморни обрт песме "Шетња са Петром Пајићем" ("Ипак би нам добро дошла љута, / уз пут негде, / онако, са ногу").

Циклусе "Забуна" и "Садруг" уоквирују два текста: уводна песма "Козје грозје", која својим необичним бојама и аромом, позива на авантуру читања целе књиге и завршни прозни текст "Труба у августовској ноћи". Овај лирски запис о радозналости, са доста наративних пасажа, представља синтезу збирке "Козје грозје". Повратак у родну кућу, песника неизбежно враћа у детињство, у непрекидну потрагу за сном и вечну потребу повратка светлости звезда, јер се једино у светлости и висини дечија, а и песникова радозналост и може родити.

Радомир Андрић је место у литератури за децу стрпљиво стицао збиркама поезије: "Чавке постоје због слова Ч" (1977.), "Крила за висину" (1981.), "Питалица са Звездаре" (1987.), "Под златном леском" (1988.). Ако је тачно тврђење, да песник пи́ше увек само једну песму, дакле, да постоји континуитет певања и развоја, онда збирка "Козје грозје" представља репрезентативни део већ сада обимне и значајне Андрићеве песме за децу о и деци. Смемо ли, на крају, устврдити, да текст: "Труба у августовској ноћи" најављује неке нове - прозне – могућности Радомира Андрића?

Драган ЛУКИЋ

НЕВЕНКА ЧУТУРИЋ: ПРВЕ ТРИ ГОДИНЕ ЖИВОТА

Научно-популарна библиотека за родитеље, Школска књига, 1991.

Угледни стручњак, педијатар и психолог, уз то хуманиста, доц. др Невенка Чутурић, објавила је у "Школској књизи" у Загребу једну изузетно лепу и добру, научно-популарну књигу за родитеље: ПРВЕ ТРИ ГОДИНЕ ЖИВОТА. Иако је тема књиге веома стручна, научничка, ипак је све у њој испричано тако, да делује као бајка, као велики и лепи еп о животу, о детету, о мајци и оцу, о свима онима, који окружују дете. Кратко, јасно, прецизно, уверљиво, сугестивно, аутор износи низ чињеница о детету и како га неговати у његове прве три године живота, које су за свако дете пресудне.

Ако се током прве три године живота достиже педесет посто укупног човековог развоја,

онда важност ове три године, самим тим, постаје огромна. Пресудни значај овог периода одлучује, хоће ли дете од три године имати своју прошлост, живети здраво и срећно у својој садашњости и имати пред собом велику, дугачку трајнотрајну будућност.

Увек сам ценио школски буквар, као прву и јединствену књигу почетка живота сваког човека, мислећи притом на почетак умног код човека, интелектуалног и радног. Сада то исто поштовање дајем и књизи Невенке Чутурић: ПРВЕ ТРИ ГОДИНЕ ЖИВОТА, односно, проглашавам је за *родитељски буквар* без којег се не улази у брак, без којег се не ствара дете, јер је стварање детета високо животно-естетски чин, чин љубави и најјачег емотивног доживљаја човека.

Родитељ мора бити обавештен о подизању детета, јер мајка и отац, који имају дете јесу највећи велепоседници на свету, најбогатији грађани, дете је највредније имање, које се може стећи и имати. Добити дете значи бити одликован највећим животним одликовањем: орденом детета. Зато је велика одговорност родитеља и они се морају обавестити о својој родитељској дужности, морају се "школовати" за подизање детета. Љубав је једно, а знање није друго, већ има вредност, колико и сама љубав према детету. Књига ПРВЕ ТРИ ГОДИНЕ ЖИВОТА пружа знање и обавештава, како и зашто бити уз дете, разумети га, усмерити га, а притом оставити његову индивидуалност неокрњену. Ова лепа књига треба да се нађе у сваком дому, али и у свакој установи у којој се ради са децом.

Томе АРСОВСКИ

ИЛУМИНАЦИЈА ДЕТИЊСТВА

(Данило Коцевски: "ХОЋЕМО ЛИ КОД ЏО-а", роман, изд. "Детска радост", Скопље, 1991.)

Данило Коцевски (1947, Куманово) је објавио неколико књига критика и есеја, затим је књижевну јавност у Македонији изненадио лепом књигом кратких проза под насловом "Путовање у Аркашон", у којој је магиком евокације, али и са извесном меланхолијом, проговорио, између осталог, и о изгубљеном рају детињства и младости. Његова најновија књига, намењена младим читаоцима, је још једно изненађење: мада, у неку руку, произилази из "Путовања у Аркашон", или се надовезује на њу, представља још један корак даље, не само у освајању жанровских, него и књижевно-естетских простора.

У уводној напомени, која би се могла протумачити и као нека врста посвете, аутор нас обавештава:

> "У овој књизи скоро све личности нису измишљене.
> Чак и оне, измишљене, имају особине личности које су постојале."

Пред нама, је, дакле, роман-сећање, роман о успоменама детињства, роман који нам открива старо, предземљотресно Скопље, са ликовима малишана из питорескног пејсажа старе скопске чаршије, са њеним уским сокацима, занатлијским уличицама, са нахереним радњама и дућанима, са локалитетима средњевековних историјских споменика (црква "Св. Спаса", Сат-кула,, Мустафа-пашина џамија), са турбетима и минаретима, биоскопима и Карадак-малом, чаршијском малом, са по-

љанама на простору старе, назубљене скопске тврђаве, која се једноставно зове "Кале", са мистериозном лепотом и сјајем златарских, филигранских и сарачких радњи и у гастрономској егзотици чајџиница, механа и ашчиница – све то, уз мирисе биља, леблебије, врућег хлеба, јаких зачина и омамљујућег роштиља – то су кулисе и позорница догађаја ове, по много чему, занимљиве књиге. Наравно, ту су још и школа и школско двориште, плаже на Вардару, као и онај "други свет" у новом делу града, преко реке.

У крошњи великог, старог јавора сакривено је њихово царство. Тај чардак, ни на небу ни на земљи, то дечје гнездо у крупнолисном, снажном стаблу, је место њихових окупљања. Одатле они, непримећени, ослушкују говор људи под собом, а истовремено, као у великом балону дечје маште, плове небом изнад града.

Из странице у страницу урезују нам се у свест често весела, чешће забринута лица ових дечака. Њихова имена су: Дени, Бишка, Васе, Боге Батка, Аца Џамбаз, Митка, Иља Костоломац, Тиле, Димче Либидип - има их још, јер је дружина велика. Остаје нам у памћењу слика њихове социјалне стварности, дечја цика на Градској, или на Руској плажи, где се брзо стичу пријатељства и непријатељства, остаје нам опора поетика брзог сазревања и драматика раног хватања у коштац са животом, територијални сукоби и "бизнис" препродаваца биоскопских карата, турнири и туче у школском дворишту "пред лицем јавности", при чему је главна публика, наравно, поред стотине деце, и нека плавоока Светле - прва детиња симпатија, или недефинисана, нејасна љубав достојна витешке жртве и оданости заљубљеног дечака.

Писан благом дозом носталгије, пажљиво илуминиран лепотом непоновљивости спонтаних игара и брига, роман "Хоћемо ли код Џоа" Данила Коцевског, ипак, није тек пука евокација, него је то прецизно и осмишљено компонован роман догађаја, са чврстом унутарњом структуром и драматургијом композиције, која своју кулминацију и расплет досеже на самом крају књиге.

Можемо рећи, да у овој причи има срећних и бурних догађаја (долазак циркуса, на пример, или одлучујући обрачун – туча у школском дворишту), има згода и незгода са татиним кајишем по голој задњици или бакиним сузама, али највише од свега има оне дивне, немирне, узбудљиве и невине дечје чежње. Митка, на пример, чезне за својим дедом-печалбарем, који се снашао у Америци и стално шаље дивне разгледнице, у којима га зове, да дође као његов наследник! (Потписује се као деда Џо, а право име му је Јордан); Бишка сањари о циркуским животињама, које га воле и слушају и зову, да с њима путује по целом боговетном свету; Васе, чак, покуша и да оствари свој сан – побегне од куће, чак тамо на "Кале" (пар улица даље, на брду). Прича је течна, фабула динамична, радња се лако пребацује с догађаја на догађај, са једног локалитета на други. Аутор нема проблема са мотивацијом ликова, нити са дечјом психологијом, јер описује оно што познаје и памти, властито детињство, другаре и амбијенте и то из година, када су сва чула сама напета радозналост и када се ствара и формира личност.

Пошто је детињство нераздвојно од завичајног, оно се увек "изнова дешава". Али оно што је у овом роману такође занимљиво, то је она неухватљива црта на самој граници сна и јаве, маште и живота. Отуд оно што ову прозу поетизује, чини је стварном у њеном чудноватом лебдењу изнад стварности. Да ли је у томе магична и тајанствена снага "зова детињства" и његов унутрашњи блесак, који овај роман чини "богатијим од реалности (Крклец)?

Превести роман "Хоћемо ли код Џо-а" значи идентификовати властите топонимије и локалитете, властите "гараве дечаке", властите доживљаје и успомене. Ова књига, писана је универзалним језиком књижевности, зато при-

пада свима и лако постаје "своја'. Ово је једна од оних лепих књига за децу и младе, коју деца препричавају вршњацима, при чему им се нехотице отме признање, као: "Баш ми је драго што сам је прочитао"! А добра књига за децу често измами уздах сличног задовољства и код одраслог читаоца.

Зато је топло препоручујемо.

■ *Добрица ЕРИЋ*

БЛАГЕ РЕЧИ БЛАГОЈЕВЕ

(Благоје Рогач: Ово збиља није шала, (1990) и Сјај месеци у вртешци, Дечје новине, 1991.)

Ево једног новог песника за децу и родитеље.

Новог по реткој благости која зрачи из песниковог имена и из свих његових песама, што је данас права реткост.

Подигнимо му зато заслужену здравицу у знак добродошлице, као уздарје за дар и благе речи његове.

Речи, које су заиста благе и благонаклоне свима, којима су упућене, а то значи и најмлађима и најстаријима подједнако, чак и онда, кад нису баш највештије изговорене.

Било да пева пригодне празничке химне, било да говори љубавне оде природи и њеним лепотама, где је, иначе, најдарежљивији и најубедљивији, било да скида танани вео са голицавих дечјих тајни, снова и жеља, често помоћу других живих бића од бубица до животиња, Благоје то чини врло озбиљно, родитељски благо и учитељски поучно, тако да се његова реч лако прима и лако памти.

Понекад се загрцне од мноштва звонких речи и рима, које навалују да уђу у његове песме, па му није лако да одабере баш оне праве, најбоље, понекад се разнежи и расплине мало више, него што је то његовој песми потребно, понекад, опет, песму с лирским почетком преокрене у причу с поруком или побуном на крају, као у басни, али увек то чини добронамерно, некако старински и домаћински гостољубиво, с даром и жаром који су, све ми се чини и све више верујем у то, већи и жешћи, него што то испољава у његовим првим збиркама за младе.

Поводом тих збирки може се рећи оно што стоји и на њиховим корицама: *Ово збиља није шала* и *Сјај месеци у вртешци*, и то по свему може да буде песникова лична карта за нова путовања у зимзелене пределе детињства и поезије.

VII

Pregled časopisa

Gordana STOJKOVIĆ

"LECTURE JEUNESSE"

Aprilski broj (1991) francuskog časopisa, koji prati lektiru za decu i mlade od 12 do 18 godina, ovog puta ima posebno zanimljivu temu: novelu. Tak laki i, u isti mah, teški rod odgovara deci i mladima, jer je kratak i raznorodnog sadržaja, i treba ga samo više i zgodnije ("džepna" knjiga) ponuditi toj, veoma brojnoj, i stalno obnavljanoj publici. Svoja mišljenja i iskustva, koja se uglavnom odnose na Francusku (jedan autor je iz SAD), iznose pisci i profesori francuskog jezika u nekoliko kratkih i, više ili manje, zanimljivih članaka iz kojih i strani čitaoci mogu nešto naučiti.

Noveli je posvećena i beleška o pet časopisa (u Francuskoj), specijalizovanih za (ne samo dečju i omladinsku) novelu, od kojih su najoriginalnije *Nove novele* (postoje od 1985), koje objavljuju, pre svega, još neobjavljene francuske i strane pisce, "u cilju pomaganja književnog stvaranja", ali koje izdaju i specijalne brojeve pod nazivom *Triola*. Svaki od tih specijalnih brojeva objavljuje jedan ili dva teksta klasičnih francuskih ili stranih novelista, zatim novelu savremenog autora, inspirisanu prethodnim klasičnim predloškom i, najzad, tekst kritičara, koji ocenjuje, po čemu su i u kojoj meri prethodni tekstovi slični i šta je to, što ih takvim čini. Do sada su na taj način "obrađeni": V. Hofman, K. Mansfild, G. de Mopasan, M. de Servantes, Kafka...

Novela ima i svoj festival – tema je sledeće beleške – koji se održava svake godine u proleće (ovogodišnji je bio od 18. do 21. aprila), u Sen Kantenu, i na kojem se dodeljuju tri nagrade, a glavna je "Gonkur za novelu" (žiri nagrade Gonkur).

Stalne rubrike časopisa:

"Dosije", takođe, posvećen noveli, predstavlja tri nova francuska pisca novela, kao i njihove zbirke, koje mogu čitati i deca. Iako izbegavam, da govorim o "strancima", pomenuću jednu zanimljivost: Ivan Turgenjev, Pogubljenje Tropmana (Stok, 1990). Pet novela, pet događaja u Parizu, od 1848. do 1870. koje autor priča kao novinar i očevidac, a zanimljivost je u tome što je knjiga napisana na francuskom.

"Analiza novina" prikazuje dosta romana, a najhvaljeniji su: "Mala ili zlatno doba", Robera Belfjora (Flamarion, 1990, obrađuje problem siromaštva i radost posedovanja, kao posledicu užasa od siromaštva): "Voljeni", Govena Aksela (Sej, 1990, ljubav žene prema detetu nađenom u ciklonu): "Plava žena, Izgnanstvo", Magi Votijea (Siros, 1990), dve divne ljubavne priče, gotovo poeme, iz afričke, ne tako davne prošlosti. Sva tri naslova su za stariju decu. Od mnogobrojnih "dokumentaraca", najkorisnijom mi se čini "Fizika svakodnevnog", Ištvana Berkeša (Vujber, 1989), koja raspravlja o raznim oblastima fizike i njihovim primenama u svakodnevici, a koja bi "po prirodnosti" pitanja bila zanimljiva i starijim čitaocima.

Poslednje dve strane časopisa govore o novim događajima vezanim za dečju i omladinsku književnost u Francuskoj, a samo jedan može zanimati i ostali svet: nagradu "Sent–Egziperi 90", za roman dobilo je "Dete crvenog rižišta" (izd. Fejar). Autor rubrike je zaboravio da navede i autora romana.

"LA REVUE DES LIVRES POUR ENFANTS"

Iz zimskog dvobroja (137–138, 1991) "Pregleda knjiga za decu" (rubrika "Informacije"), može se saznati, da će se sledeći Međunarodni sajam knjiga za mlade u Bolonji održati od 4. do 7. aprila 1991. i da će na njemu biti i jedna novina: međunarodni štand bibliotekara, koji će davati obaveštenja o centrima dokumentacije, koja se tiče dečje knjige u svetu, i organizovati susrete i diskusije o raznim temama: putujućim izložbama, izdavaštvu, bibliotekama i sl. Vođenje ovog štanda pripašće svake godine drugoj zemlji, a ove, 1991, dato je Francuskoj...

Sledeće dve vesti tiču se dve međunarodne nagrade: Žanu Perou (Jean Perrot) pripala je (za 1991) Međunarodna nagrada "Anciloti" (Anzilotti) koju

daje fondacija Kolodi za dela iz istorije i kritike lektire i književnosti za mlade. A, Japanac Tojkuni Honda nosilac je nagrade: "Trofeja Ikar 1990." koju je dodelio Međunarodni žiri za ilustraciju 2. međunarodnog bijenala ilustratora dečje knjige u Lanijonu.

Rubrika "Novine" pominje na prvom mestu jednu slikovnicu: izdavač Alben Mišel (Albin Michel) objavio je "Mini mačiće", autora Lesli An Ivori i Ron van der Mera (Lesley Anne Ivory, Ron van der Meer). Ostvarenje je pravi podvig, jer reč je o najmanjoj animiranoj knjizi na svetu, u kojoj se pripoveda o minijaturnom kraljevstvu, kojim vlada princ mače.

U kategoriji "Prva lektira" navodi se "veoma lepa priča" Žana Tuvea (Jean Touvet), Indijanski *prijatelj*. Osmogodišnji Žonatan stanuje blizu indijanskog rezervata i zato je u prilici, da ustanovi razliku između Indijanaca, koje svakodnevno gleda, i onih, koje zna sa filma ili iz knjiga ... i to ga razočarava, što je razlog da odbija prijateljstvo jednog od njih, Amosa. Pažljivim posredovanjem Amosovog dede, Žonatan uči da na stvari gleda drugačije...

Od "Beležaka o lektiri" ne bi trebalo preskočiti prvu. Italijan, Anđelo Nobile, objavio je knjigu "Književnost za mlade" (Letteratura giovanile, La Scuola Brescia, 1990), i prva "beleška" je prikaz ovog dela, za koje francuski prikazivač kaže, da ga treba što hitnije prevesti na francuski. Sam pisac je zanimljiv po tome što je u isto vreme kriminolog, poznavalac i istraživač književnosti za mlade. Delo počinje kritikom televizijskih emisija za decu (najčešće uvezenih iz SAD i Japana) koje sprečavaju mlade da misle sopstvenom glavom, što sa čitanjem nije slučaj. Ali nije svejedno ni šta čitati. A. Nobile analizira, u svojoj knjizi, brojna dela za decu i omladinu na italijanskom tržištu, govori o značaju ilustracije, o stripu, o pozorištu za decu, osvrće se na klasiku dečje književnosti iz "moderne" perspektive, kritikujući nepostojanje – u medijima – stručne kritike novih knjiga za mlade, kao i nastavu u italijanskim osnovnim školama, punu predrasuda, naročito, što se tiče gledanja na razne narode i njihove osobine, a, imajući u vidu Novu Evropu, etničke nesporazume i sukobe valja sprečavati na njihovom izvoru, pošto se "volja da se živi u miru uči kao i sve ostalo".

Prvi napis u rubrici "Odjeci" je vest, da je u Viljemsburgu (SAD, Virdžinija), od 3. do 7. septembra 1990, održan kongres IBBY (International Board on Books for Young People – Međunarodno veće o knjigama za mlade), na kojem je bilo 500 učesnika iz 48 zemalja, dok je o temi kongresa, "Ovladavanje čitanjem kroz književnost", govorila, između ostalih, i gđa Suzana Mubarak, supruga egipatskog predsednika, koja, u svojoj zemlji radi na razvoju biblioteka. Posebna zanimljivost bila je izložba novina za mlade, sa 250 časopisa iz 55 zemalja, koja će moći da se vidi i u Bolonji, Parizu i Bratislavi. Osim toga, kao i prilikom svakog kongresa (bijenala), zemlje učesnice predložile su po tri knjige, objavljene u poslednje tri godine, koje se ističu tekstom, ilustracijom, ili prevodom. Sva dela će biti izložena na putujućoj izložbi, kao i na Međunarodnom sajmu dečje knjige u Bolonji.

"Dosije" ovog broja "Pregleda" najviše bi zanimao bibliotekare. Devetnaest napisa, članaka, svedočanstava i intervjua govore o ulozi biblioteke, o obrazovanju bibliotekara, o saradnji škola i biblioteka, o dečjoj biblioteci u bolnici, i, osim jednog, koji dolazi iz Italije (Imola, pokrajina Bolonja), svi se tiču francuskog područja i iskustva, koje itekako može, da koristi i onima, koji još nisu toliko bogati, da o ovom problemu mogu slično da razmišljaju, a pogotovo, da ga slično rešavaju...

Sadržaj sedamnaestog godišta

ABRAMCEVA NATALIJA
Ko bolje skače? I,II-75

AKIM JAKOV
Oblak I,II-68
Ribar I,II-69

ALEKSIĆ VESNA
Književno stvaralaštvo za decu u funkciji roditeljstva III,IV-72

BARTO AGNIJA
Rastem I,II-61
Trampa I,II-62

BERESTOV VALENTIN
Leti! I,II-67
Prijatna vest I,II-68

BLAGINJINA JELENA
Eho I,II-60
Vetar I,II-60

CACKOV DUŠKO
"Markove devojke" roman izuzetnog značenja za makedonsku književnost za decu i omladinu III,IV-176

DANXI SHEN
Sedmi lovački pas III,IV-123

DRAGUNSKI VIKTOR
On je živ i svetli... I,II-65

DRUK VLADIMIR
Nauka i život, II-81
Optička varka I,II-91

ERIĆ DOBRICA
Ekološka azbučna jadikovka I,II-41
Ekološka azbuka I,II-42

FAJIA FAN
Mala pečurka III,IV-135
Ladolež III,IV-136

FILJINOV ANDREJ
Zagonetke I,II-82
Na peronu I,II-83
Sam I,II-83

FRANSON BRIGITA
Zastrašujuća nova medijska sredstva III,IV-95

GRIGORJEV OLJEG
Joga I, II-74
Gostoprimstvo I,II-75

GRIGORJEVA JELENA
Mašta I,II-80
Divni bisokop I,II-80
Dva glasa I,II-80

GOLJAVKIN VIKTOR
Kako sam sedeo pod klupom I,II-73
Pa šta? I,II-73

GROZDANOV-DAVIDOVIĆ STOJANKA
Knjiga za decu "prvo sazvežđe reči" III,IV-87

HONGBO GAO
Hteo bih III,IV-149
Krokodil kamenožderac III,IV-150

JEKNIĆ DRAGOLJUB
U kontinuitetu savremenog i modernog III,IV-40

JIANBING LIU
Vreme usamljenosti III,IV-136

JIDI VANG
Kineska književnost za decu III,IV-121

JIN JIN
Pače uči da pliva III,IV-163

JINBEN LI
Leti pesmo moja III,IV-133

KAMENOV EMIL
Živeo život...pesnika iz Gruže I,II-39

KOVAČ NIKOLA
Lirska metafora detinjstva I,II-23

KOVAČEVIĆ BRANISLAVA
Pravi i lažni istočnici III,IV-67

KUBOTA-ŠUTIĆ DRAGANA
Kineska književnost za decu III,IV-121

LUKIĆ DRAGAN
Stojan Tarapuza I,II-35
Kajetan Kovič ,II-36
Mošo Odalović Džin koji piše pesme III,IV-99
Stojanka Grozdanov-Davidović "majka nežnosti" III,IV-100

LJUŠTANOVIĆ JOVAN
Pripovedač i fantastično III,IV-25

MANDIĆ BOŽIDAR
Na pragu nestajanja III,IV-81

MARJANOVIĆ VOJA
Uvod u književnost za decu I,II-87
U biti savremenog detinjstva I,II-89
Roman naših dana III,IV-179

MARKOVIĆ OLIVERA
Odličan nekonvencionalan roman III,IV-104

MARKOVIĆ SLOBODAN Ž.
Savremena drama za decu I,II-11
Sagovornici i prijatelji bez reči I,II-92
Ante Staničić na moru i primorju detinjstva III,IV-7
Između pravog i skrivenog smisla pesničkih reči III,IV-181
MIHALKOV SERGEJ
Krofnić I,II-63
Tridesetšest sa pet I,II-64
MISIRKOVA RUMENOVA KATA
Rađanje velike slikovnice III,IV-78
NIKOLAJEVA SOFIJA
Reč sastavljača I,II-59
OGNJANOVIĆ DRAGUTIN
Vreme blagih promena III,IV-49
OPAČIĆ ZVONIMIR
Velike životne istine u "malim bajkama" Stevana Raičkovića III,IV-19
PETROVIĆ TIHOMIR
Književna kritika o srpskoj književnosti za decu I, II-16
Laza Kostić o Zmajevim pesmama za decu III,IV-12
PING XIAO
Dečak sa morske obale III,IV-144
PODGOREC VIDOE
Umešno otkrivanje životne mudrosti III,IV-174
REĐEP DRAŠKO
Velika zvezdana priča I,II-7
SEF ROMAN
Ljubičasta pesma I,II-71
Alo, jel' to more I,II-72
SJEDOV SERGEJ
Bio jednom jedan Ljoša I,II-77
SPEVAK ZOROSLAV
Zlaty mai, br. 1,2/1990. I,II-105
STOJKOVIĆ GORDANA
La revue des livres pour enfants I,II-108
Lecture jeunesse, br. 53,54,55/1990. I,II-111
Revue des livres pour enfants III,IV-185
TOKMAKOVA IRINA
Patuljak I,II-70
U čudnoj zemlji I,II-70
Gde ribica spava I,II-70
Zrnašce I,II-71
TURJAČANIN ZORICA
Decenija uspona III,IV-54
VASILEVSKI RISTO
Čudbina jednog novčanika III,IV-103
XINZHEN HUANG
Pesma mladice III,IV-153
YAN KE
Tajna jedno kačketa III,IV-133
YING YUAN
Vredniji smo i od sunca III,IV-132
YUANIJE ZHENG
Miš pilot III,IV-156
YUQUAN QIN
Mali kamilić III,IV-154
ZHONGLING PAN
Pogled u kišnoj magli III,IV-151
Posle kiše III,IV-152
ŽIVKOVIĆ ŽIVAN
Uz pesnikov jubilej I,II-94
Priče za drugo uvo I,II-98
Uloga i značaj antologija u književnoj produkciji za decu III,IV-33
Romaneskno prvenče III,IV-171
ŽIVOTIĆ RADOMIR
Tradicionalno i moderno u književnosti za decu devedesetih III,IV-63
Lukićeva vernost detinjstvu III,IV-169

